

WIELKOPOLSKA

CWRKDiz

Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia
Dualnego i Zawodowego w Koninie

Doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Raport z badań

Doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Raport z badań

CWRKDiZ, Konin
2024

**Doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Raport
z badań Career counseling in primary schools in Wielkopolska Wschodnia. Research report.**

Autorzy:

Andrzej Budny, Przemysław Trawczyński (Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie)

dr Marcin Hundert (Akademia Nauk Stosowanych w Koninie)

dr Mirosław Żurek (Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu)

Recenzent:

dr Monika Mazur-Mitrowska (Europejska Uczelnia Społeczno-Techniczna im. Roberta Schumana)

Konsultacje merytoryczne:

Bernadeta Kucharska (Szkoła Podstawowa w Radolinie)

Kinga Lewicz (Szkoła Podstawowa w Kawnicach)

Nina Madalska (Szkoła Podstawowa w Łukomiu)

Justyna Olejniczak (Szkoła Podstawowa nr 15 w Koninie)

Katarzyna Perkowska (Szkoła Podstawowa nr 5 w Kole)

Anna Szambelańczyk (Zespół Szkolno-Przedszkolny w Słodkowie)

ISBN 978-83-972607-0-2

© Copyright by Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie

Wszystkie prawa zastrzeżone. Żadna część tej pracy nie może być powielana w jakikolwiek sposób bez pisemnej zgody, z wyjątkiem krótkich cytatów zawartych w poszczególnych rozdziałach i recenzji. Aby uzyskać informacje, należy skontaktować się z Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie.

Projekt okładki: Andrzej Budny

Okładka została zaprojektowana przy użyciu zasobów canva.

Opracowanie wydawnicze: Drukarnia Braci Wielińskich w Koninie

Redakcja językowa: Czesław Kruczek

CWRKDiZ w Koninie
2024

SPIS TREŚCI

ABSTRACT	5
WPROWADZENIE	8
1. TEORETYCZNE TŁO BADAŃ I PRAWNE ASPEKTY BADAŃ	11
2. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ	16
2.1. Problemy i hipotezy badawcze	16
2.2. Metody, techniki i narzędzia badawcze	20
2.3. Organizacja, teren badań, charakterystyka środowiska i próby badawczej	25
3. Doradztwo zawodowe w opinii przedstawicieli szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	33
3.1. Program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodn	33
3.2. Kwalifikacje kadry prowadzącej doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	40
3.3. Grupy odbiorców doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	43
3.4. Grupy zaangażowane w realizację doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	45
3.5. Efekty doradztwa zawodowego dla uczniów w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	50
3.6. Ewaluacja doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	52
3.7. Aspekty organizacyjne realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	54
3.9. Doskonalenie doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	57
3.10. Dodatkowe zajęcia z doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	63
4. Doradztwo zawodowe w opinii uczniów szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	65
4.1. Zajęcia z doradztwa zawodowego, na które uczęszczali uczniowie w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	65
4.2. Aktywność rodziców w obszarze doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	68

4.3. Współpraca z otoczeniem w ramach doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – opinia uczniów	69
4.4. Wymierne efekty doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – opinia uczniów	72
4.5. Plany edukacyjne uczniów klas 8 uczących się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	78
4.6. Osoby wspierające przy podejmowaniu decyzji uczniów klas 8 uczących się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	84
4.7. Ogólna ocena przez uczniów klas 8 doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	87
5. Analiza porównawcza opinii nauczycieli i uczniów szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	95
5.1. Analiza związków – wyniki uczniowie	101
5.2. Analiza współzależności zjawisk – wyniki kadra	114
5.3. Analiza korespondencji – kadra szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	118
Podsumowanie – wnioski i rekomendacje	128
Wnioski	128
Uwagi i rekomendacje – opinie doradców zawodowych i dyrektorów szkół	136
Bibliografia	149
Spis rysunków i tabel	153
Spis rysunków	153
Spis tabel	157

ABSTRACT

The study presents research results on the state of implementation of career counseling in primary schools in Eastern Greater Poland and the educational plans of 8th grade students of these schools.

The research was carried out by experts from the Center for Craft Support, Dual and Vocational Training in Konin, with the support of researchers from the Łukasiewicz Research Network – Institute for Sustainable Technologies in Radom and the University of Applied Sciences in Konin.

The research conducted on the implementation of career counseling in primary schools in Wielkopolska Wschodnia was of an exploratory nature. They refer to the state of implementation of career counseling in the opinion of teachers and students of primary schools in Wielkopolska Wschodnia, which geographically covers the following counties: Konin, Słupca, Koło, Turek and the city of Konin.

The research was conducted in 2023 on a group of 59 representatives of primary school staff in Wielkopolska Wschodnia and 1,067 8th grade students from these primary schools.

Respondents – representatives of the management staff or designated teachers – answered questions regarding the implementation of career counseling in their institutions, including: for planning, organization, implementation effects and evaluation of activities in this area, as well as cooperation within the facility and with other external entities operating in the local environment.

Students of 8th grade of primary schools from Wielkopolska Wschodnia participating in the study commented on organizational aspects, the effects of implementing career counseling, and presented their further educational and professional plans.

The research made it possible, on the one hand, to obtain knowledge about real activities carried out in primary schools in Wielkopolska Wschodnia, in the field of career counseling, in relation to areas of cooperation with the environment, methods of monitoring the implementation of projects, and showed the effects of advisory work in schools and, on the other hand, regarding further plans educational and vocational students of 8th grade of these primary schools.

An important reference in the study is the Regulation of the Minister of National Education of February 12, 2019 on career counseling (Journal of Laws 2019, item 325), which formally introduced career counseling into the Polish education system on September 1, 2019. The regulation specifies, among others: qualification requirements for career counselors, program content, as well as the method of implementing career counseling from kindergarten to post-secondary school. The regulation contains program content for the mentioned types of schools, which are grouped into four thematic areas:

- 1) Getting to know your own resources.
- 2) The world of professions and the labor market.
- 3) Education market and lifelong learning.
- 4) Planning your own development and making educational and professional decisions.

The requirements contained in the regulation on career counseling and the program content proposed therein constitute a reference point for conducting research on the implementation of career counseling in primary schools in Wielkopolska Wschodnia.

The aim of the research was to diagnose the state of implementation of career counseling in primary schools in Wielkopolska Wschodnia and to learn about the plans for the further educational career of 8th grade students completing the education process in these schools. The study presents the theoretical background of the survey research, and then presents the results and conclusions and recommendations based on them regarding the improvement of career counseling in primary schools in Wielkopolska Wschodnia. It should be emphasized, however, that the conducted study is a kind of pilot study and should be treated as a starting point for subsequent cyclical studies contributing to improving the quality of career counseling services in primary schools in Wielkopolska Wschodnia.

The content presented in the publication complements the research results presented in the study entitled: Diagnosis in the field of vocational education and training in Wielkopolska Wschodnia in the context of energy transformation (Kozieł E., Sołtysiak M., Żurek M. (ed.), 2023), in which one of the chapters presents the issues of implementing educational and career counseling for young people in schools and vocational education institutions.

The research results, conclusions and recommendations based on them presented in the study are addressed to groups that influence the implementation of career counseling in primary schools in Wielkopolska Wschodnia, including:

- decision-makers - representatives of local government units (including mayors of cities and starostas, management and employees of education departments of city offices and district offices) responsible for educational policy and, therefore, for the development of career counseling in primary schools in Wielkopolska Wschodnia;
- principals of primary schools responsible for the implementation of career counseling

WPROWADZENIE

W opracowaniu przedstawiono wyniki badań dotyczących stanu realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej oraz planów edukacyjnych uczniów klas 8 tychże szkół.

Badania zostały zrealizowane przez ekspertów z Centrum Wsparcia Rzemiosła Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie, przy wsparciu pracowników naukowych z Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu oraz Akademii Nauk Stosowanych w Koninie.

Przeprowadzone badania realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych Wielkopolski Wschodniej miały charakter eksploracyjny. Odnoszą się do stanu realizacji doradztwa zawodowego w opinii nauczycieli i uczniów szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, która swoim zasięgiem geograficznym obejmuje powiaty: koniński, słupecki, kolski, turecki oraz miasto Konin.

Badania zostały przeprowadzone w roku 2023 na grupie 59 przedstawicieli kadry szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej oraz 1067 uczniów klas 8 z tychże szkół podstawowych.

Respondenci – przedstawiciele kadry zarządzającej lub wyznaczeni nauczyciele odpowiadali na pytania dotyczące realizacji doradztwa zawodowego w swoich placówkach, w odniesieniu m.in. do planowania, organizacji, efektów realizacji i ewaluacji działań w tym zakresie, jak również współpracy wewnątrz placówki oraz z innymi zewnętrznymi podmiotami działającymi w środowisku lokalnym.

Uczniowie klas 8 szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej biorący udział w badaniu odnieśli się do aspektów organizacyjnych, efektów realizacji doradztwa zawodowego, a także przedstawili swoje dalsze plany edukacyjno-zawodowe.

Badania umożliwiły z jednej strony pozyskanie wiedzy na temat realnych działań prowadzonych w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, w zakresie doradztwa zawodowego, w odniesieniu do obszarów współpracy z otoczeniem, sposobów monitorowania realizacji przedsięwzięć oraz pokazały efekty pracy doradczej w szkołach i z drugiej strony – dalsze plany edukacyjno-zawodowe uczniów klas 8 szkół tychże szkół podstawowych.

Istotnym odniesieniem w zrealizowanym badaniu jest rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. 2019 poz. 325), które wprowadziło formalnie z dniem 1 września 2019 r. do polskiego systemu edukacji doradztwo zawodowe. W rozporządzeniu określono w nim m.in. wymagania kwalifikacyjne dla doradców zawodowych, treści programowe, a także sposób realizacji doradztwa zawodowego od przedszkola do szkoły policealnej. Rozporządzenie zawiera treści programowe dla wymienionych typów szkół, które zostały pogrupowane w czterech obszarach tematycznych:

- 1) Poznawanie własnych zasobów.
- 2) Świat zawodów i rynek pracy.
- 3) Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie.
- 4) Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych.

Wymagania zawarte w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego oraz zaproponowane w nim treści programowe stanowią punkt odniesienia do przeprowadzenia badań realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej.

Celem badań było przeprowadzenie diagnozy stanu realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych Wielkopolski Wschodniej oraz poznanie planów dalszej kariery edukacyjnej uczniów klas 8 kończących proces kształcenia w tychże szkołach.

W opracowaniu przedstawiono tło teoretyczne prowadzonych badań ankietowych, a następnie zaprezentowano ich wyniki i sformułowane na ich podstawie wnioski i rekomendacje odnośnie doskonalenia doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Należy jednak podkreślić, że przeprowadzone badanie miało charakter swojego rodzaju pilotażu i należy je traktować jako punkt wyjścia do kolejnych cyklicznie realizowanych badań przyczyniających się do podnoszenia jakości usług doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych Wielkopolski Wschodniej.

Treści przedstawione w publikacji stanowią uzupełnienie wyników badań zaprezentowanych w opracowaniu pt. Diagnoza w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej (Kozieł E., Sołtysiak M., Żurek M. (red.), 2023), w której to w jednym z rozdziałów przedstawiono problematykę realizacji doradztwa edukacyjno-zawodowe dla młodzieży w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego.

Przedstawione w opracowaniu wyniki badań, sformułowane wnioski oraz powstałe na ich bazie rekomendacje kierowane są do grup mających wpływ na realizację doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, w tym m.in.:

- decydentów – przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego (m.in. prezydentów miast i starostów, dyrekcji i pracowników wydziałów edukacji urzędów miasta i starostw powiatowych,) odpowiedzialnych za politykę edukacyjną, a przez to za rozwój doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej;
- dyrektorów szkół podstawowych odpowiedzialnych za realizację doradztwa zawodowego w kierowanych szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej;
- koordynatorów doradztwa zawodowego, doradców zawodowych, nauczycieli wychowawców, nauczycieli kształcenia ogólnego oraz innych pracowników zatrudnionych w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zaangażowanych w realizację doradztwa zawodowego i zainteresowanych podnoszeniem jego jakości;
- przedstawicieli poradni psychologiczno-pedagogicznych wspierających zatrudnionych w szkołach podstawowych nauczycieli – doradców zawodowych i nauczycieli;
- rodziców i opiekunów prawnych uczniów szkół podstawowych;
- specjalistów zatrudnionych w Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie;
- przedsiębiorców zainteresowanych udzielaniem wsparcia szkołom podstawowym w realizacji zadań z doradztwa zawodowego dla uczniów.

1. TEORETYCZNE TŁO BADAŃ I PRAWNE ASPEKTY BADAŃ

W dzisiejszym dynamicznym świecie pracy, gdzie technologia i gospodarka szybko się zmieniają, doradztwo zawodowe jest niezbędne do przygotowania uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych do tychże zmian zachodzących teraz i w przyszłości.

Doradztwo zawodowe ma pomóc uczniom w zrozumieniu różnych ścieżek kariery i w zidentyfikowaniu tego co jest potrzebne do osiągnięcia wyznaczanych przez nich celów edukacyjno-zawodowych. Takie podejście ma pomóc uczniom w podjęciu świadomych decyzji dotyczących ich przyszłości.

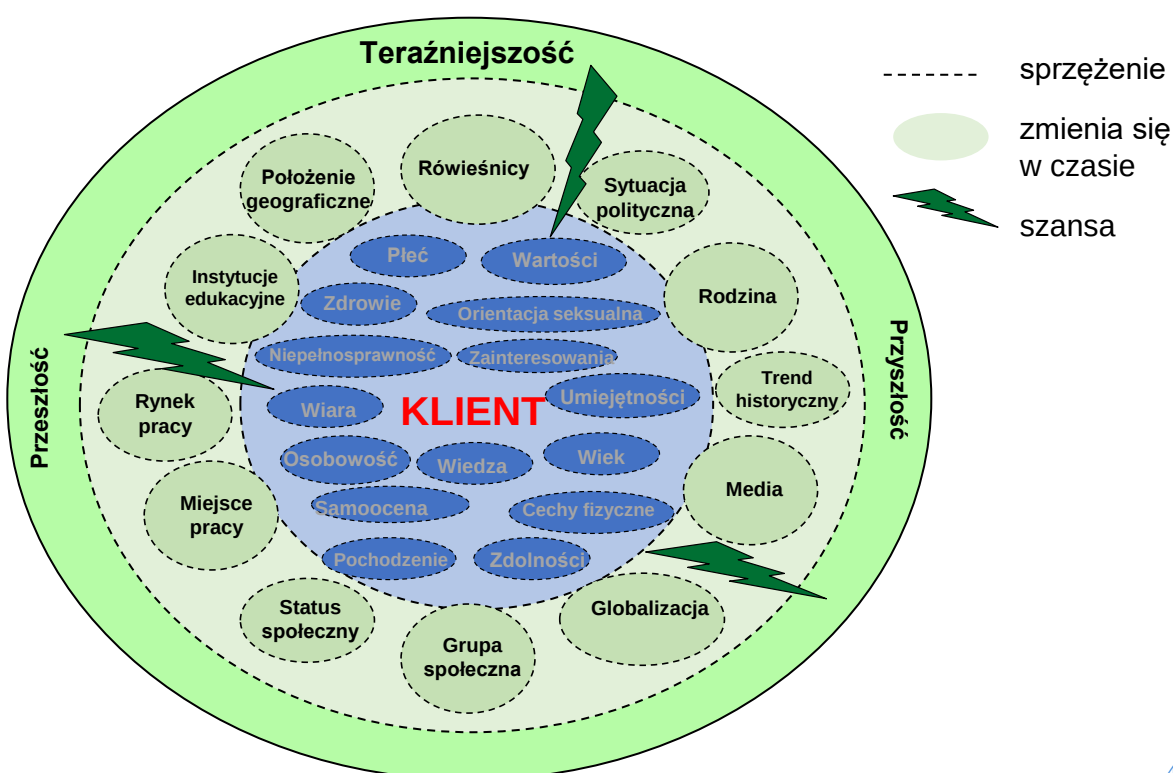
Z danych OECD wynika, że skuteczny system informacji i całonizowego poradnictwa kariery jest istotnym elementem wspierającym uczenie się przez całe życie wszystkich obywateli. Systemy informacji i całonizowego poradnictwa kariery stają się ważnymi elementami aktywnej polityki rynku pracy i aktywnej polityki socjalnej państwa. Autorzy opracowania „Career Guidance. A Handbook for Policy Market” już w 2004 roku zwrócili uwagę na potrzebę coraz większego znaczenia dobrze zaplanowanych i dobrze zorganizowanych usług poradnictwa zawodowego. W szczególności ważne są takie aspekty jak poprawa dostępności, charakteru, poziomu i jakości usług całonizowego poradnictwa kariery, w tym w obszarze edukacji obowiązkowej. Ich ważność czyni doradztwo jednym z priorytetów państw Unii Europejskiej, w tym i Polski.

W dniu 28 grudnia 2020 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałą nr 195/2020 Zintegrowaną Strategię Umiejętności 2030 (ZSU 2030, 2020), w której to w odpowiedzi na zachodzące współcześnie zmiany „wyznaczono ramy służące zapewnieniu równego dostępu do informacji o zasobach umiejętności i zapotrzebowaniu na nie, doradztwa edukacyjnego i zawodowego oraz do ofert edukacyjnych i szkoleniowych związanych z rozwojem umiejętności”.

Realizacja zajęć z zakresu doradztwa zawodowego w instytucjach edukacyjnych zgodnie z raportem Strategia umiejętności OECD (OECD, 2019), w szczególności na poziomie szkół podstawowych, może w Polsce przyczynić się do lepszego ich dostosowania do potrzeb rynku pracy. Doradztwo zawodowe w systemie edukacji stanowi ważny element wspierający młodego człowieka przy podejmowaniu decyzji edukacyjno-zawodowych, co też potwierdzono wynikami wielu badań i pogłębionych analiz (Czepiel, 2013; Siurdyban, Minta,

Zembrzuska, Szczepińska i Zielińska-Pękał, 2014; Szymańska i Ostrogórska, 2018; Kwiatkowski i Żurek, 2008). Współczesny uczeń, chcąc dokonać świadomego wyboru, musi nabyć kompetencje umożliwiające mu zbieranie, analizowanie, przetwarzanie różnego rodzaju informacji dotyczących jego osoby oraz otaczającego go świata. Na podstawie zdobytych informacji planuje on swoją ścieżkę edukacyjno-zawodową.

Czy uczeń jest w stanie sam sobie z tym wszystkim sam poradzić? Otóż nie, gdyż proces podejmowania decyzji jest bardzo złożony i należy uwzględnić szereg czynników mających na niego wpływ. Listę przykładowych czynników mających wpływ na projektowanie ścieżki kariery edukacyjno-zawodowej ucznia opracowali Patton Wendy i McMahon Mary (2006) (rys. 1.).

Rys. 1. Czynniki mające wpływ na projektowanie ścieżki kariery edukacyjno-zawodowej ucznia

Źródło: Opracowanie M. Żurek na podstawie: Patton, Wendy and McMahon, Mary (2006), *The Systems Theory Framework Of Career Development And Counseling: Connecting Theory And Practice*. *International Journal for the Advancement of Counseling* 28(2).

O ważności doradztwa zawodowego świadczą także wyniki badań w *Bilansie Kapitału Ludzkiego. Raportie podsumowującym wyniki badań 2019–2020 r.*, z których to wynika, że co trzeci badany wyraził niezadowolenie z podjętych przez siebie w przeszłości decyzji edukacyjno-zawodowych.

W związku z powyższym zasadne są działania sankcjonujące wprowadzenie doradztwa zawodowego do polskiego systemu edukacji na wszystkich jego poziomach kształcenia, o też uczyniono w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – *Prawo oświatowe* (art. 109 pkt 7), w której to wprowadzono rozwiązania dotyczące form realizacji doradztwa zawodowego oraz zajęć z zakresu doradztwa zawodowego. Aktem wykonawczym do ustawy jest rozporządzenie z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. 2019 poz. 32), w którym to określono m.in.:

- treści programowe dla poszczególnych etapów edukacyjnych i typów szkół, w tym szkół podstawowych;
- na jakich zajęciach i kto ma realizować doradztwo zawodowe w różnych typach szkół;
- co ma zawierać program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego;
- co należy do zadań doradcy zawodowego;
- jakie kwalifikacje ma posiadać doradca zawodowy;
- z kim z otoczenia zewnętrznego mają współpracować szkoły realizując doradztwo zawodowe.

Rozporządzenie w sprawie doradztwa zawodowego weszło w życie z dniem 1 września 2019 r. Minimalna liczba godzin zajęć z doradztwa zawodowego została określona w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2019 poz. 639 z późn. zm.), z którego to wynika, że w szkole podstawowej przeznaczono po 10 godzin dla klasy VII i VIII. Jednak należy stwierdzić, że rozporządzenie to często jest powodem nieporozumień, gdyż niektórzy przedstawiciele organów prowadzących, jak i dyrektorzy szkół uznają, że na doradztwo zawodowe należy przeznaczyć tylko te dwa razy po 10 godzin lekcyjnych. Taki tok myślenia jest sprzeczny z zapisami w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego, z którego jasno wynika, że zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego są jedną ze składowych programu realizacji doradztwa zawodowego. Doradztwo zawodowe zgodnie z wytycznymi rozporządzenia jest realizowane w szkołach podstawowych:

- na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego;
- w klasach VII i VIII na zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego (2 razy po 10 godzin lekcyjnych w każdym roku szkolnym);

- na zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- na zajęciach z nauczycielem wychowawcą opiekującym się oddziałem;
- w ramach wizyt zawodoznawczych mających na celu poznanie przez dzieci i uczniów środowiska pracy w wybranych zawodach, organizowanych u pracodawców, w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe lub w placówkach i centrach.

Tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć doradców zawodowych prowadzących zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego został określony w art. 42 ust 7 pkt 3b ustawy – Karta Nauczyciela (tj. Dz.U. z 2021 r. poz. 1762 oraz z 2022 r. poz. 935) i wynosi nie więcej niż 22 godziny tygodniowo.

Realizacja działań z zakresu doradztwa zawodowego w Polsce po jego wprowadzeniu do szkół podstawowych i ponadpodstawowych rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. 2019 poz. 325) była przedmiotem zainteresowań badaczy i instytucji o różnym profilu (zob. K. Podwójcic, 2015, H. Krocak, M. Łuczak, E. Szymańska, A. Waligóra, M. Woźniak, D. Zasada, 2019; Dębska E, Koch-Kozioł M, Mazur-Mitrowska M, Żurek M., 2021, 2023; P. Fuchs, 2022; Kozieł E., Sołtysiak M., Żurek M., 2023).

Natomiast problematyka planów edukacyjno-zawodowych uczniów oraz losy absolwentów różnych poziomów i typów szkół były przedmiotem zainteresowania wielu badaczy (zob. m.in. CDZdM, 2010; CDZdM, 2011; Kamieniecka, 2015; J. Dąbrowska-Resiak, J., 2018; Pachocki, 2018; K. Bulkowski, P. Grygiel, G. Humenny, M. Kłobuszewska, M. Sitek, J. Stasiowski, T. Żołątk, 2019; M. Sitek, J. Stasiowski, 2019, A. Ciereszko, N. Kęsek, 2019; B. Frąszczak, U. Ksenycz, R. Woźny, 2019; A. Michalska, 2023;).

W naszej ocenie kluczowym i zasadnym jest rozwijanie, wdrażanie, monitorowanie i ewaluowanie działań doradczych w placówkach oświatowych, a tym samym przyczynianie się do podnoszenia jakości doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych.

Należy podkreślić, że w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej od momentu wprowadzenia w życie (od dnia 01.09.2019 r.) rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego nie było ono przedmiotem badań. Dlatego też powyższe skłoniło Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie przy wsparciu ekspertów zewnętrznych do podjęcia badań ukierunkowanych na diagnozę stanu realizacji doradztwa

zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej oraz do przeprowadzenia wstępnej diagnozy decyzji edukacyjno-zawodowych uczniów klas 8 tychże szkół.

2. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ

Przeprowadzone badania miały charakter eksploracyjny. Odnoszą się do diagnozy stanu doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej przeprowadzonej na podstawie zapisów zawartych w treści rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego oraz do wstępnej diagnozy decyzji edukacyjno-zawodowych uczniów klas 8 tychże szkół.

2.1. Problemy i hipotezy badawcze

Dla potrzeb przeprowadzenia badań sformułowano dwa główne problemy badawcze:

- 1) Jak jest realizowane doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
- 2) Jakie plany edukacyjne mają uczniowie klas ósmych uczący się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?

W celu uszczegółowienia problemów badawczych sformułowano poniższe pytania skierowane do:

- 1) Przedstawicieli dyrekcji lub wyznaczonych przez nich nauczycieli szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej:
 - Jak przebiega od strony organizacyjnej realizacja doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
 - Kto opracowywał i co zawiera program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
 - Na jakich zajęciach realizowane jest doradztwo zawodowe dla uczniów w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
 - Jakie kwalifikacje posiadają nauczyciele prowadzący zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
 - Do kogo jest kierowane doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
 - Kogo wspiera nauczyciel – doradca zawodowy w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?

- Kto jest zaangażowany w realizację doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
- Z jakimi instytucjami w ramach doradztwa zawodowego współpracują szkoły podstawowe w Wielkopolsce Wschodniej?
- Jakie są dla ucznia wymierne efekty z udziału w doradztwie zawodowym w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
- Jak przeprowadzana jest ewaluacja doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
- Jakimi działaniami ukierunkowanymi na doskonalenie doradztwa zawodowego byłoby zainteresowani respondenci ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?

2) Uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej:

- Na jakich zajęciach była poruszana problematyka doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
- W jaki sposób rodzice uczniów byli wspierani w zakresie doradztwa zawodowego przez nauczycieli w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
- Od kogo z zakresu doradztwa zawodowego uzyskali wsparcie uczniowie klas 8 uczący się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
- Jakie są dla ucznia wymierne efekty z udziału w doradztwie zawodowym w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
- Jakie plany edukacyjne mają uczniowie klas 8 uczący się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?
- Jak oceniają doradztwo zawodowe uczniowie klas 8 uczący się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej?

W odniesieniu do pytań badawczych sformułowano następujące hipotezy badawcze skierowane do:

1) Nauczycieli szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej:

- Nauczyciele – doradcy zawodowi w zdecydowanej większości posiadają zgodnie z obowiązującymi przepisami kwalifikacje zawodowe do prowadzenia zajęć z zakresu doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej.

- W szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej głównym odbiorcą doradztwa zawodowego jest uczeń. Nadal zbyt niską wagę przywiązuje się do wspierania przez nauczycieli – doradców zawodowych przez pozostałych przedstawicieli grona pedagogicznego zaangażowanych w doradztwo zawodowe, rodziców czy też przedstawicieli pracodawców.
- W szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej obowiązek realizacji doradztwa zawodowego nadal spoczywa na nauczycielu – doradcy zawodowym. Pozostali nauczyciele i wychowawcy oddziałów w sposób niewystarczający angażują się w realizację doradztwa zawodowego.
- W szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej poziom współpracy w ramach doradztwa zawodowego z instytucjami z otoczenia jest dość dobrze rozwinięty, jednak podejmowane wspólne działania nie są cykliczne, systemowe.
- W szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wymiernym dla ucznia efektem udziału w doradztwie zawodowym są głównie notatki z zajęć. Nie wszyscy uczniowie opracowują alternatywne plany działania (kariery) w formie pisemnej.
- W szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej mimo braku formalnego prowadzenia obowiązku ewaluacji doradztwa zawodowego jest ona prowadzona.
- Szkoły podstawowe w Wielkopolsce Wschodniej mają opracowane programy realizacji doradztwa zawodowego, jednak nie tworzą one zintegrowanych, systematycznych działań, podejmowanych przez wszystkie strony które powinny być zaangażowane w ich realizację.
- W szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej oczekuje się podejmowania działań ukierunkowanych na doskonalenie doradztwa zawodowego, które dotyczą wyposażenia nauczycieli – doradców zawodowych w atrakcyjne dla uczniów narzędzia.

2) Uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej:

- Uczniowie w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej kojarzą głównie, że problematyka doradztwa zawodowego jest poruszana na zajęciach prowadzonych przez nauczyciela – doradcę zawodowego.
- Poziom wsparcia rodziców w ocenie uczniów nie jest wystarczający, wynika to głównie z faktu niskiego angażowania się rodziców we współpracę ze szkołą. Poza tym rodzice

nie do końca są świadomi istoty wpływu doradztwa zawodowego na dalsze losy ich dzieci.

- Rodzic jest głównym doradcą zawodowym dla uczniów klas 8 uczących się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej.
- W szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wymiernym dla ucznia efektem z udziału w doradztwie zawodowym są głównie notatki z zajęć. Uczniowie nie są zainteresowani opracowaniem alternatywnego planu działania (kariery) w formie pisemnej.
- Zdecydowana większość uczniów z klas 8 uczących się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej deklaruje, że ma sprecyzowane plany edukacyjne, jednak nadal jest niski poziom świadomości dokonywanych przez nich wyborów.
- Uczniowie klas 8 uczący się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej uważają, że doradztwo zawodowe jest potrzebne.

2.2. Metody, techniki i narzędzia badawcze

W badaniu zastosowano szereg metod i technik badawczych, zarówno ilościowych, jak i jakościowych (triangulacja metodologiczna). Poniżej zaprezentowano syntetyczny opis każdej z nich.

Analiza danych zastanych (desk research)

W ramach analizy danych zastanych przeanalizowano następujące dane:

- analizy, publikacje i raporty z badań dotyczących doradztwa zawodowego w systemie edukacji;
- akty prawne związane z funkcjonowaniem doradztwa zawodowego ze szczególnym uwzględnieniem szkół podstawowych,
- dane z systemu statystyki publicznej dotyczące szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej.

Przeprowadzenie analizy danych zastanych umożliwiło uszczegółowienie koncepcji badawczej i opracowanie narzędzi badawczych do przeprowadzenia badań terenowych oraz dobór próby badawczej.

Badania ilościowe – sondaż diagnostyczny

Badania ilościowe przeprowadzono z zastosowaniem metody sondażu diagnostycznego, w której to zastosowano technikę ankiety oraz narzędzia badawcze – kwestionariusze ankiet.

Badaniami ankietowymi objęto dwie grupy respondentów, w tym przedstawicieli:

- kadry zarządzającej szkołą podstawową lub wskazanych przez dyrekcję nauczycieli – doradców zawodowych czy też innych przedstawicieli grona pedagogicznego;
- uczniów uczących się w klasie ósmej szkoły podstawowej.

Metodyka badań, jak i konstruowane narzędzia badawcze – kwestionariusze ankiet były przedmiotem konsultacji wewnątrz zespołu autorskiego oraz w ramach badań pilotażowych – ekspertów zewnętrznych – przedstawicieli szkół podstawowych oraz uczniów uczących się w klasie ósmej szkoły podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej.

W efekcie przeprowadzonych badań pilotażowych dopracowano dwa kwestionariusze ankiet badawczych:

1. Kwestionariusz ankiety dla kadry szkół podstawowych: Diagnoza stanu, potencjału oraz potrzeb w zakresie doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych Wielkopolski Wschodniej;
2. Kwestionariusz ankiety dla uczniów: Doświadczenia dotyczące doradztwa zawodowego uczniów klas 8.

Kwestionariusz ankiety dla kadry szkół podstawowych: Diagnoza stanu, potencjału oraz potrzeb w zakresie doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych Wielkopolski Wschodniej

Respondentami byli dyrektorzy szkół podstawowych lub wskazani przez nich nauczyciele – doradcy zawodowi lub inni pracownicy szkoły posiadający wiedzę nt. zagadnień zawartych w kwestionariuszu ankiety odnoszących się do problematyki doradztwa zawodowego.

Każda ze szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej biorąca udział w badaniu mogła wypełnić tylko jeden kwestionariusz ankiety.

W przypadku kadry ankietę składała się z 32 pytań, z czego dwa pytania były pytaniami metrykalnymi, dwa miały charakter otwarty i dwa zostały wyskalowane na prostej skali porządkowej. Pozostałe pytania były dychotomiami lub kafeteriami jedno lub wielokrotnego wyboru.

W kwestionariuszu ankiety dla kadry szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej poruszono następujące zagadnienia:

1. Kto realizuje zajęcia doradztwa zawodowego w szkole?
2. Do kogo są adresowane zajęcia doradztwa zawodowego w szkole?
3. Czy nauczyciel – doradca zawodowy w szkole wspiera również działania z doradztwa zawodowego prowadzone przez: wychowawców klas, nauczycieli, pracodawców?
4. Kto w szkole zaangażowany jest w realizację doradztwa zawodowego?
5. Z jakimi instytucjami szkoła współpracuje przy realizacji doradztwa zawodowego?
6. Co przygotowuje/wykonuje uczeń w wyniku prowadzonego doradztwa zawodowego w szkole?
7. Czy w szkole jest przeprowadzona ewaluacja doradztwa zawodowego?

8. Czy w szkole uczeń ma możliwość skorzystania z grupowego i indywidualnego doradztwa zawodowego?
9. Kiedy są realizowane zajęcia z doradztwa zawodowego wpisane w ramowy plan nauczania (w których klasach i w których semestrach?)
10. Czy w szkole jest opracowany program realizacji doradztwa zawodowego i ewentualnie dlaczego nie?
11. Kto w szkole opracowywał program realizacji doradztwa zawodowego?
12. Ile osób wchodzi w skład zespołu tworzącego program realizacji doradztwa zawodowego w szkole?
13. Kto wchodził w skład zespołu tworzącego program realizacji doradztwa zawodowego w szkole?
14. Czy program realizacji doradztwa zawodowego w szkole jest opracowywany co roku na każdy rok szkolny, czy na cały cykl kształcenia?
15. Jakie działania związane z realizacją doradztwa zawodowego zawiera opracowany program?
16. Na jakich zajęciach w szkole jest realizowane doradztwo zawodowe?
17. W jakim stopniu szkoła jest zainteresowana podjęciem działań takich jak: doskonalenie posiadanego wewnątrzszkolnego systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego uwzględniającego specyfikę placówki; opracowanie poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dot. indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów; przeszkolenie wychowawców/nauczycieli z zakresu tworzenia indywidualnych planów edukacyjno-zawodowych; podjęcie zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego; organizacja zajęć pokazowych z grupowego doradztwa zawodowego; organizacją spotkań i zajęć doradczych z pracodawcami i u pracodawców?
18. W jakiej formie pracownicy szkoły są obecnie zainteresowani podnoszeniem kompetencji w zakresie doradztwa zawodowego?
19. Czy pracownicy szkoły są zainteresowani utworzeniem w szkole wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa zawodowego?
20. Jakie są potrzeby w wyposażeniu pracowni doradztwa zawodowego w szkole?

21. W jakim stopniu i jakimi tematami szkoleń są zainteresowani nauczyciele w zakresie doradztwa zawodowego?
22. Prosimy o podanie, jakimi innymi tematami szkoleń związanymi z doradztwem zawodowym byłiby zainteresowani doradcy zawodowi?
23. Czy uczniowie w ostatnich 5 latach uczestniczyli w dodatkowych zajęciach z doradztwa zawodowego realizowanych w ramach projektów edukacyjnych, np. finansowanych ze środków pomocowych Unii Europejskiej?

Kwestionariusz ankiety dla uczniów: Doświadczenia dotyczące doradztwa zawodowego uczniów klas 8.

Respondentami byli uczniowie z klasy 8 uczący się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Zastosowany formularz ankietowy w przypadku uczniów składał się z 24 pytań, przy czym trzy z nich było pytaniami metrykalnymi, a jedno miało charakter otwarty. Pozostałe pytania były dychotomiami lub pytaniami wieloalternatywnymi, zarówno jednokrotnego, jak i wielokrotnego wyboru.

W kwestionariuszu ankiety poruszono następujące zagadnienia:

1. Na jakich zajęciach szkolnych była poruszana tematyka doradztwa zawodowego w szkole?
2. Czy rodzice uczestniczyli w spotkaniach w szkole, podczas których poruszana była tematyka doradztwa zawodowego dla uczniów?
3. Czy podczas zajęć z doradztwa zawodowego uczniowie mieli okazję spotkać się z przedstawicielem różnych instytucji? Jeśli tak, to jakich?
4. Co opracowali, wykonali uczniowie na zajęciach z doradztwa zawodowego w szkole?
5. Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły uczniom lepiej poznać samych siebie?
6. Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły uczniom zapoznać się ze światem zawodów?
7. Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły uczniom zapoznać się z rynkiem pracy?
8. Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły uczniom zapoznać się z możliwościami dalszego kształcenia po szkole podstawowej?
9. Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły uczniom zaplanować swoją przyszłość zawodową?
10. Czy uczniowie zastanawiali się dotychczas nad wyborem szkoły ponadpodstawowej?

11. Czy przed dokonaniem wyboru szkoły ponadpodstawowej uczniowie zapoznali się z ofertą różnych typów szkół?
12. Czy uczniowie dokonali wyboru szkoły ponadpodstawowej?
13. Jaki typ szkół uczniowie wybrali po ukończeniu 8 klasy?
14. Czy uczniowie wybrali już zawód, którego chcą się uczyć?
15. Czy przed dokonaniem wyboru zawodu uczniowie zapoznali się z różnymi zawodami?
16. Kto jest/był głównie dla uczniów wsparciem przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia?
17. Kto jeszcze odegrał istotną rolę wspierającą uczniów przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia?
18. Czy uczniowie uważają, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole?
19. Jak uczniowie uzasadniają swoje opinie dotyczące potrzeby zajęć z doradztwa zawodowego w szkole?
20. Czy uczniowie czują potrzebę dalszej pomocy w zaplanowaniu swojej ścieżki zawodowej?

Badania jakościowe – wywiad pogłębiony

Po zakończeniu badań ankietowych w ramach oceny jakościowej pozyskanych danych zastosowano metodę uzupełniającą, którą był wywiad pogłębiony. Do udziału w wywiadzie zaproszono 6 przedstawicieli kadry zarządzającej i nauczycieli – doradców zawodowych pełniących funkcję koordynatora doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych. W trakcie spotkania przedstawiono rezultaty badań ilościowych z badań sondażowych, poproszono o ich interpretację i sformułowanie na tej podstawie rekomendacji ukierunkowanych na doskonalenie doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych Wielkopolski Wschodniej.

2.3. Organizacja, teren badań, charakterystyka środowiska i próby badawczej

Organizacja badań

W ramach pierwszego etapu przeprowadzono analizę danych zastanych, która umożliwiła dopracowanie koncepcji prowadzonych badań, opracowanie wstępnej wersji narzędzi badawczych – kwestionariuszy ankiet w wersji papierowej do przeprowadzenia badań terenowych oraz dokonanie doboru próby badawczej.

Następnie przeprowadzono pilotażowe badania ilościowe, których celem było głównie dopracowanie narzędzi badawczych – kwestionariuszy ankiet (w wersji papierowej) dla kadry szkół i uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Po uwzględnieniu uwag respondentów opracowano ich wersje online z wykorzystaniem aplikacji Microsoft Forms, które przed przekazaniem respondentom przetestowano przez ekspertów zewnętrznych i pracowników CWRKDIZ w Koninie.

Docelowe badanie ilościowe zostało zrealizowane w maju 2023 roku.

Kwestionariusze ankiet zostały udostępnione respondentom za pośrednictwem Internetu, a także pewną część przeprowadzono w formie papierowej.

Pozyskane wyniki badań przedstawiono w formie ilościowej, poddano analizie statystycznej oraz jakościowej poprzez 6 przedstawicieli kadry zarządzającej i nauczycieli – doradców zawodowych pełniących w szkole rolę koordynatora doradztwa zawodowego.

Teren badań

Badanie zostało przeprowadzone w szkołach podstawowych funkcjonujących na terenie Wielkopolski Wschodniej.

Wielkopolska Wschodnia to obszar o bogatej historii i unikalnej specyfice. Składa się z 5 powiatów i 43 gmin, zajmuje powierzchnię 4439 km² i zamieszkuje go około 419 tys. mieszkańców (PAP, 2023).

Wielkopolska Wschodnia jest regionem, który stawia ambitne cele w zakresie transformacji energetycznej. W październiku 2020 roku region ogłosił chęć osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2040 roku, co jest o 10 lat wcześniej niż planuje to Unia Europejska (A. Pogoda, 2021). Jest to deklaracja przełomowa dla regionu, w którym od 80 lat wydobywano węgiel brunatny (A. Pogoda, 2021).

Badania były prowadzone w szkołach podstawowych Wielkopolski Wschodniej funkcjonujących na terenie:

- 1) miasta Konin,
- 2) powiatu konińskiego,
- 3) powiatu tureckiego,
- 4) powiatu kolskiego,
- 5) powiatu słupeckiego.

Zgodnie z danymi Systemu Informacji Oświatowej w roku szkolnym 2023/2024 na terenie Wielkopolski Wschodniej funkcjonowały 163 szkoły podstawowe, z czego na terenie Konina – 14, powiatu konińskiego – 59, powiatu tureckiego – 32, powiatu kolskiego – 36, powiatu słupeckiego – 22 (tabela 1).

W szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w roku szkolnym 2023/2024 do klas 8 uczęszcza ogółem 5759 uczniów, z czego w:

- Koninie – 1112 uczniów,
- powiecie konińskim – 1645 uczniów,
- powiecie tureckim – 1282 uczniów,
- powiecie kolskim – 955 uczniów,
- powiecie słupeckim – 765 uczniów.

Dobór próby badawczej

W założeniu badanie miało opierać się na próbach umożliwiających wnioskowanie o całej populacji. Ponieważ ankiety wypełniały wyłącznie chętne osoby, dobór jednostek do próby miał charakter nielosowy. Niemniej, pomimo nielosowego charakteru próby, aby zachować możliwość wspomnianych uogólnień otrzymanych wyników, do określenia jej liczności podparto się odpowiednimi wzorami statystycznymi. Wstępnie założono, że dla badanej liczby szkół, jak i uczniów klas ósmych uczących się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej uda się osiągnąć współczynnik ufności na poziomie 0,95 oraz maksymalny błąd szacunku na poziomie 0,03.

Przy takim założeniu, w przypadku uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wartość statystyki u_α dla tak przyjętego prawdopodobieństwa odczytana z tablic dystrybucyj rozkładu normalnego wyniosła 1,96 a minimalna liczebność 1013 ankiet.

W efekcie przeprowadzonych badań ankietowych wśród uczniów szkół podstawowych osiągnięto założoną zgodnie z powyższymi reprezentatywną dla Wielkopolski Wschodniej liczbę respondentów wynoszącą 1067 uczniów. Reasumując, przekroczono minimalną liczebność próby dla uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, wynoszącą 1013 ankietowanych.

W przypadku respondentów reprezentujących kadrę zarządzającą lub przedstawicieli grona pedagogicznego wyznaczonego przez dyrekcję szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wartość statystyki u_α dla prawdopodobieństwa na poziomie 0,9 odczytana z tablic dystrybuanty rozkładu normalnego wyniosła 1,65 a minimalna liczebność próby badawczej wynosi 67 szkół podstawowych (I. Bąk, I. Markowicz, M. Mojsiewicz, K. Wawrzyniak, 2008, s. 20). W efekcie przeprowadzonych badań ankietowych pozyskano informację zwrotną z 59 szkół podstawowych, co też przy prawdopodobieństwie 0,9 przekłada się na maksymalny błąd szacunku na poziomie około 0,1.

Tabela 1. Liczba szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – rozkład próby badawczej z podziałem na warstwy

Warstwa populacji	Próba zrealizowana	
	Liczba szkół	Rozkład warstwy (%)
Miasto Konin	11	18,64
Powiat koniński	13	22,03
Powiat słupecki	9	15,25
Powiat turecki	11	18,64
Powiat kolski	15	25,42
Ogółem	59	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO oraz wyników badań.

Tabela 2. Uczniowie klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – rozkład próby badawczej z podziałem na warstwy (N=1067)

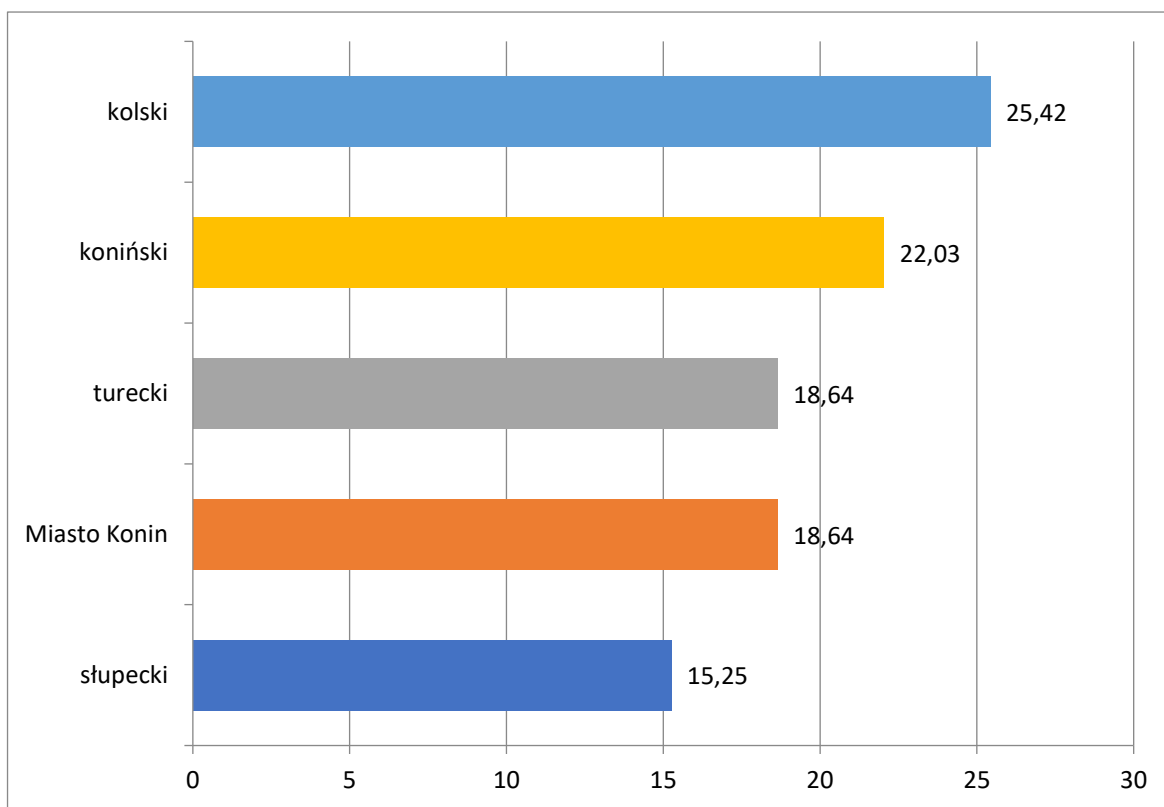
Warstwa populacji	Próba zrealizowana	
	Liczebność uczniów klas 8	Rozkład warstwy (%)
Miasto Konin	143	13,40
Powiat koniński	346	32,43
Powiat słupecki	221	20,71
Powiat turecki	189	17,71
Powiat kolski	168	15,75
Ogółem	1067	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO oraz wyników badań.

Ankietę przeprowadzono głównie w formie CAWI, w niektórych przypadkach zastosowano formę PAPI, z której dane były potem manualnie wprowadzane do ankiety w wersji online. Link do kwestionariusza ankiety online był przesyłany do szkół drogą mailową.

Charakterystyka próby badawczej – szkoły podstawowe

Jak już wspomniano, w badaniu uczestniczyło 59 szkół podstawowych mających swoją siedzibę w Wielkopolsce Wschodniej. Strukturę ankietowanych według powiatów, w których mieściły się szkoły prezentuje rysunek 2 oraz tabela 1.

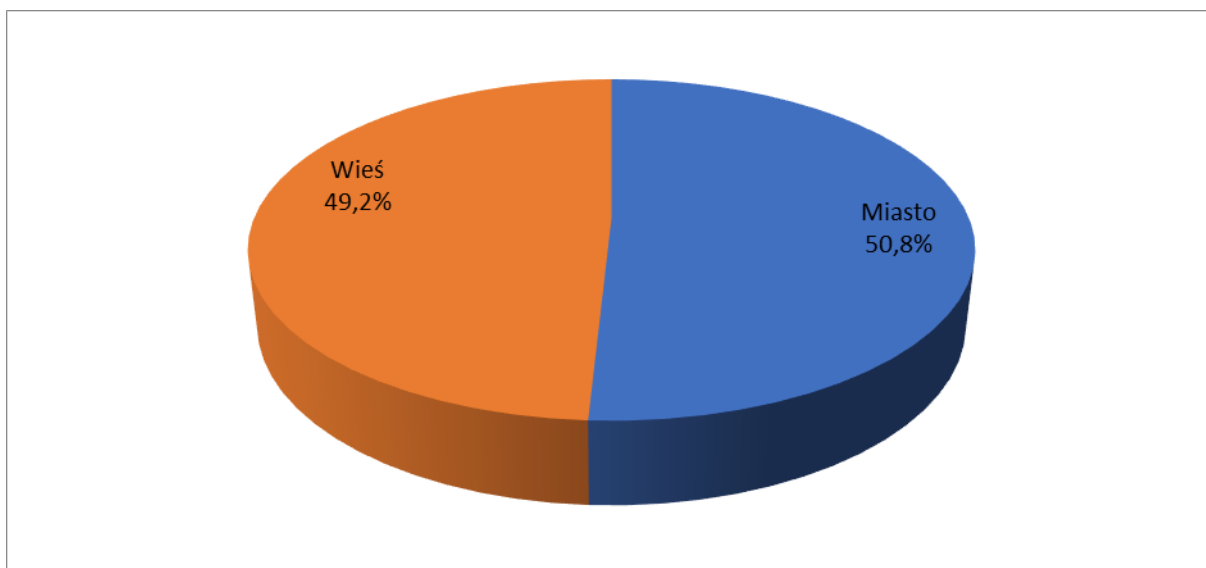

Rys. 2. Lokalizacja szkół podstawowych wg powiatów (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

Niewiele ponad jedna czwarta badanych szkół zlokalizowana była w powiecie kolskim (25,42%) i był to jednocześnie najwyższy odsetek. Następny był powiat koniński 22,03%, turecki i miasto Konin (po 18.64%) oraz słupecki z odsetkiem najniższym na poziomie 15,25%.

W przypadku miejscowości zlokalizowania szkoły odpowiedzi rozłożyły się niemal po połowie - wieś 49%, a miasto 51% (rys. 3).

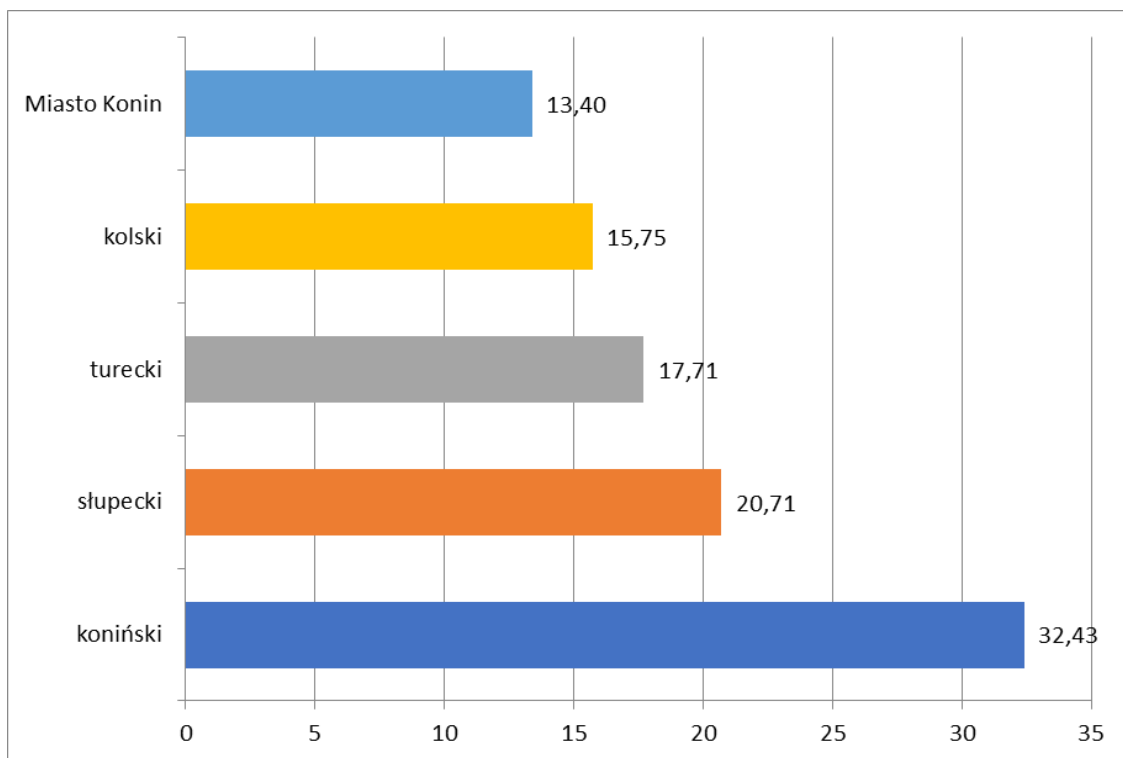
Rys. 3. Miejscowość w której znajduje się szkoła podstawowa (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

Charakterystyka próby badawczej – uczniowie klas 8 szkół podstawowych

Biorącym udział w badaniu uczniom szkoły podstawowej uczęszczającym w roku szkolnym 2022/23 do klasy 8 zadano trzy pytania opisujące badaną grupę. Pierwsze pytanie dotyczyło powiatu, z którego pochodzi uczeń, drugie – miejscowości, a trzecie- płci ucznia.

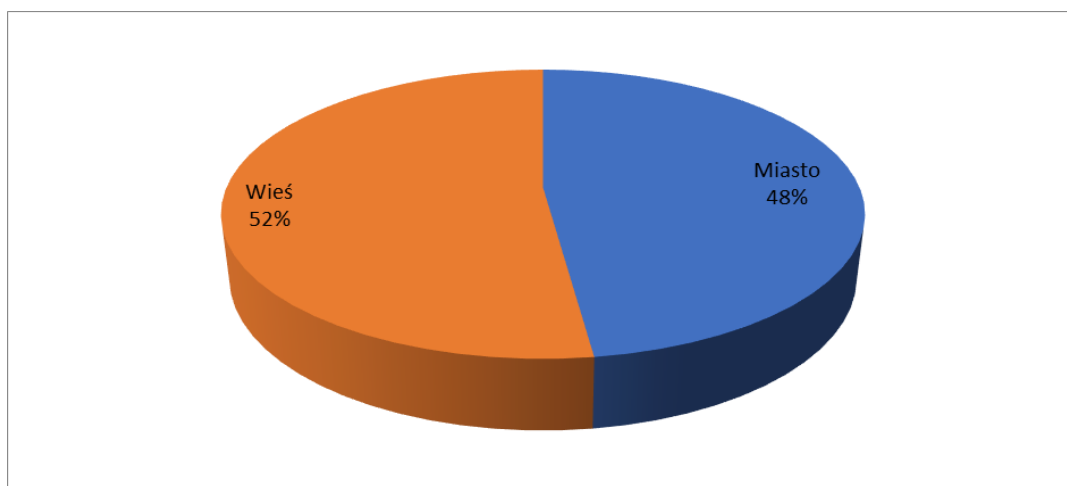
Wśród badanych przeważali uczniowie powiatu konińskiego, stanowili oni niewiele ponad 32% wszystkich uczniów, grupę o najmniejszym odsetku stanowili uczniowie miasta Konin. Wyniki prezentuje rys. 4.

Rys. 4. Uczniowie klas 8 szkół podstawowych biorących udział w badaniu wg powiatu zamieszkania (N=1067)

Źródło: opracowanie własne.

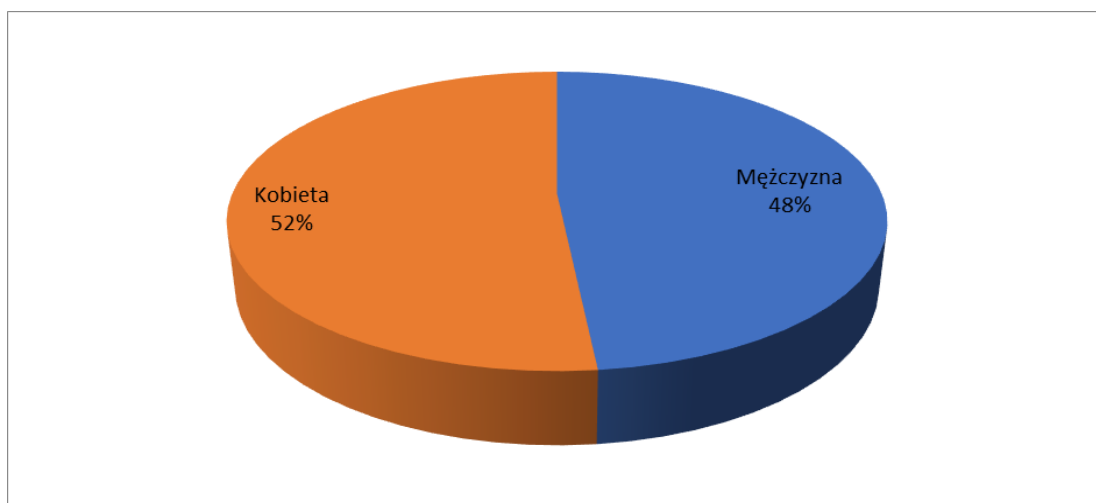
W przypadku miejscowości zamieszkania odpowiedzi ułożyły się niemal po połowie. I tak uczniów z terenów wiejskich wśród badanych było około 52%, a z miast 48% (patrz rys. 5).

Rys. 5. Uczniowie szkół podstawowych wg miejscowości zamieszkania (N=1067)

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku pytania o płeć sytuacja jest dokładnie taka sama jak w przypadku miejscowości zamieszkania. W badaniu uczestniczyło 52% uczniów płci żeńskiej oraz 48% mężczyzn (rys. 6).

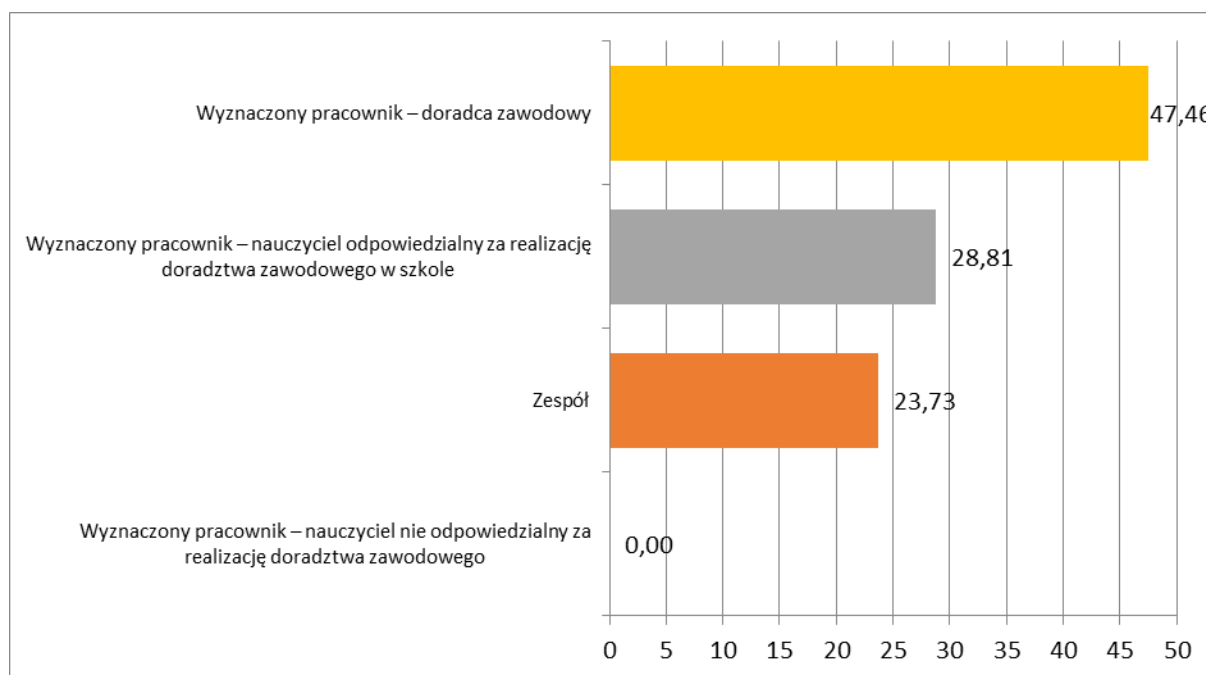
Rys. 6. Uczniowie klas 8 szkół podstawowych biorących udział w badaniu ankietowym wg płci (N=1067)

Źródło: opracowanie własne.

3. Doradztwo zawodowe w opinii przedstawicieli szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

3.1. Program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego, szkoła jest zobligowana do tego, by na każdy rok szkolny był opracowany **program realizacji doradztwa zawodowego**, uwzględniający wewnętrzny system doradztwa zawodowego. Z deklaracji respondentów ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wynika, że we wszystkich szkołach biorących udział w badaniu takowy program realizacji doradztwa zawodowego został opracowany.

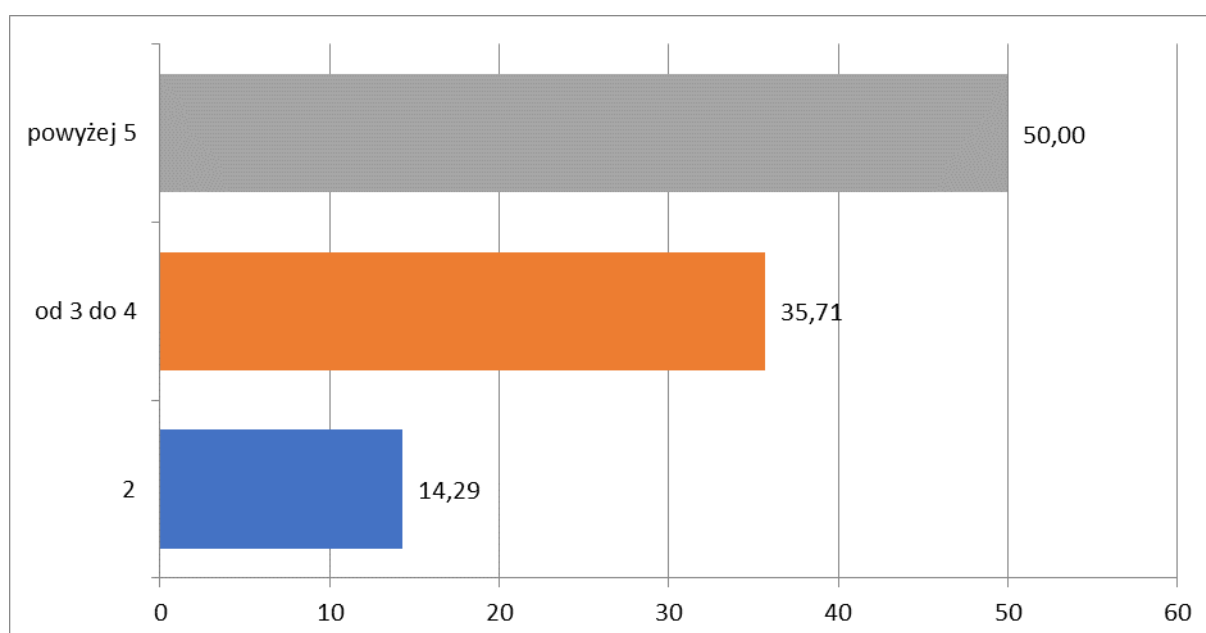
Rys. 7. Autorzy programu realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

W około połowie badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej za opracowanie programu realizacji doradztwa zawodowego odpowiedzialny był doradca zawodowy

wyznaczony przez dyrektora szkoły (rys. 7). W co trzeciej badanej szkole podstawowej dyrektor wyznaczył innego nauczyciela z grona pedagogicznego i uczynił go odpowiedzialnym za opracowanie programu realizacji doradztwa zawodowego.

W 14 (ok 24%) z 59 badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej dyrektor zadanie opracowania programu realizacji doradztwa zawodowego powierzył zespołowi (rys. 7). W 7 szkołach podstawowych w skład zespołu opracowującego program realizacji doradztwa zawodowego weszło powyżej 5 pracowników – przedstawicieli grona pedagogicznego, w przypadku 5 szkół – od 3 do 4 osób i w dwóch szkołach podstawowych zespół złożony był z dwóch osób (rys. 8).

Rys. 8. Liczba osób wchodzących w skład zespołu tworzącego program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=14)

Źródło: opracowanie własne.

W skład takich zespołów najczęściej wchodził: nauczyciel – doradca zawodowy, pedagog szkolny, nauczyciele przedmiotów i nauczyciel wychowawca. Nauczyciel doradca zawodowy był członkiem takiego zespołu w każdej z badanych szkół, pedagog szkolny w ok. 93%, nauczyciele przedmiotów w ponad 70% , a wychowawca w prawie 65% szkół (tabela 3).

Reasumując, na podstawie zebranych informacji, proponuje się rozważenie wprowadzenia w szkołach podstawowych Wielkopolski Wschodniej **działań doskonalących** ukierunkowanych

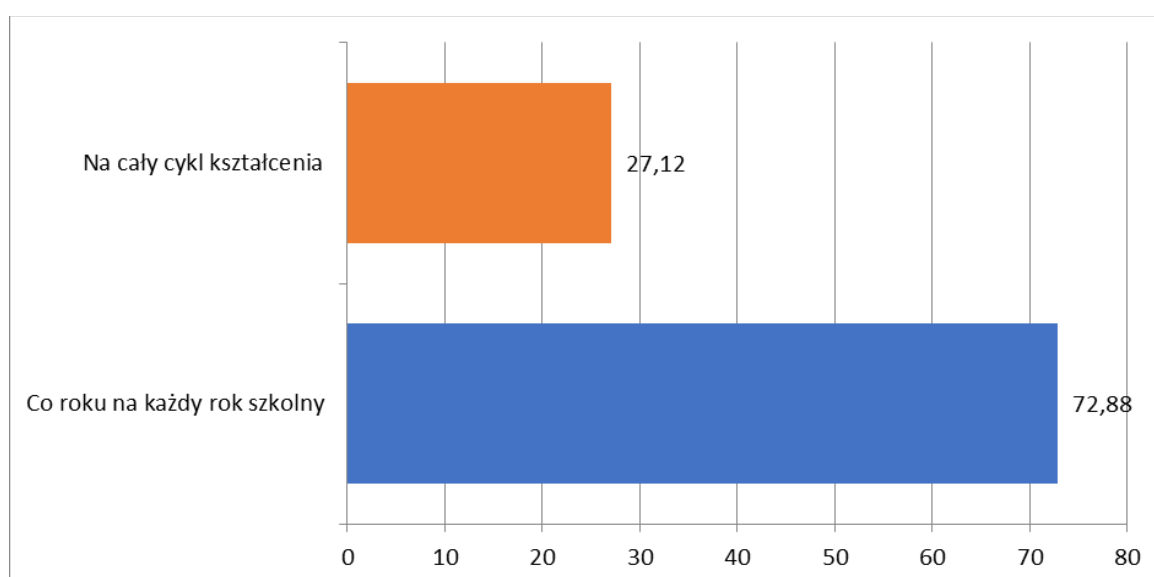
na zwiększenie zaangażowania nauczycieli kształcenia ogólnego oraz innych pracowników szkoły w opracowanie programu realizacji doradztwa zawodowego.

Tabela 3. Skład zespołu tworzącego program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=14)

Wskazania	Liczba	Procent (odpow.)	Procent (przypad.)
Doradca zawodowy	14	25,93	100,00
Pedagog szkolny	13	24,07	92,86
Nauczyciele przedmiotów	10	15,63	71,43
Nauczyciel wychowawca	9	16,67	64,29
Dyrektor szkoły	5	9,26	35,71
Zastępca dyrektora	5	9,26	35,71
Nauczyciel bibliotekarz	5	9,26	35,71
Psycholog	3	5,56	21,43
Inne osoby	0	0,00	0,00

Źródło: opracowanie własne.

Z informacji pozyskanych od respondentów – przedstawicieli szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wynika, że w zdecydowanej większości szkół (72,88%) program realizacji doradztwa zawodowego jest opracowywany na rok szkolny (rys. 9). W pozostałych szkołach podstawowych (27,12%) program realizacji doradztwa zawodowego jest opracowywany na cały cykl kształcenia.

Rys. 9. Na jaki okres został opracowany program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

Rekomenduje się, aby w ramach **doskonalenia** program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej był opracowywany na cały cykl kształcenia i obejmował działania realizowane od klas 1 do 8, przy czym ważne jest, aby działania te tworzyły logicznie powiązaną ze sobą całość.

W kolejnym pytaniu respondenci wskazali, jakie działania związane z realizacją doradztwa zawodowego zawiera opracowany program realizacji doradztwa zawodowego. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego program realizacji doradztwa zawodowego powinien określać:

- 1) działania związane z realizacją doradztwa, w tym:
 - a) tematykę działań, uwzględniającą w takim przypadku treści programowe, o których mowa w tych przepisach,
 - b) oddziały, których dotyczą działania,
 - c) metody i formy realizacji działań, z uwzględnieniem udziału rodziców w tych działaniach, w szczególności przez organizację spotkań z rodzicami, z wyjątkiem branżowych szkół II stopnia, szkół policealnych i szkół dla dorosłych,
 - d) terminy realizacji działań,
 - e) osoby odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań,
- 2) podmioty, z którymi szkoła współpracuje przy realizacji działań.

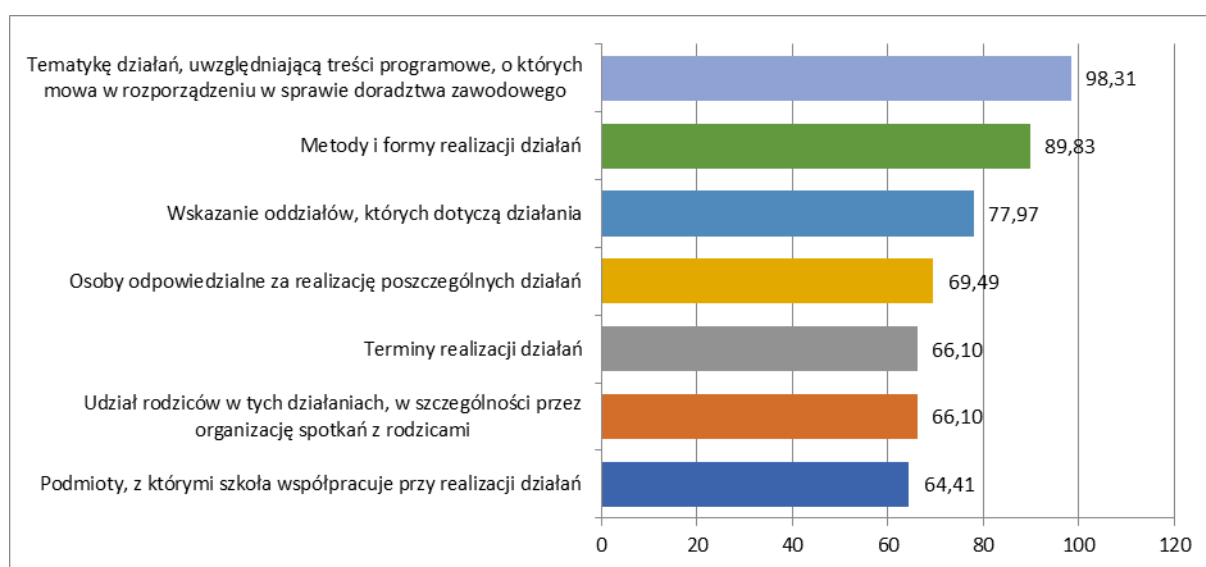
W związku z tym w kolejnym punkcie zapytano o to, jakie działania związane z realizacją doradztwa zawodowego zawiera opracowany program doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Ponownie można było udzielić dowolnej liczby odpowiedzi. Zbiorcze zestawienie odpowiedzi respondentów przedstawiono na rys. 10.

Z zamieszczonych danych wynika, że przedstawiciele kadry w prawie wszystkich badanych szkołach podstawowych z Wielkopolski Wschodniej (98,31%) stwierdzili, że program w ich szkołach zawiera tematykę działań, uwzględniającą treści programowe, o których mowa w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego. Niemal w 90% badanych szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w programie realizacji doradztwa zawodowego zamieszczono działania związane z metodami i formami realizacji działań, a w prawie 80% wskazano oddziały, których dotyczą działania. W 7 na 10 badanych szkołach podstawowych w programach realizacji doradztwa zawodowego wskazano osoby odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań. Natomiast terminy realizacji działań oraz organizację

spotkań z rodzicami uwzględniono w 66% programach realizacji doradztwa zawodowego funkcjonujących w badanych szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej.

Około 64% respondentów ze szkół podstawowych zadeklarowało, że w ich programach realizacji doradztwa zawodowego zostały wskazane podmioty, z którymi szkoła współpracuje przy realizacji działań.

Reasumując, w ramach **doskonalenia doradztwa zawodowego** w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej koordynatorzy doradztwa zawodowego powinni przeprowadzić analizę zawartości programów realizacji doradztwa zawodowego pod kątem wymogów opisanych w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego. Być może wskazane byłoby w ramach dobrych praktyk przeprowadzenie szkolenia w tym zakresie lub też opracowanie przykładowego programu z zakresem niezbędnych do realizacji działań, który mógłby być dostosowany do specyfiki szkoły.

Rys. 10. Działania związane z realizacją doradztwa zawodowego uwzględnione w programach realizacji doradztwa zawodowego funkcjonujące w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (procent przypadków) (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

Interesującym było poznanie, na jakiego rodzaju zajęciach realizowane jest doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Przypomnijmy, że rodzaj zajęć określony został w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego i obejmuje 7 typów zajęć wskazanych w tabeli 4.

Wyniki badań potwierdziły, że i w tym obszarze w badanych szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej są luki do uzupełnienia.

Nadal w naszej ocenie przebija się stereotypowe myślenie o doradztwie zawodowym i kojarzenie działań w tym obszarze z zajęciami prowadzonymi przez nauczycieli – doradców zawodowych w ramach obowiązujących „10” godzin dydaktycznych w klasie VII i VIII szkoły podstawowej. Potwierdzili to respondenci ze szkół podstawowych, którzy wskazali, że doradztwo zawodowe w prawie 95% badanych szkół realizowane jest na zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego prowadzonych przez nauczyciela – doradcę zawodowego.

Niestety nie we wszystkich badanych szkołach nauczyciel wychowawca opiekujący się oddziałem jest zaangażowany w realizację doradztwa zawodowego. Taka sytuacja ma miejsce w przypadku około 20% nauczycieli wychowawców opiekujących się oddziałami w klasach I-VI oraz w prawie 30% w klasach VII-VIII szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej.

Około 30% szkół podstawowych ma problemy z realizacją wizyt zawodoznawczych mających na celu poznanie przez uczniów środowiska pracy w wybranych zawodach, organizowanych u pracodawców, w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe lub w innych placówkach.

W realizację doradztwa zawodowego w badanych szkołach nie zawsze są także zaangażowani nauczyciele kształcenia ogólnego, uczący poszczególnych przedmiotów. Z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku nauczycieli uczących w prawie 30% klas I-VI oraz VII-VIII.

Pozyskane wyniki świadczą także o tym, że najtrudniej szkołom podstawowym z Wielkopolski Wschodniej jest zaprosić do współpracy przedstawicieli poradni psychologiczno-pedagogicznych. Doradztwo zawodowe realizowane na zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest realizowane tylko w około połowie badanych szkół podstawowych.

Tabela 4. Zajęcia, na których realizowane jest doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)

Wskazania	Liczba	Procent (odpow.)	Procent (przypad.)
Zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego prowadzone przez doradcę zawodowego (w ramach min. 10 godzin w klasie VII i min. 10 godzin w klasie VIII)	56	18,48	94,92
Zajęcia z nauczycielem wychowawcą opiekującym się oddziałem w klasach I–VI	47	15,51	79,66
W klasach VII–VIII na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z różnych przedmiotów	43	14,19	72,88
W klasach I–VI na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego	42	13,86	71,19
Wizyty zawodoznawcze mające na celu poznanie przez uczniów środowiska pracy w wybranych zawodach, organizowane u pracodawców, w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe lub w innych placówkach	42	13,86	71,19
Zajęcia z nauczycielem wychowawcą opiekującym się oddziałem w klasach VII–VIII	42	13,86	71,19
Zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej	31	10,23	52,54

Źródło: opracowanie własne.

Reasumując, dyrekcja wraz z koordynatorami działań w zakresie doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w ramach **doskonalenia** powinna poddać wnikliwej analizie funkcjonujące w ich szkołach programy realizacji doradztwa zawodowego pod kątem zaangażowania w te działania nie tylko nauczycieli – doradców zawodowych, ale i całego grona pedagogicznego, w tym nauczycieli kształcenia ogólnego, wychowawców oraz rodziców, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych i pracodawców. Program realizacji doradztwa zawodowego jest kluczowym narzędziem integrującym wysiłki całej społeczności szkolnej oraz rodziców, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych i pracodawców. Od umiejętnego skonstruowania programu doradztwa zawodowego zależą efekty prowadzonych działań i korzyści, jakie odniesie uczeń. Program powinien przełamać stereotypowe myślenie o doradztwie zawodowym związane z tym, że kojarzy się ono tylko z działaniami prowadzonymi przez nauczycieli – doradców zawodowych.

3.2. Kwalifikacje kadry prowadzącej doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

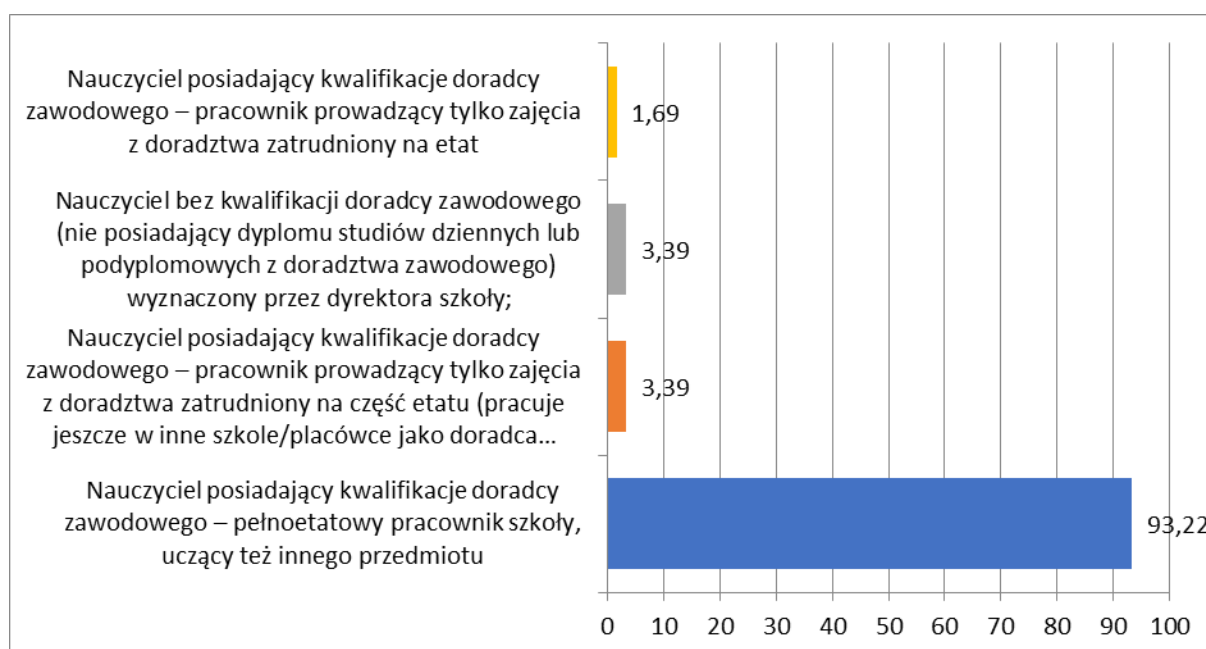
Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie doradztwa zawodowego, zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego, o których mowa w art. 26a ust. 2 pkt 3 ustawy o systemie oświaty, prowadzą doradcy zawodowi posiadający kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela doradcy zawodowego. W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1289) określono wymagania wobec nauczyciela doradcy zawodowego. Wymagane kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela doradcy zawodowego w szkole podstawowej potwierdza dyplom:

- studiów pierwszego stopnia w zakresie doradztwa zawodowego oraz przygotowanie pedagogiczne,
- lub studiów pierwszego stopnia na dowolnym kierunku (specjalności) i studiów podyplomowych w zakresie doradztwa zawodowego oraz przygotowanie pedagogiczne
- lub studiów drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich, w zakresie doradztwa zawodowego oraz przygotowanie pedagogiczne,
- studiów drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich, na dowolnym kierunku (specjalności), i studiów podyplomowych w zakresie doradztwa zawodowego oraz przygotowanie pedagogiczne.

Respondenci odpowiadając na pytanie o to, kto w ich szkole podstawowej prowadzi zajęcia z uczniami w klasie VII i VIII z doradztwa zawodowego (tzw. „10” w klasie VII i VIII), wynikające z ramowego planu nauczania, najczęściej odpowiadali, że jest to nauczyciel posiadający kwalifikacje doradcy zawodowego (rys. 11), z czego w ponad 93% szkół nauczyciel – doradca zawodowy pracuje na pełnym etacie, jednak głównie uczy innego przedmiotu. Tylko w przypadku 3% badanych szkół nauczyciel – doradca zawodowy jest zatrudniony na część etatu i zajmuje się tylko prowadzeniem zajęć z doradztwa. Tylko w jednej szkole podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej biorącej udział w badaniu wskazano, że nauczyciel – doradca

zawodowy był zatrudniony na pełny etat i zajmował się wyłącznie prowadzeniem zajęć z doradztwa zawodowego.

W dwóch szkołach podstawowych dyrektor szkoły powierzył prowadzenie zajęć z zakresu doradztwa zawodowego nauczycielom nie posiadającym kwalifikacji zawodowych doradcy zawodowego. Taka sytuacja była dopuszczalna rozporządzeniem w sprawie doradztwa zawodowego do końca roku szkolnego 2021/2022, zgodnie z którym w przypadku braku w szkole doradcy zawodowego dyrektor szkoły mógł powierzyć prowadzenie zajęć z zakresu doradztwa zawodowego innemu nauczycielowi lub osobie nie posiadającej kwalifikacji doradcy zawodowego.

Rys. 11. Kto w szkołach podstawowych prowadzi zajęcia z uczniami w klasie VII i VIII z doradztwa zawodowego wynikające z ramowego planu nauczania? (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie uzyskanych danych możemy stwierdzić, że w 98% szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej do prowadzenia zajęć z zakresu doradztwa zawodowego zatrudniani są profesjonalnie do tego przygotowani nauczyciele – doradcy zawodowi. Jest to wynik zdecydowanie lepszy od badań przeprowadzonych przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie w roku 2015, z których wynika, że tylko w 15,4% badanych szkołach jest zatrudniony nauczyciel posiadający kwalifikacje doradcy zawodowego (K. Podwójcic, 2015, s. 44). Sytuacja ta diametralnie się zmieniła w roku 2022, gdyż nauczyciela

posiadającego kwalifikacje zawodowe doradcy zawodowego zatrudniano w około 83% badanych szkół, a w przypadku około 13% funkcję nauczyciela doradcy zawodowego dyrektor szkoły powierzył innemu nauczycielowi bez kwalifikacji doradcy zawodowego (P. Fuchs (red.), 2022, s. 74).

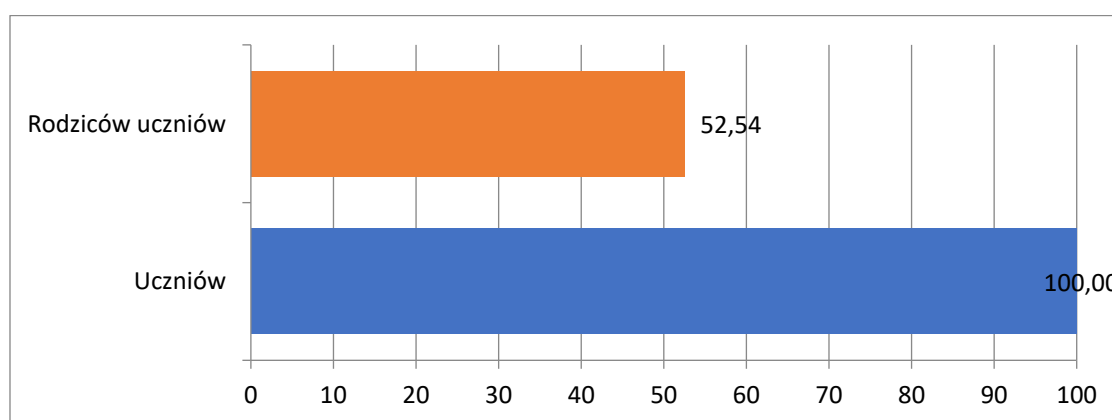
Należy się zgodzić z wnioskami z badań ewaluacyjnych doradztwa zawodowego przeprowadzonych w roku 2022, że optymalnym modelem funkcjonowania doradztwa zawodowego w szkole, występującym w niektórych szkołach, jest zatrudnienie doradcy zawodowego na etacie (lub przynajmniej części etatu) (P. Fuchs (red.), 2022, s. 4). Jednakże na przeszkodzie stają ograniczenia finansowe, z jakimi borykają się organy prowadzące szkoły podstawowe, które uniemożliwiają zwiększenie liczby godzin na zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego, pomimo faktu, że nauczyciele – doradcy zawodowi w polskich szkołach podstawowych są lepiej wykwalifikowani i lepiej przygotowani do pełnienia swoich zadań.

Reasumując dany podrozdział stwierdzamy, że w szkołach podstawowych Wielkopolski Wschodniej w porównaniu z danymi z roku 2015 r. i 2022 r. nastąpił znaczący wzrost kwalifikacji formalnych nauczycieli – doradców zawodowych realizujących zadania z zakresu doradztwa zawodowego. Tylko w dwóch szkołach stwierdzono fakt wyznaczenia przez dyrektora nauczycieli bez kwalifikacji do prowadzenia zajęć z doradztwa zawodowego.

3.3. Grupy odbiorców doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

W kolejnych dwóch pytaniach podjęto próbę ustalenia, do kogo są adresowane zajęcia z doradztwa zawodowego.

Z uzyskanych danych (rys. 12) wynika, że we wszystkich badanych szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zajęcia z doradztwa zawodowego adresowane są do uczniów.

Rys. 12. Do kogo są adresowane zajęcia z doradztwa zawodowego w Państwa szkole? (procent przypadków) (N=59)

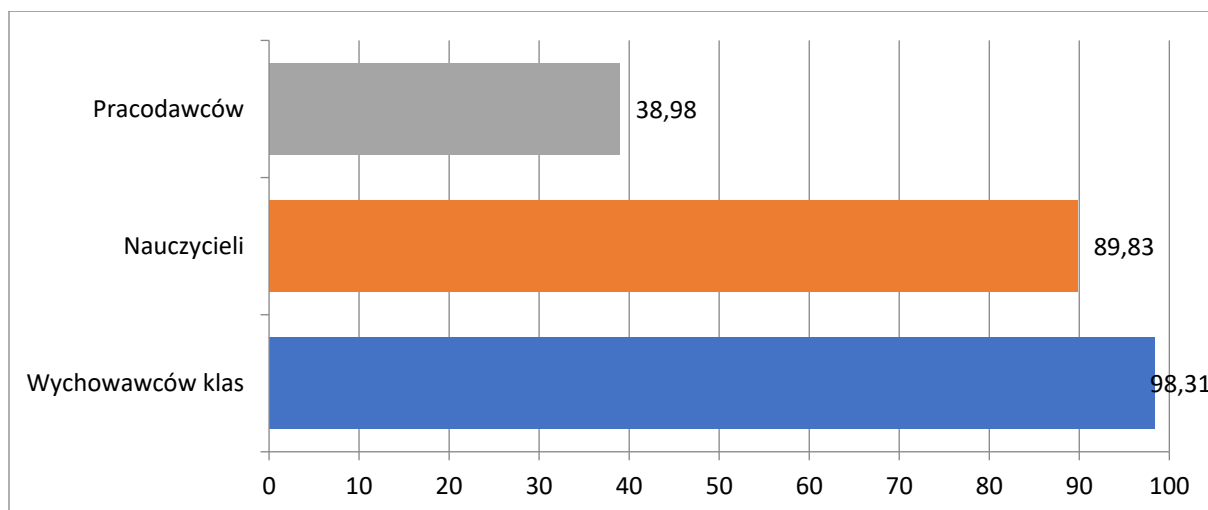
Źródło: opracowanie własne

Tylko, albo aż w połowie badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wsparciem przez nauczycieli – doradców zawodowych czy też innych przedstawicieli grona pedagogicznego w zakresie doradztwa zawodowego objęto rodziców uczniów.

W ramach działań **doskonalących** należy się zastanowić, jak zwiększyć odsetek rodziców uczniów, których szkoła będzie wspierała w zakresie doradztwa zawodowego.

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie doradztwa zawodowego do zadań doradcy zawodowego należy także **wspieranie nauczycieli**, w tym nauczycieli wychowawców opiekujących się oddziałami, psychologów lub pedagogów, w zakresie realizacji działań określonych w programie realizacji doradztwa zawodowego. Dodatkowo zapisy w rozporządzeniu wskazują, że przy realizacji doradztwa zawodowego szkoły podstawowe mogą współpracować w szczególności z pracodawcami.

Z przeprowadzonych badań w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wynika (rys. 13), że nauczyciele – doradcy zawodowi w realizacji zadań z doradztwa zawodowego najchętniej wspierają wychowawców oddziałów szkolnych oraz nauczycieli uczących innych przedmiotów.

Rys. 13. Czy doradca zawodowy w szkole podstawowej wspiera działania z doradztwa zawodowego prowadzone przez inne osoby? (procent przypadków) (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

Niepokoici fakt, że tylko w 4 z 10 badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej nauczyciel – doradca zawodowy wspiera pracodawców. W ocenie zespołu autorskiego prowadzącego badania oraz ekspertów biorących udział w wywiadzie zadaniem nauczyciela – doradcy zawodowego jest przygotowanie do spotkania dwóch stron: pracodawców i uczniów. Wówczas takie spotkanie jest interesujące dla tych stron, a przez to skuteczne i efektywne. Z pewnością jest to obszar do **doskonalenia** w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej.

3.4. Grupy zaangażowane w realizację doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

W kolejnym punkcie zapytano respondentów reprezentujących szkoły podstawowe w Wielkopolsce Wschodniej o to, kto zaangażowany jest w ich szkołach w realizację doradztwa zawodowego dla uczniów. Zbiorcze zestawienie wyników badań przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Struktura odpowiedzi na pytanie: Kto w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zaangażowany jest w realizację doradztwa zawodowego? (N=59)

Wskazania	Liczba	Procent (odpow.)	Procent (przypad.)
Nauczyciel wychowawca	56	16,72	94,92
Nauczyciele przedmiotów	50	14,93	84,75
Pedagog szkolny	47	14,03	79,66
Dyrektor szkoły	44	13,13	74,58
Rodzice uczniów	34	10,15	57,63
Psycholog	32	9,55	54,24
Zastępca dyrektora	28	8,36	47,46
Nauczyciel bibliotekarz	27	8,06	45,76
Doradca zawodowy z poza szkoły	17	5,07	28,81

Źródło: opracowanie własne.

Ponieważ w tym pytaniu również można było zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi, w tabeli znajdują się dwie kolumny z odsetkami. Trzecia kolumna to procent liczony w stosunku do liczby udzielonych odpowiedzi, a ostatnia - względem liczby badanych.

Z analizy uzyskanych wyników, spośród wszystkich odpowiedzi najczęściej wskazywano na:

- wychowawców klas (16,72%),
- nauczycieli przedmiotów (14,93%),
- pedagogów szkolnych (14,03%)
- dyrektorów szkół (13,13%).

Przy tym wychowawcę wskazali respondenci z 94,92% badanych szkół, nauczycieli przedmiotów – 84,75%, pedagoga szkolnego – 79,66%, a dyrektor szkoły jest zaangażowany w proces doradztwa w 74,58% szkół. Doradca zawodowy spoza szkoły wskazywany był przez 28,81% szkół, a na odpowiedź tę wskazywano najrzadziej (5,07%).

Z pozyskanych danych wynika, że w 56 z 59 badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej nauczyciela – doradcę zawodowego w realizacji doradztwa zawodowego

wspierają **nauczyciele wychowawcy opiekujący się oddziałem szkolnym**, którzy przeznaczają na to lekcje wychowawcze. Uzyskany rezultat jest lepszy niż w roku 2015, gdzie w 91% (K. Podwójcic, 2015) badanych szkół gimnazjalnych i podstawowych doradztwo zawodowe dla uczniów było realizowane podczas lekcji wychowawczych. Podobnie było też w roku 2022 w 86% szkół podstawowych (P. Fuchs (red.), 2022, s. 77).

Należy podkreślić, że szkoły podstawowe, w których w doradztwo zawodowe zaangażowani są nauczyciele wychowawcy opiekujący się oddziałem, spełniają wymagania zawarte w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego. W przypadku 3 szkół podstawowych należy wprowadzić działania **doskonalące** ukierunkowane na zaangażowanie nauczycieli wychowawców opiekujących się oddziałem w doradztwo zawodowe dla uczniów.

W rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego wskazano, że kolejnymi „sojusznikami” wspierającymi nauczycieli doradców zawodowych w klasach VII i VIII szkół podstawowych w realizacji doradztwa zawodowego są **nauczyciele realizujący obowiązkowe zajęcia edukacyjne z zakresu kształcenia ogólnego**. Z pozyskanych danych wynika, że na innych lekcjach przedmiotowych, obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego prowadzonych przez nauczycieli kształcenia ogólnego, doradztwo zawodowe jest przez nich realizowane w ok. 85% badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Dla 9 szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej realizacja doradztwa zawodowego przez nauczycieli kształcenia ogólnego jest obszarem do doskonalenia.

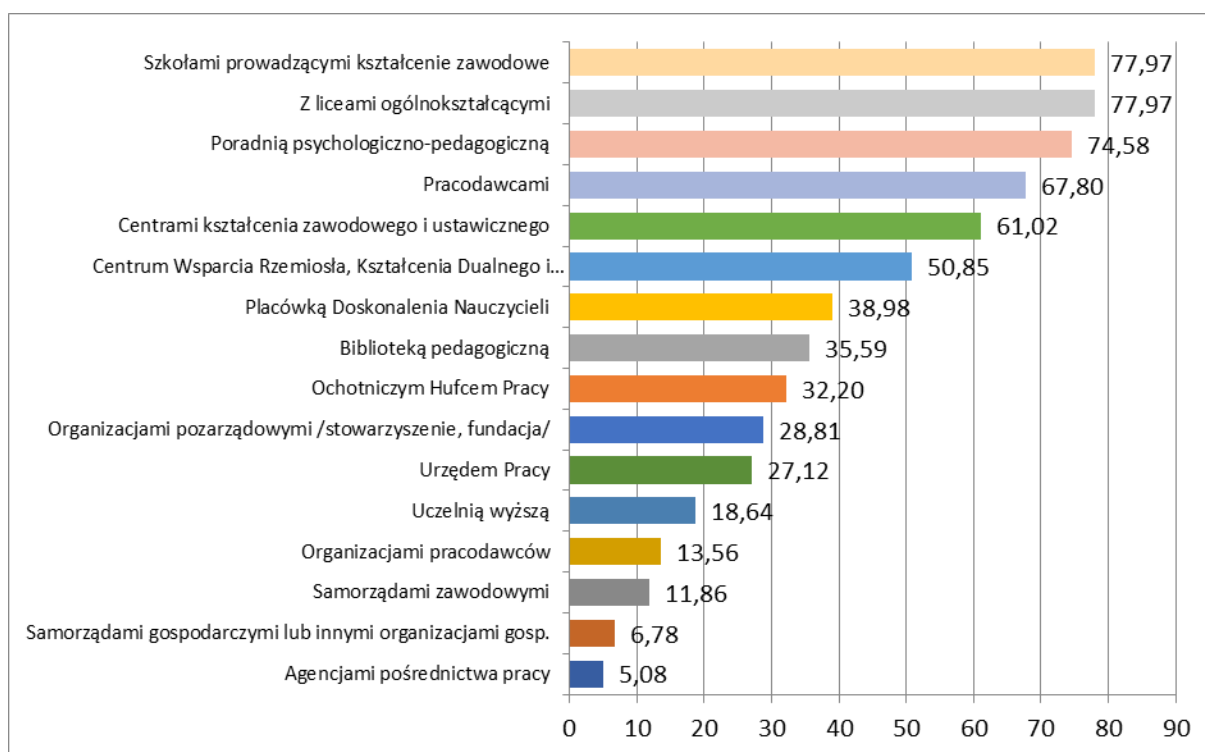
Z zestawienia uzyskanych danych odnośnie zaangażowania nauczycieli kształcenia ogólnego w doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej z badaniami prowadzonymi w roku 2015 i 2022 wynika, że nastąpiła znacząca poprawa w tym obszarze. W roku 2015 na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego doradztwo zawodowe było realizowane w 24% badanych szkół gimnazjalnych/podstawowych, natomiast w roku 2022 już w 62,7% szkół podstawowych (P. Fuchs (red.), 2022, s. 77).

W rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego nie wskazano, że w doradztwo zawodowe powinni być angażowani **pedagog szkolny oraz psycholog**, jednak w naszej ocenie są to pracownicy szkół podstawowych, którzy mogliby być angażowani w proces indywidualnego doradztwa zawodowego dla uczniów. Dlatego też w przypadku pedagogów szkolnych oraz psychologów wskazane jest podjęcie działań doskonalących odpowiednio w 12 z 59 szkół podstawowych oraz w 25 szkołach (psycholog).

Z rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego wynika, że do zadań nauczyciela – doradcy zawodowego należy m.in. gromadzenie, aktualizowanie i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia. W naszej ocenie w realizacji danego zadania nauczyciela – doradcę zawodowego mógłby wspomóc **nauczyciel bibliotekarz**. Z taką sytuacją mamy do czynienia w prawie połowie badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Koordynatorzy doradztwa zawodowego z pozostałych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w ramach działań **doskonalących** mogliby rozważyć zaangażowanie nauczycieli bibliotekarzy do realizacji działań w programie doradztwa zawodowego.

Potencjalnym obszarem **doskonalenia** z pewnością mogłoby być zwiększenie zaangażowania **rodziców** uczniów w doradztwo zawodowe realizowane w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Uzasadnione jest to faktem, że rodzic jest tym „pierwszym doradcą zawodowym”, do którego zwraca się dziecko – uczeń szkoły podstawowej. Potwierdzają to uzyskane wyniki badań przedstawione w podrozdziale 4.6, gdzie 6 na 10 badanych uczniów wskazuje, że w pierwszej kolejności w podejmowaniu decyzji wspomaga ich oboje rodziców (4 z 10) i matka (2 z 10).

W przypadku podejmowanej przez szkoły współpracy z różnymi instytucjami z otoczenia szkoły przy realizacji procesu doradztwa około trzy czwarte szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zadeklarowało, że współpracuje ze szkołami zawodowymi, liceami ogólnokształcącymi (8 z 10 badanych) oraz poradniami psychologiczno-pedagogicznymi (74,58%) (patrz rys. 14).

Rys. 14. Instytucje, z którymi szkoły podstawowe w Wielkopolsce Wschodniej współpracują przy realizacji doradztwa zawodowego (N=59)

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowa podejmuje również współpracę z pracodawcami (67,80%), centrami kształcenia ustawicznego (61,02%) oraz Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego (CWRKDiZ) (50,85%). Z uczelniami wyższymi współpracę podjęło 18,64% szkół, a z samorządami gospodarczymi, innymi organizacjami oraz agencjami pośrednictwa pracy na współpracę wskazywało odpowiednio 6,78% i 5,08%. Pamiętając, że podane odsetki są liczone względem respondentów, można dodać, iż najrzadziej wskazywane odpowiedzi, licząc w stosunku do sumy wszystkich wskazań, stanowiły już odpowiednio 1,08% oraz 0,81% udzielonych odpowiedzi. W przypadku tych wybieranych przez ponad połowę szkół były to wartości od 8,09% (CWRKDiZ) do 12,4% w przypadku szkół zawodowych oraz liceów ogólnokształcących.

W celu wskazania potencjalnych obszarów do doskonalenia należy zestawić uzyskane dane w obszarze współpracy szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej z instytucjami w otoczeniu z wymaganiami zawartymi w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego. Z rozporządzenia wynika, że w programie doradztwa zawodowego należy obowiązkowo uwzględnić współpracę z **poradnią psychologiczno-pedagogiczną**, w której to uczeń

ma możliwość skorzystania z zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Dla 15 (25%) z 59 szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej nawiązanie współpracy z poradnią psychologiczno-pedagogiczną jest potencjalnym obszarem do doskonalenia. Pozyskane dane odnośnie współpracy w roku szkolnym 2022/2023 szkół z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi są na takim samym poziomie jak w roku 2015 (76%) i wyższe niż w 2022 (66%) (P. Fuchs (red.), 2022, s. 81).

Z rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego wynika, że w szkołach podstawowych doradztwo zawodowe jest realizowane w ramach wizyt zawodoznawczych mających na celu poznanie przez dzieci i uczniów środowiska pracy w wybranych zawodach, organizowanych **u pracodawców, w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe lub w placówkach i centrach**. Z pozyskanych w badaniu danych wynika, że podjęcie współpracy z pracodawcami, szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe czy też centrami dla odpowiednio 32%, 22% oraz 39% szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, jest potencjalnym obszarem do doskonalenia. W stosunku do wyników badań z roku 2015 oraz 2022 (rok szkolny 2020/2021 i 2021/2022) w roku 2023 dość wyraźnie nastąpił wzrost odsetka szkół podstawowych realizujących działania w obszarze doradztwa zawodowego na rzecz uczniów w formie wymagającej kontaktu (najczęściej bezpośredniego) z pracodawcami realizowanego w formie wizyt zawodoznawczych w zakładach pracy. W roku 2015 – 33% respondentów z badanych szkół gimnazjalnych deklaroowało udział uczniów w wizytach zawodoznawczych, a 8% współpracę z pracodawcami. W roku 2022 na skutek pandemii COVID-19 odsetek deklaruujących udział w wycieczkach zawodoznawczych spadł do poziomu 23,5%, a poziom deklarowanej współpracy z pracodawcami wynosił 23% (P. Fuchs (red.), 2022, s. 77, 81). W roku szkolnym 2022/2023 w przypadku szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej 68% zadeklarowało podjęcie współpracy z pracodawcami w ramach doradztwa zawodowego.

3.5. Efekty doradztwa zawodowego dla uczniów w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Rozporządzenie w sprawie doradztwa zawodowego w załączniku nr 3 wskazuje treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas VII i VIII szkół podstawowych, w tym związane z planowaniem własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych, w efekcie których uczeń m.in.:

- dokonuje wyboru dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej samodzielnie lub przy wsparciu doradczym;
- określa cele i plany edukacyjno-zawodowe, uwzględniając własne zasoby;
- identyfikuje osoby i instytucje wspomagające planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej i wyjaśnia, w jakich sytuacjach korzystać z ich pomocy;
- planuje ścieżkę edukacyjno-zawodową, uwzględniając konsekwencje podjętych wyborów.

Powyższe treści pośrednio wskazują, że w efekcie realizacji doradztwa zawodowego uczeń powinien przygotować plan rozwoju edukacyjno-zawodowego, w którym określi cele, sprzymierzeńców oraz działania, jakie będzie podejmował. Tak więc wymiernym efektem doradztwa zawodowego dla ucznia powinien być odpowiednik indywidualnego planu działania, kariery, uwzględniający różnorodne ścieżki realizacji oraz warianty wynikające z pojawiających się zagrożeń.

Dlatego też zasadnym było pozyskanie od respondentów ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej biorących udział w badaniu informacji na temat tego, co przygotowuje uczeń w wyniku prowadzonego doradztwa zawodowego w szkole. Zbiorcze zestawienie wyników badań ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej przedstawiono w tabeli 6.

Według ankietowanej w szkołach kadry uczniowie w wyniku prowadzonego doradztwa zawodowego wykonywali głównie testy weryfikujące predyspozycje i zainteresowania. Odpowiedź ta stanowiła ponad 30% wszystkich udzielonych odpowiedzi, a wybrało ją ponad 86% badanych szkół. Notatki z zajęć wybrało około 75% badanej kadry, co stanowiło około 28% wszystkich wskazań. Niewiele mniej wybrało plany w formie ustnej (około 26% wskazań

i prawie 70% badanych szkół). W ogóle nie wybrano odpowiedzi, że uczeń nic na tego typu zajęciach nie przygotowuje/robi. Można by zastanowić się, czy notatki z zajęć są właściwą formą aktywności na zajęciach z doradztwa zawodowego. O wiele właściwsze wydaje się, aby były to na przykład plany zarówno w formie ustnej jak i pisemnej. Te ostatnie wskazało około 37% (37,29%) ankietowanych, a wśród wszystkich odpowiedzi stanowiły one zaledwie 14% wskazań. Z wywiadu pogłębionego wynikało, że nauczyciele – doradcy zawodowi nie mają czasu na przygotowanie z uczniem planu kariery w formie pisemnej.

Tabela 6. Struktura odpowiedzi na pytanie: Co przygotowuje/wykonuje uczeń w wyniku prowadzonego doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej? (N=59)

Efekty pracy ucznia na doradztwie zawodowym w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej	Liczba	Procent (odpow.)	Procent (przypad.)
Testy weryfikujące predyspozycje i zainteresowania	51	32,28	86,44
Notatki z zajęć	44	27,85	74,58
Plan kariery w formie ustnej	41	25,95	69,49
Plan kariery w formie pisemnej	22	13,92	37,29
Nic nie przygotowuję	0	0,00	0,00

Źródło: opracowanie własne.

Reasumując, w ramach **doskonalenia** doradztwa zawodowego rekomenduje się podjęcie działań ukierunkowanych na wzrost odsetka uczniów w szkołach podstawowych w Wielkopolsce, którzy przygotowują plan kariery w formie pisemnej.

3.6. Ewaluacja doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Nowelizacja rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego z dniem 1 września 2021 roku zniósła obowiązek prowadzenia ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej jako formy sprawowania nadzoru pedagogicznego w szkołach. Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie nadzoru pedagogicznego poszerzono oraz wzmocniono zakres i rolę kontroli jako formy sprawowania nadzoru. Działania związane z przeprowadzaniem kontroli powierzono organom nadzoru pedagogicznego i dyrektorowi szkoły.

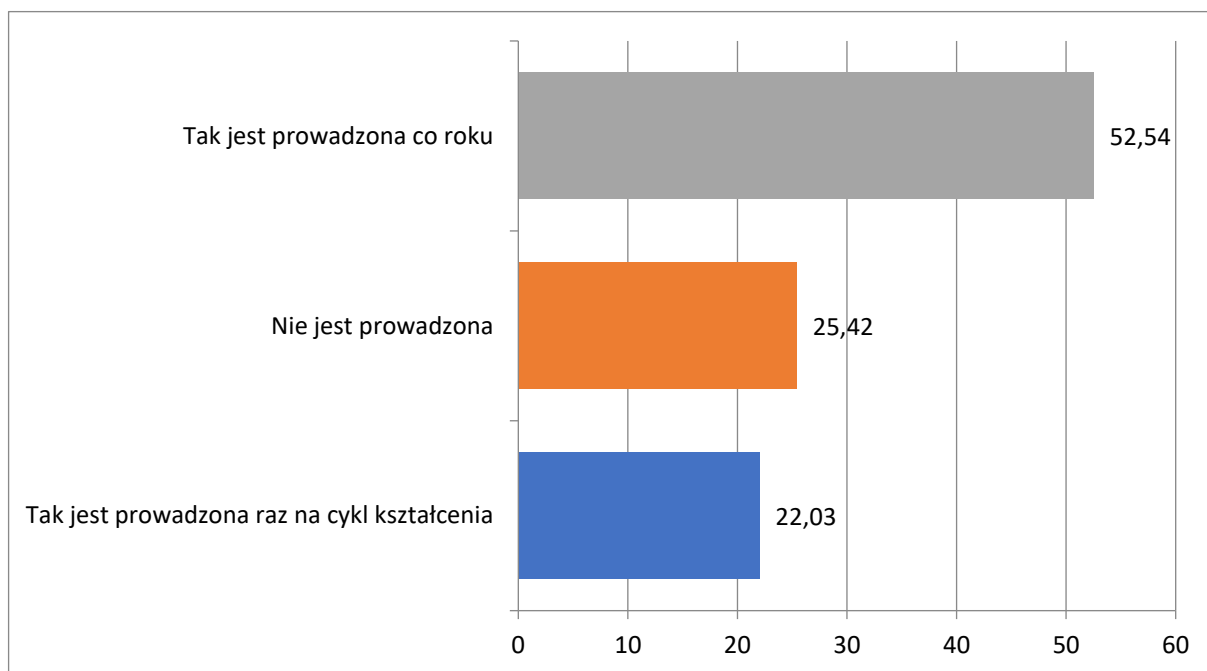
Kontrola jest prowadzona w celu oceny m.in.:

- a) stanu przestrzegania przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki,
- b) przebiegu procesów kształcenia i wychowania w szkole lub placówce,
- c) efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki (MEN, 2021).

Należy podkreślić, że doradztwo zawodowe, jako obszar działań regulowany prawnie z pewnością będzie podlegał kontroli zarówno prowadzonej przez dyrektora, jak i organ nadzoru pedagogicznego.

Z uzyskanych od respondentów informacji wynika, że w ponad połowie badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej jest prowadzona ewaluacja doradztwa zawodowego (rys. 15). W co 4 szkole podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej nie jest prowadzona ewaluacja doradztwa zawodowego.

W prawie 75% przypadków ewaluację przeprowadza się co roku (ponad 52%), bądź raz na cykl kształcenia (około 22%).

Rys. 15. Czy w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej jest przeprowadzona ewaluacja doradztwa zawodowego?

Źródło: opracowanie własne.

3.7. Aspekty organizacyjne realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Obowiązujące w Polsce prawo dotyczące realizacji doradztwa zawodowego wprost nie wskazuje formy, w jakiej ma być realizowane doradztwo zawodowe dla uczniów w szkołach podstawowych. Zgodnie z zapisami Ustawy o Systemie oświaty (art. 26a, ust. 2) doradztwo zawodowe jest realizowane na:

- 1) zajęciach edukacyjnych wychowania przedszkolnego,
- 2) obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego;
- 3) zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego (tej przysłówiowej „10”),
- 4) zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- 5) zajęciach z wychowawcą.

Z powyższych zapisów wynika, że doradztwo zawodowe dla uczniów szkół podstawowych może być realizowane w formie:

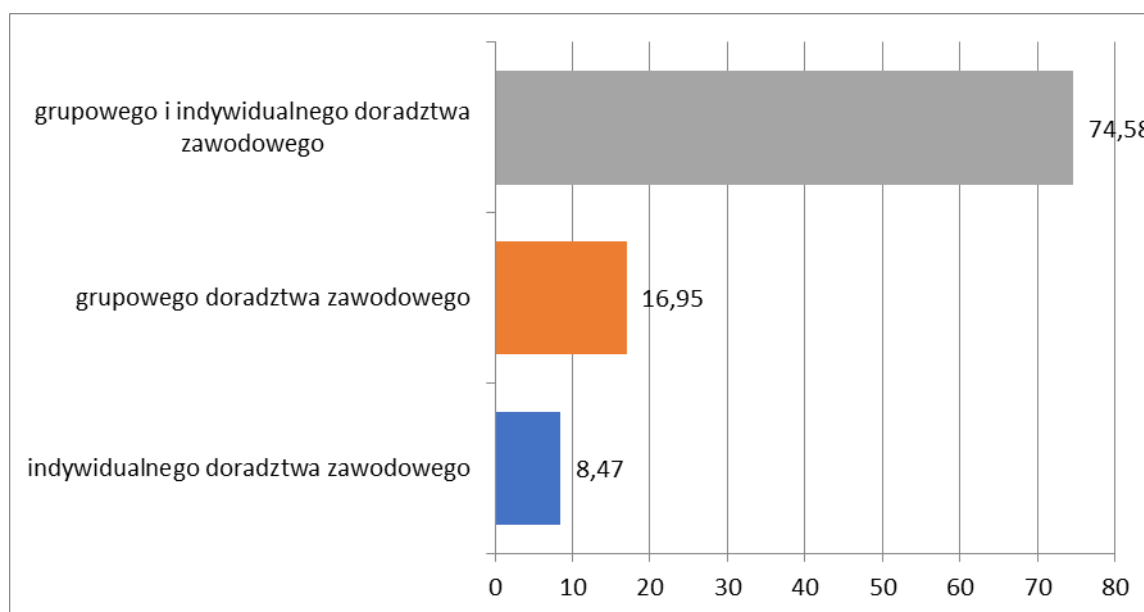
- grupowej, czyli w ramach prowadzonych obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego czy też na zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego lub na zajęciach z nauczycielem wychowawcą;
- indywidualnej na zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej czy też poprzez rozmowy z wychowawcą, pedagogiem, psychologiem.

Z pozyskanych danych wynika, że w ok 75% szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej uczeń w ramach doradztwa zawodowego ma możliwość skorzystania zarówno z zajęć organizowanych w formie grupowej, jak i indywidualnej. Wyniki badań przełamują swojego rodzaju stereotypowe myślenie, że doradztwo zawodowe jest organizowane wyłącznie w formie grupowej, gdyż uczeń w szkole podstawowej nie ma dostępu do nauczycieli, czy też specjalistów, którzy poświęcą mu czas na spotkanie indywidualne.

Tylko w 10 z 59 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej uczeń mógł skorzystać wyłącznie z zajęć grupowych.

Niepokoją dane, z których wynika, że w 5 (8,5%) z 59 szkół podstawowych biorących udział w badaniu uczeń miał dostęp do indywidualnego doradztwa zawodowego. Świadczy to o tym, że w szkołach tych nie jest doradztwo zawodowe w formie zajęć grupowych, czyli idąc

dalej tym tokiem myślenia, można postawić tezę, że w szkołach tych nie ma opracowanego programu realizacji doradztwa zawodowego.

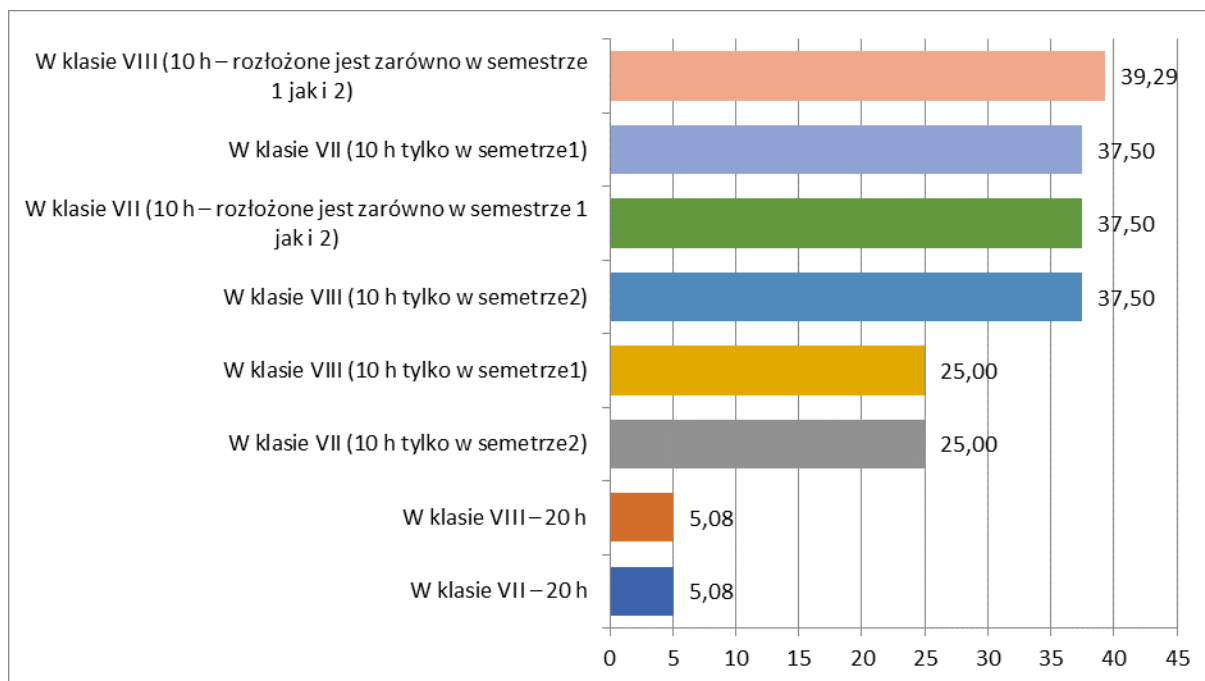
Rys. 16. Formy realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2019 poz. 639), w szkole podstawowej w klasach VII i VIII doradztwo zawodowe jest realizowane po minimum 10 godzin w roku szkolnym, czyli łącznie 20 godzin w dwuletnim cyklu kształcenia.

Zajęcia z doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej są różnie rozkładane pomiędzy klasą VII i VIII. W Związku z tym trudno jest zarekomendować jeden konkretny model organizacyjny wskazujący na zasadę rozłożenia godzin dydaktycznych w poszczególnych klasach.

W przypadku 6 (ok. 10%) z 59 szkół wskazano, że zajęcia w wymiarze minimum 20 godzin dydaktycznych są realizowane tylko VII lub VIII klasie. Taka organizacja zajęć w jednym roku szkolnym jest niedopuszczalna zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem. Dla tych szkół podstawowych jest potencjalny obszar do doskonalenia.

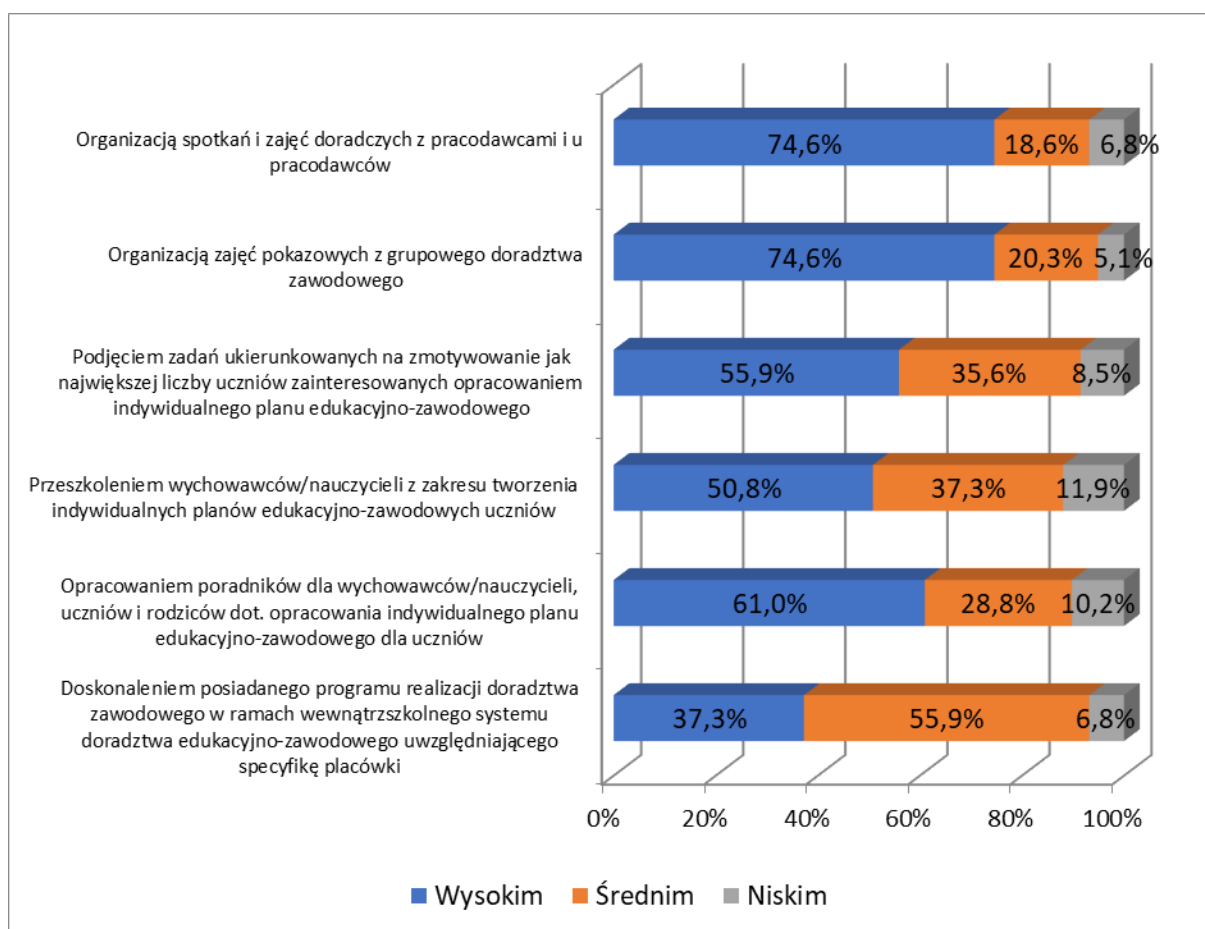
Rys. 17. Kiedy są realizowane w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zajęcia z doradztwa zawodowego wpisane w ramowy plan nauczania (2 x 10h lekcyjnych)? (procent przypadków) (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

3.9. Doskonalenie doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

W kolejnym pytaniu zawartym w kwestionariuszu ankiety respondenci – przedstawiciele szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej zostali zapytani o wskazanie działań doskonalących, których podjęciem byliby zainteresowani. Badani udzielali odpowiedzi na trzystopniowej skali porządkowej. Wyniki prezentuje rysunek 18.

Z uzyskanych danych ilościowych wynika, że prawie 75% badanych w wysokim stopniu zainteresowana byłaby **organizacją zajęć pokazowych** z grupowego doradztwa zawodowego oraz **organizacją spotkań i zajęć doradczych z pracodawcami** i u pracodawców. Kolejnym działaniem o wysokim stopniu zainteresowania (ponad 60% badanych) byłoby opracowanie poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotyczących indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów. Natomiast doskonalenie posiadanego programu realizacji doradztwa zawodowego w ramach wewnątrzszkolnego systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego uwzględniającego specyfikę placówki cieszyło się średnim zainteresowaniem około 56% i tylko – 37% wysokim, co było najniższym wynikiem przy tym stopniu oceny. Stosunkowo niski poziom zainteresowania doskonaleniem posiadanego programu realizacji doradztwa zawodowego może świadczyć o przekonaniu respondentów, że ich programy są kompletne. Niestety wyniki badań przedstawione w podrozdziale 3.1 pokazują znaczne luki w opracowanych programach realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych z Wielkopolski Wschodniej biorących udział w badaniach ankietowych.

Rys. 18. Zainteresowanie działaniami doskonalącymi szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

W opinii respondentów – przedstawicieli szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej nauczyciele byliby zainteresowani przede wszystkim doskonaleniem zawodowym poprzez udział w krótkich kursach oraz szkoleniach aktualizujących wiedzę i doskonalących umiejętności. Odpowiedź taką zaznaczyło ponad 90% przedstawicieli ankietowanych szkół, a wskazania na tą odpowiedź stanowiły ponad 60% wszystkich udzielonych odpowiedzi na to pytanie. Najmniejsze zainteresowanie, według szkół, pracownicy wykazali w stosunku do podjęcia studiów podyplomowych nadających kwalifikacje doradcy zawodowego. Odpowiedź tę wskazało tylko niespełna 7% respondentów ze szkół, a na tle wszystkich odpowiedzi stanowiła ona 5% (tabela 7). Niski poziom zainteresowania w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej podjęciem studiów podyplomowych uzasadniony jest posiadaniem przez nauczycieli – doradców zawodowych formalnych kwalifikacji do pełnienia funkcji doradcy zawodowego w szkole.

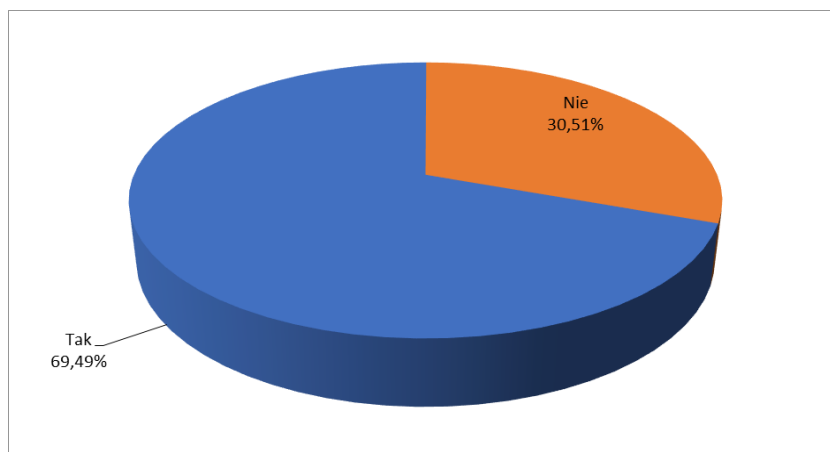
Tabela 7. Zainteresowanie podnoszeniem kompetencji zawodowych w zakresie doradztwa zawodowego obecnie w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)

W jakiej formie pracownicy szkoły/placówki, w Państwa ocenie, byłoby zainteresowani podnoszeniem kompetencji w zakresie doradztwa zawodowego obecnie?	Liczba	Procent (odpow.)	Procent (przypad.)
Krótkie kursy/szkolenie aktualizujące wiedzę i doskonalące umiejętności	54	62,07	91,53
Uczestnictwo w sieci doradców zawodowych np. Wschodniej Wielkopolski	29	33,33	49,15
Studia podyplomowe nadające kwalifikacje doradcy zawodowego	4	4,60	6,78

Źródło: opracowanie własne.

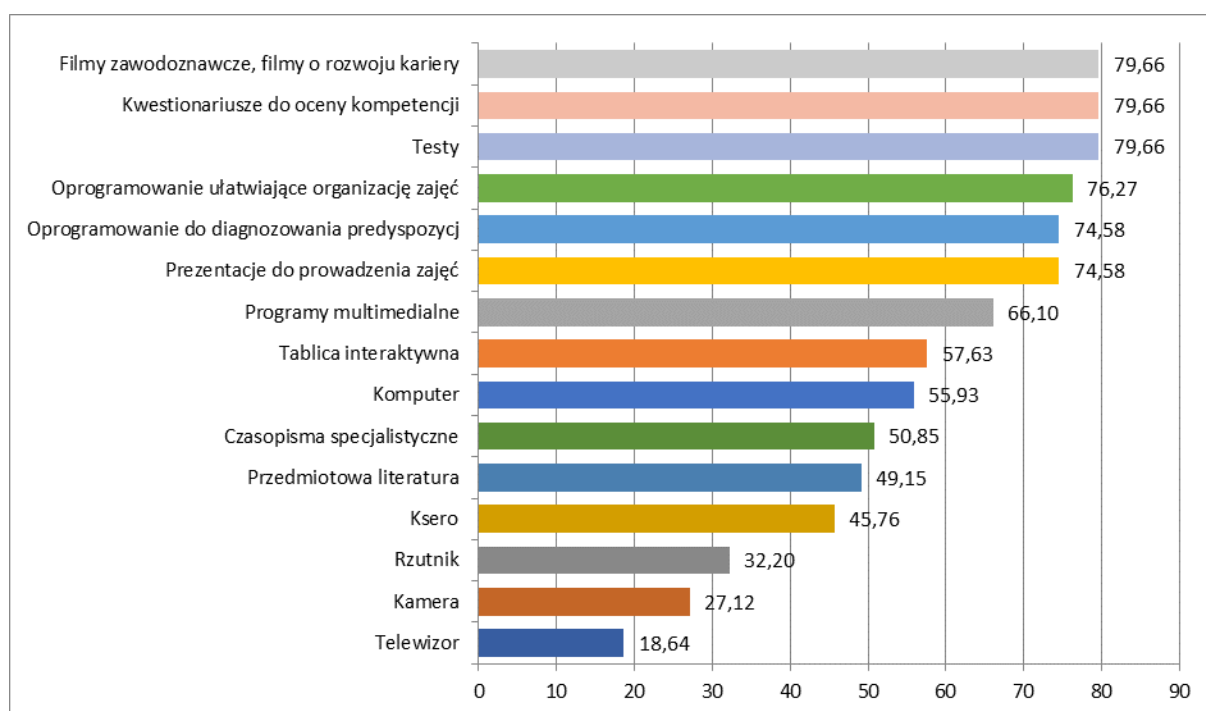
Na pytanie o chęć utworzenia w szkole wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa zawodowego, niemal 70% respondentów z ankietowanych szkół odpowiedziało, że są zainteresowani wprowadzeniem w swoich szkołach takiego rozwiązania. Pozostałe 30% respondentów ze szkół podstawowych nie bierze takiej opcji pod uwagę (patrz rys. 19).

W przypadku zapotrzebowania na wyposażenie pracowni doradztwa zawodowego około 75% do 80% respondentów z badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wskazywało na potrzeby w zakresie pomocy dydaktycznych, w tym filmy zawodoznawcze oraz poruszające problematykę rozwoju kariery, kwestionariusze do oceny kompetencji, testy, odpowiednie oprogramowanie ułatwiające organizację zajęć czy diagnozowanie predyspozycji lub prezentacje do prowadzenia zajęć. Małe potrzeby wykazują szkoły w przypadku pomocy techno-dydaktycznych, takich jak: rzutnik, kamera, telewizor. Zauważyć można, iż nastąpiło nasycenie szkół szeroko pojętym hardwarem. Potrzeby natomiast leżą obecnie po stronie w potocznym znaczeniu software'u. Szkoły wykazują daleko idące zainteresowanie profesjonalnymi pomocami dotyczącymi wiedzy (rys. 20).

Rys. 19. Zainteresowanie utworzeniem w szkole wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa zawodowego (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

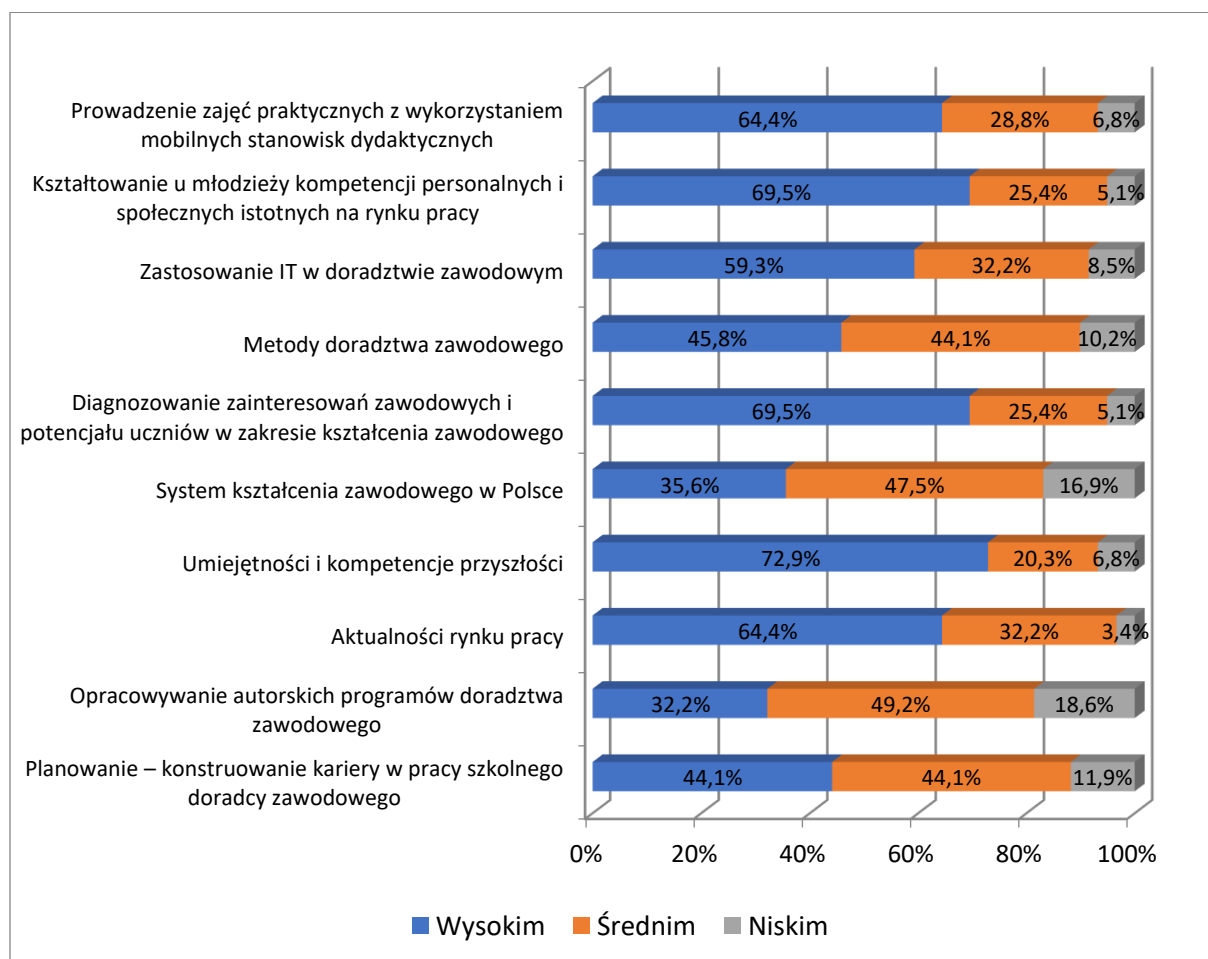
Rys. 20. Potrzeby w wyposażeniu pracowni doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (procent przypadków) (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

Wysokie wskazania wśród badanych szkół podstawowych potrzeb odnośnie kwestionariuszy do oceny kompetencji i testów badających predyspozycje zawodowe potwierdzają, że w środowisku nauczycieli – doradców zawodowych narzędzia te są postrzegane jako swojego rodzaju „wyrocznia”, która ma w istotny sposób wspomóc podjęcie decyzji przez ucznia. Tymczasem należy pamiętać, że do wystandaryzowanych testów predyspozycji

zawodowych mają dostęp doradcy zawodowi posiadający dodatkowo formalne kwalifikacje psychologa.

Następne pytanie zamieszczone w kwestionariuszu ankiet skierowanym do przedstawicieli szkół podstawowych było wyskalowane na trzystopniowej skali porządkowej i dotyczyło **zainteresowania nauczycieli tematyką szkoleń doskonalących** ich działania w obszarze doradztwa zawodowego (rys. 21).

Rys. 21. Zainteresowanie nauczyciele tematyką szkoleń z zakresu doradztwa zawodowego (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

Z pozyskanych danych wynika, że wysokim poziomem zainteresowania (ponad 70% wskazań) nauczycieli ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej cieszył się temat umiejętności i kompetencji przyszłości. Niewiele mniej bo 69,5% szkół wskazało na temat szkolenia dotyczący kształtowania u młodzieży kompetencji personalnych i społecznych istotnych

na rynku pracy oraz diagnozowania zainteresowań zawodowych i potencjału uczniów w zakresie kształcenia zawodowego.

Najmniejszy odsetek wskazań o wysokim zainteresowaniu otrzymały tematy:

- system kształcenia zawodowego w Polsce (35,6%),
- opracowywanie autorskich programów doradztwa zawodowego (32,2%).

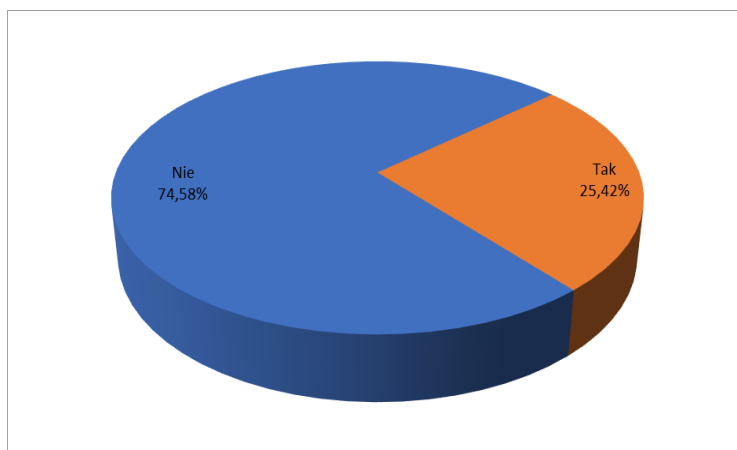
Jednocześnie zainteresowanie tymi ostatnimi tematami było zdecydowanie na średnim poziomie odpowiednio 47,5% oraz 49,2%.

Reasumując, w ramach **doskonalenia** działań prowadzonych w obszarze doradztwa zawodowego rekomenduje się przeprowadzenie szkoleń ukierunkowanych na:

- umiejętności i kompetencje przyszłości,
- kształtowanie u młodzieży kompetencji personalnych i społecznych istotnych na rynku pracy,
- diagnozowanie zainteresowań zawodowych i potencjału uczniów w zakresie kształcenia zawodowego.

3.10. Dodatkowe zajęcia z doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Przedostatnie pytanie w kwestionariuszu ankiety skierowane do przedstawicieli szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej odnosiło się do uczestnictwa uczniów szkoły w ostatnich 5 latach w dodatkowych zajęciach z doradztwa edukacyjno-zawodowego realizowanych w ramach projektów edukacyjnych, w tym finansowanych ze środków unijnych. Taką aktywnością może pochwalić się około 25% szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej, w których uczniowie uczestniczyli w dodatkowych zajęciach powiązanych z doradztwem zawodowym (rys. 22).

Rys. 22. Udział uczniów ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w dodatkowych zajęciach z doradztwa zawodowego realizowanych w ramach projektów (N=59)

Źródło: opracowanie własne.

Na koniec badania zapytano respondentów ze szkół podstawowych, których uczniowie zadeklarowali uczestnictwo w projektach pozaszkolnych finansowanych ze środków unijnych, o kwestię efektów uczestnictwa ucznia w projekcie dotyczącym doradztwa zawodowego (tabela 8). Wyniki ilościowe są diametralnie odmienne od tych, które respondenci ze szkół wskazali w przypadku efektów pracy ucznia na doradztwie zawodowym w szkole podstawowej. Na zajęciach w szkole uczeń tworzył przeważnie notatki z zajęć, a plan kariery był opracowywany głównie w formie ustnej. Natomiast w przypadku, gdy uczeń uczestniczył w projekcie pozaszkolnym, to głównym efektem jego pracy był plan w formie pisemnej. Odpowiedź ta stanowiła ponad 30% wszystkich udzielonych odpowiedzi, a wybrało ją 60%

respondentów ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Następną odpowiedź stanowiły testy weryfikujące predyspozycje i zainteresowania (28,57% wskazań i 63,33% szkół). Ponownie dość licznie uczniowie wskazywali notatki z zajęć, 40% szkół i 21,43% wszystkich udzielonych odpowiedzi. Jedna szkoła wskazała, że uczeń nic nie musiał robić, co stanowiło 6,67% badanych szkół.

Tabela 8. Efekty udziału ucznia szkoły podstawowej z Wielkopolski Wschodniej w projekcie związanym z doradztwem zawodowym (N=29)

Wskazania	Liczba	Procent (odpow.)	Procent (przypad.)
Plan kariery w formie pisemnej	9	32,14	60,00
Testy weryfikujące predyspozycje i zainteresowania	8	28,57	53,33
Notatki z zajęć	6	21,43	40,00
Plan kariery w formie ustnej	4	14,29	26,67
Nic nie przygotował	1	3,57	6,67

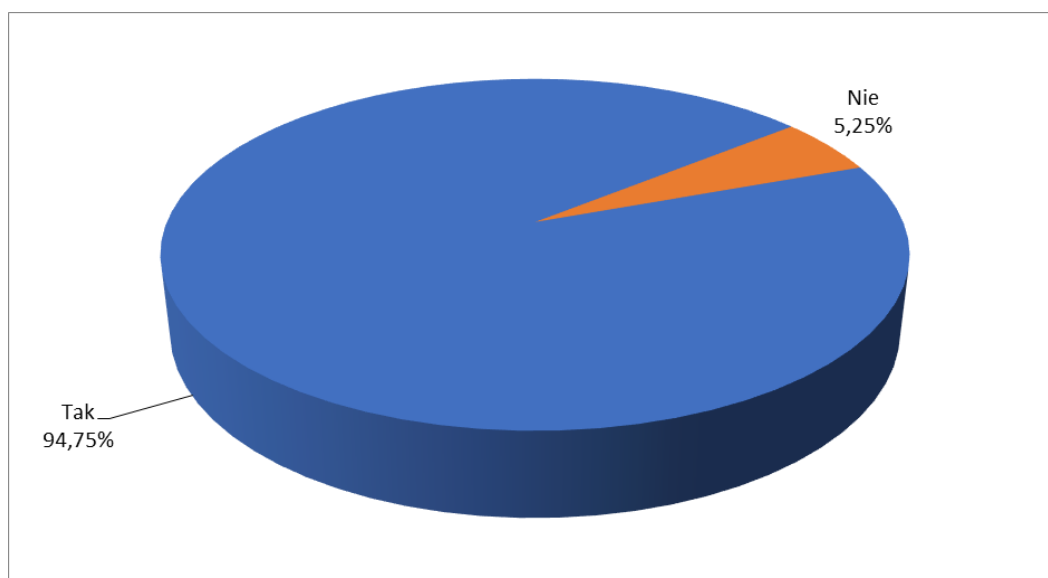
Źródło: opracowanie własne

Dane te w naszej ocenie potwierdzają, że nauczyciele – doradcy zawodowi prowadzący projekty pozaszkolne potrafią wesprzeć ucznia w opracowaniu pisemnego planu kariery, czyli posiadają w tym obszarze niezbędne kompetencje.

4. Doradztwo zawodowe w opinii uczniów szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

4.1. Zajęcia z doradztwa zawodowego, na które uczęszczali uczniowie w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Odpowiedzi respondentów – uczniów klas 8 szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej na pytanie: *Czy na zajęciach szkolnych porusza się tematykę doradztwa zawodowego?* napawają optymizmem, gdyż prawie 95% uczniów odpowiedziało, że takowa problematyka była poruszana na zajęciach, w których uczestniczyli. Jest to bardzo dobry, wysoki wynik, świadczący o tym, że uczniowie biorący udział w badaniu są świadomi, że w ich szkole podstawowej jest realizowane doradztwo zawodowe. Należałoby zastanowić się, czy w przypadku pozostałych 5% respondentów ich odpowiedź wynika z faktycznego braku poruszania takiej tematyki, czy też jest na przykład skutkiem nieobecności ucznia na takich zajęciach albo żartem (rys. 23).

Rys. 23. Czy na zajęciach szkolnych w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej była poruszana tematyka doradztwa zawodowego? – opinia uczniów 8 klas (N=1067).

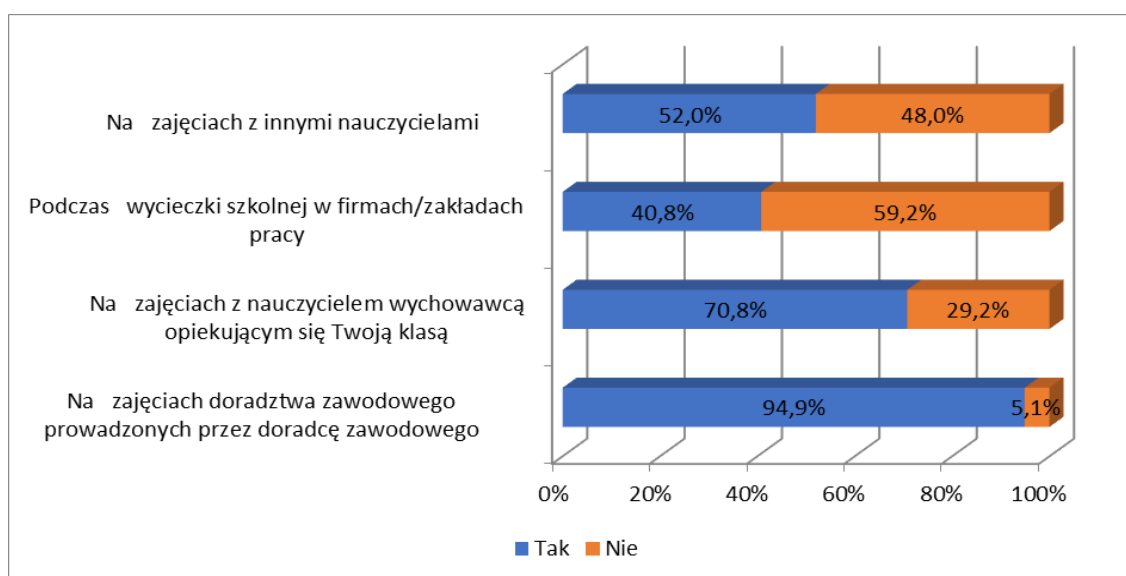
Źródło: opracowanie własne.

Mniej optymistyczne dane uzyskano w ramach odpowiedzi uczniów klas 8 szkoły podstawowej na pytanie dotyczące wskazania zajęć, na których poruszana była tematyka doradztwa zawodowego (rys. 24). W prawie 95% odpowiedzi uczniowie potwierdzili, że tematykę taką poruszał nauczyciel – doradca zawodowy na dedykowanych do tego celu zajęciach z doradztwa zawodowego. W 5% uczniowie twierdzili, że doradca takiej tematyki nie poruszał. Należy wziąć pod uwagę, iż ankietowani byli uczniowie ze szkół podstawowych, a co za tym idzie ich poziom powagi i rzetelności nie musiał być pełny. Z takiego wyniku można domniemać, że albo część uczniów zrobiła sobie żart zaznaczając, iż doradca zawodowy nic nie doradzał albo, co byłoby niepokojące, w niektórych szkołach na zajęciach z doradztwa zawodowego nie są poruszane odpowiednie tematy.

W ocenie uczniów 8 klas szkół podstawowych kwestie wyboru ścieżki zawodowej są za to bardzo często poruszane również przez wychowawców. Takiego zdania jest ponad 70% uczniów szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej.

Co ciekawe, jak stwierdziło około 41% uczniów, tematyka doradztwa poruszana była na wycieczkach szkolnych do firm lub zakładów pracy. Wydawać by się mogło, że takie wycieczki będą idealnym czasem do poruszania takiej tematyki.

Dla połowy uczniów uczestniczących w badaniu ankietowym zagadnienia z doradztwa zawodowego poruszali także inni nauczyciele prowadzący zajęcia z kształcenia ogólnego.

Rys. 24. Zajęcia szkolne, na których była poruszana tematyka doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – opinia uczniów 8 klas (N=1067).

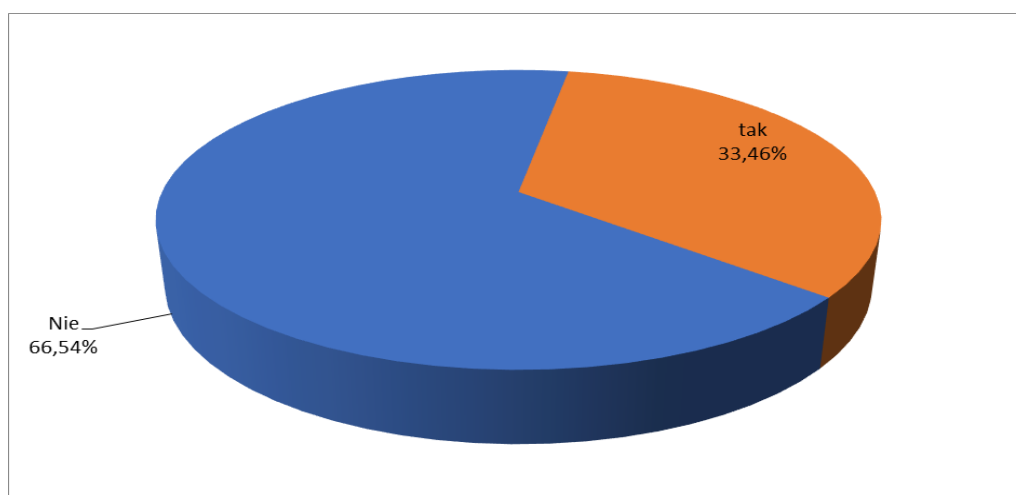
Źródło: opracowanie własne

Reasumując, nie wszyscy uczniowie klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej są świadomi, że doradztwo zawodowe jest realizowane praktycznie na wszystkich zajęciach. Głównie kojarzy się im z zajęciami prowadzonymi przez nauczyciela – doradcę zawodowego oraz nauczyciela wychowawcę oddziału szkolnego. W związku z powyższym wskazane byłoby podjęcie działań **doskonalących** ukierunkowanych na wzrost poziomu świadomości uczniów odnośnie tego, na jakich zajęciach jest poruszana problematyka doradztwa zawodowego. Być może pomocnym byłoby zapoznanie uczniów z programem realizacji doradztwa zawodowego oraz jego efektami.

4.2. Aktywność rodziców w obszarze doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

W kwestionariuszu ankiety skierowanym do uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce zapytano ich o to, czy ich rodzice uczestniczyli w spotkaniu w szkole, podczas którego poruszana była tematyka doradztwa zawodowego dla uczniów.

Z pozyskanych danych wynika, że ponad 66% uczniów stwierdziło, że ich rodzice nie uczestniczyli w takim spotkaniu podczas którego mogliby uzyskać wsparcie w doradztwie zawodowym dla swoich dzieci (rys. 25).

Rys. 25. Czy rodzice uczniów uczestniczyli w spotkaniu w szkole, podczas którego poruszana była tematyka doradztwa zawodowego dla uczniów? – opinia uczniów 8 klas (N=1067).

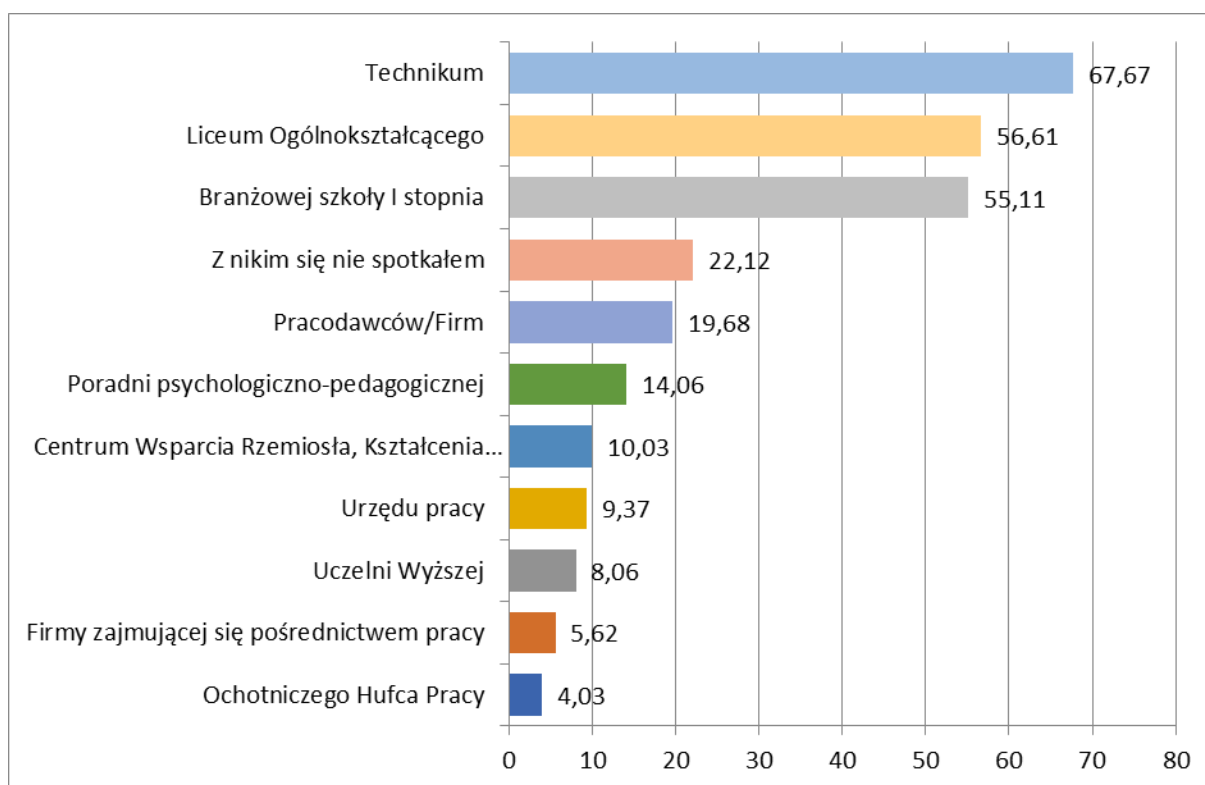
Źródło: opracowanie własne.

Reasumując, można wskazać kolejny obszar do **doskonalenia** w zakresie doradztwa zawodowego, dotyczący zwiększenia aktywności nauczycieli – doradców zawodowych i/lub nauczycieli wychowawców oddziałów szkolnych w dotarciu do szerszego grona rodziców i ich wspierania w procesie doradztwa zawodowego dla dziecka. Należy pamiętać, że dla dziecka – ucznia szkoły podstawowej rodzice zawsze będą pełnili rolę najważniejszego doradcy zawodowego. W związku z tym zasadne jest profesjonalne wsparcie rodziców przez nauczycieli doradców zawodowych czy też wychowawców oddziału szkolnego w zakresie doradztwa zawodowego.

4.3. Współpraca z otoczeniem w ramach doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – opinia uczniów

Planowanie kariery to proces, który ewoluuje wraz z dojrzewaniem ucznia i jego zrozumieniem świata. Ważne jest, aby uczniowie mieli możliwość eksploracji, odkrywania swoich zainteresowań i pasji, a także zrozumienia, jak te zainteresowania mogą przekształcić się w przyszłe ścieżki kariery. Dzieci zaczynają kształtować swoje pomysły na przyszłość już na początku szkoły podstawowej i wraz z ich dorastaniem one ewoluują. Wprowadzenie młodych ludzi – uczniów szkół podstawowych do świata pracy i edukacji zawodowej na tym etapie pomaga poszerzyć ich horyzonty, kwestionować stereotypy i daje im możliwość zrozumienia świata pracy.

W ramach doradztwa zawodowego uczeń przed podjęciem decyzji o wyborze dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej powinien zebrać informacje m.in. na temat oferty edukacyjnej szkół ponadpodstawowych, zapoznać się z rzeczywistym środowiskiem pracy poprzez udział w wycieczkach zawodoznawczych lub w spotkaniach z przedstawicielami firm. Najlepszym rozwiązaniem byłoby pozyskanie informacji bezpośrednio ze źródła. W związku z tym zasadnym było zamieszczenie w kwestionariuszu ankiety pytania dotyczącego tego z kim spotykał się uczeń szkoły podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej podczas doradztwa zawodowego. Z pozyskanych podczas badań ankietowych danych wynika, że ponad połowa uczniów biorących udział w badaniu wskazała, że w trakcie zajęć z doradztwa zawodowego miała okazję spotkać się, w głównej mierze z przedstawicielami szkół ponadpodstawowych (rys. 26). Największy odsetek uczniów miał kontakt z przedstawicielami techników (67,67% badanych) oraz liceów ogólnokształcących i szkół branżowych I stopnia (odpowiednio 56,61% i 55,11% badanych).

Rys. 26. Z kim spotykał się uczeń szkoły podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej podczas doradztwa zawodowego – opinia uczniów 8 klas (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

W rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego wskazano, że uczniowie w szkołach podstawowych w celu poznania środowiska pracy w wybranych zawodach powinni uczestniczyć nie tylko w wizytach w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe lub w placówkach i centrach kształcenia, lecz także w wizytach zawodoznawczych organizowanych u pracodawców. Niepokoi fakt, że tylko około 20% respondentów – uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wskazało, że miało okazję spotkać się z pracodawcami podczas zajęć doradztwa zawodowego.

Jeszcze bardziej niepokojące są wskazania około 22% uczniów klas 8 szkół podstawowych, którzy stwierdzili, że z nikim nie spotkali się podczas doradztwa zawodowego w swoich szkołach.

Wyniki badań potwierdziły także, że na niskim poziomie są kontakty uczniów (ok 14% badanych) z pracownikami poradni psychologiczno-pedagogicznej. Co dziesiąty z badanych uczniów miał kontakt z przedstawicielami Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie oraz urzędu pracy czy też uczelni wyższej. Najmniej, bo około 4%

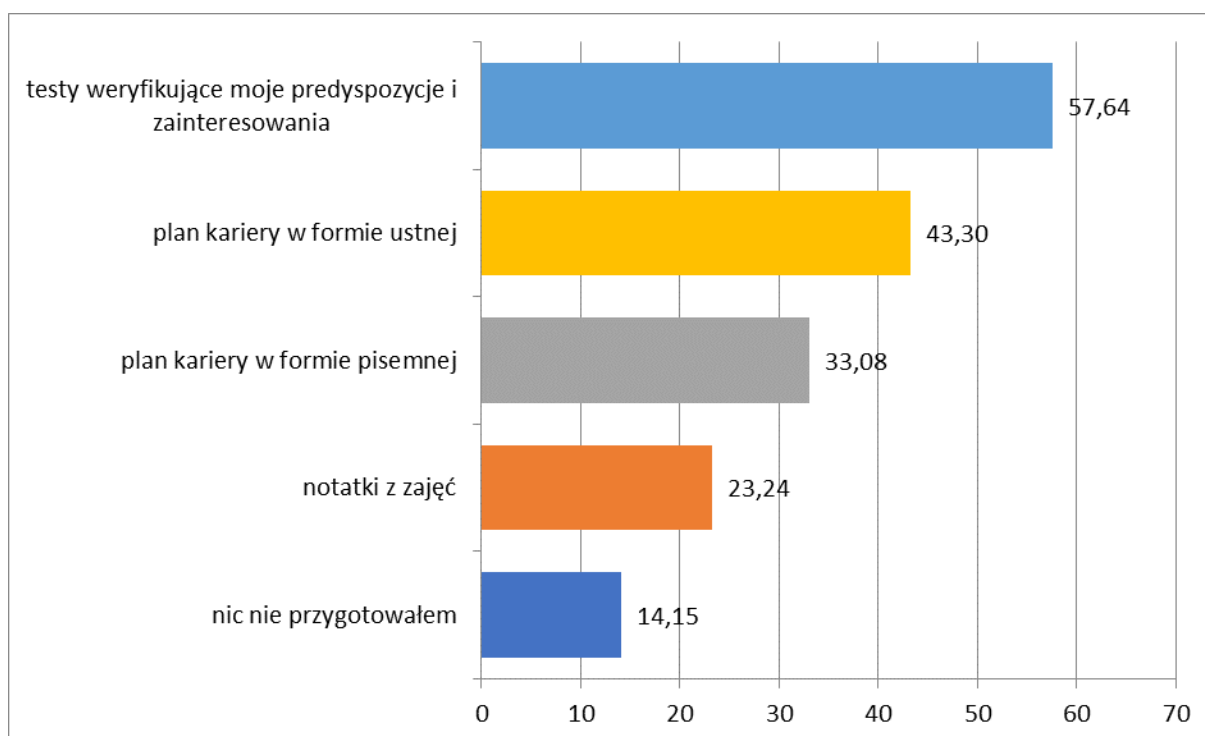
uczniów klas 8 szkoły podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej, miało kontakt z przedstawicielami Ochotniczego Hufca Pracy.

Reasumując, w ramach **doskonalenia** doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zaleca się rozważenie zwiększenia liczby uczniów, którzy będą uczestniczyli w wycieczkach zawodoznawczych organizowanych w lokalnych firmach. Niedopuszczalne jest, aby uczeń szkoły podstawowej przed podjęciem decyzji edukacyjno-zawodowej nie miał możliwości kontaktu z nikim z otoczenia szkoły.

4.4. Wymierne efekty doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – opinia uczniów

Udział uczniów ze szkół podstawowych w zajęciach z doradztwa zawodowego ma motywować i pobudzać ich wyobraźnię, umożliwić im poznawanie własnych zdolności i talentów, świata edukacji i rynku pracy, a tym samym przełożyć się na wymierne efekty tych zajęć choćby w formie planu kariery, w którym przedstawiają oni związek między ich nauką a ich przyszłością. W naszej ocenie doradztwo zawodowe powinno mieć pozytywny wpływ na uczniów w każdym wieku i poprzez swoje wymierne efekty pomagać im zrozumieć, dlaczego to, czego się uczą w szkole jest ważne. W efekcie uczestnictwa młodego człowieka w zajęciach z doradztwa zawodowego powinien on mieć możliwość poznania i zaprojektowania różnych ścieżek kariery prowadzących do wybranego zawodu i związanych z nim umiejętności i kwalifikacji.

W związku z powyższym zasadnym było uzyskanie od uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej informacji na temat wymiernych efektów udziału w zajęciach z doradztwa zawodowego (rys. 27). Około 60% uczniów biorących udział w badaniu stwierdziło, że na doradztwie zawodowym wykonywali testy weryfikujące predyspozycje i zainteresowania. Plany kariery w formie ustnej sporządzało około 43% uczniów a w formie pisemnej ponad 33% respondentów. Co piąty uczeń klasy 8 szkoły podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej sporządzał notatki z zajęć. Niepokoi jednak fakt, że ponad 14% uczniów stwierdziło, że niczego nie przygotowywało na doradztwie zawodowym.

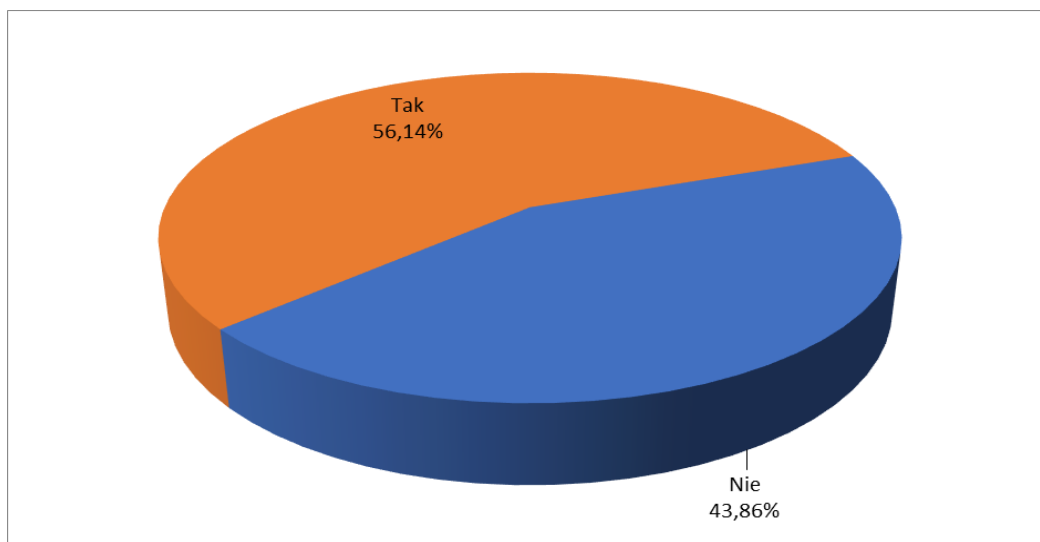
Rys. 27. Efekty pracy ucznia na zajęciach z doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – opinia uczniów 8 klas (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

W treściach programowych z zakresu doradztwa zawodowego w klasach VII i VIII szkoły podstawowej zamieszczonych w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego określono 4 obszary tematyczne, z jakimi ma się zapoznać uczeń:

1. Poznawanie własnych zasobów.
2. Świat zawodów i rynek pracy.
3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie.
4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych.

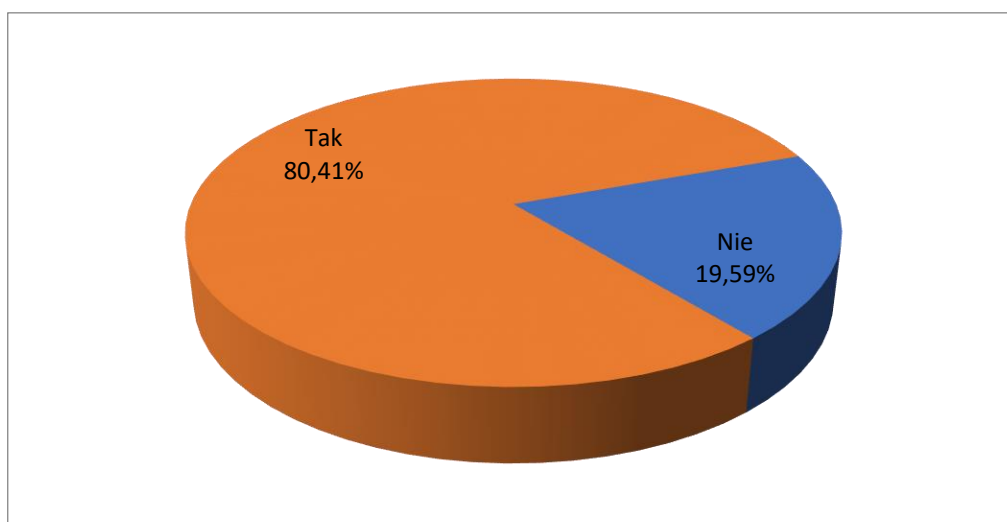
W ocenie respondentów – uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej udział w doradztwie zawodowym dla około 56% z nich umożliwił im lepsze poznanie samego siebie (rys. 28). Niestety aż 44% uczniów twierdziło, że takie zajęcia im tego nie umożliwiły. Domniemywać należy więc, że tacy uczniowie w dalszym ciągu nie będą w stanie w sposób świadomy przygotowywać swoich planów edukacyjno-zawodowych. W związku z tym zasadnym byłoby podjęcie działań doskonalących doradztwo zawodowe w tym obszarze.

Rys. 28. Samoocena uczniów poznania samego siebie podczas zajęć z doradztwa zawodowego (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

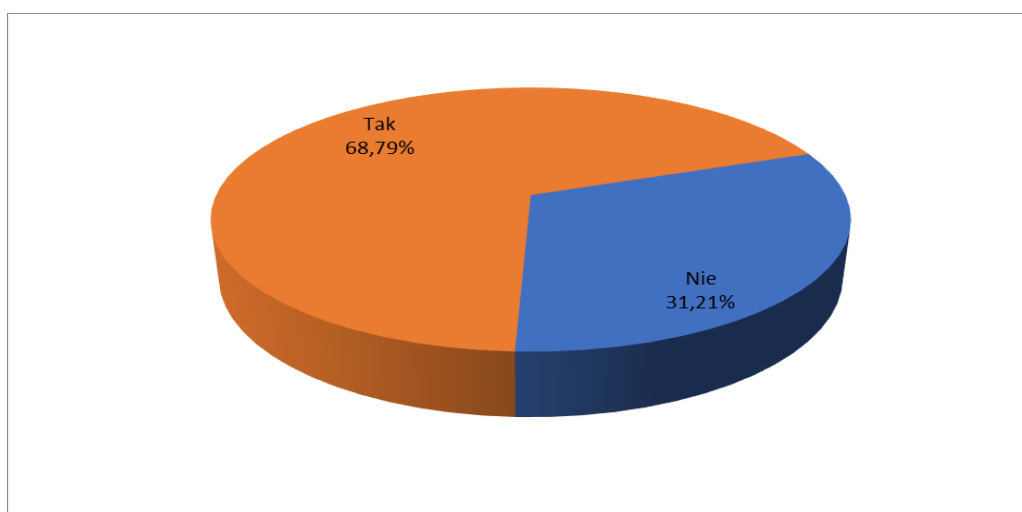
Z opinii uczniów wynika, że bardziej efektywnym dla poznania siebie na doradztwie zawodowym było zdobycie przez nich wiedzy na temat świata zawodów. Około 80% uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej stwierdziło, że zajęcia z doradztwa pomogły im zapoznać się ze światem zawodów (rys. 29). Należy podkreślić, że osiągnięty został tak wysoki odsetek odpowiedzi pomimo faktu, że tylko około 20% uczniów miało możliwość kontaktu z pracodawcami.

Rys. 29. Samoocena uczniów zapoznania się ze światem zawodów podczas zajęć z doradztwa zawodowego (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

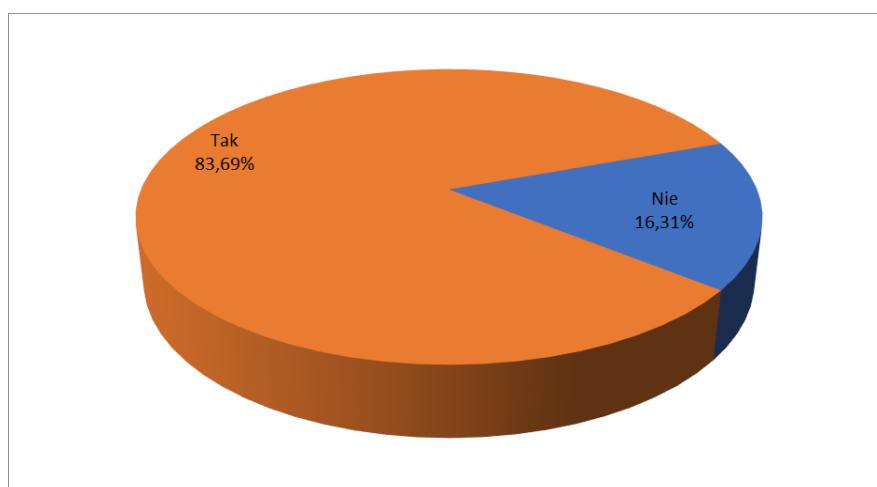
Około 69% uczniów biorących udział w badaniu stwierdziło, że poprzez udział w doradztwie zawodowym zapoznali się z rynkiem pracy (rys. 30).

Rys. 30. Samoocena uczniów w zakresie opanowania umiejętności odnośnie rynku pracy nabytych podczas zajęć z doradztwa zawodowego (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

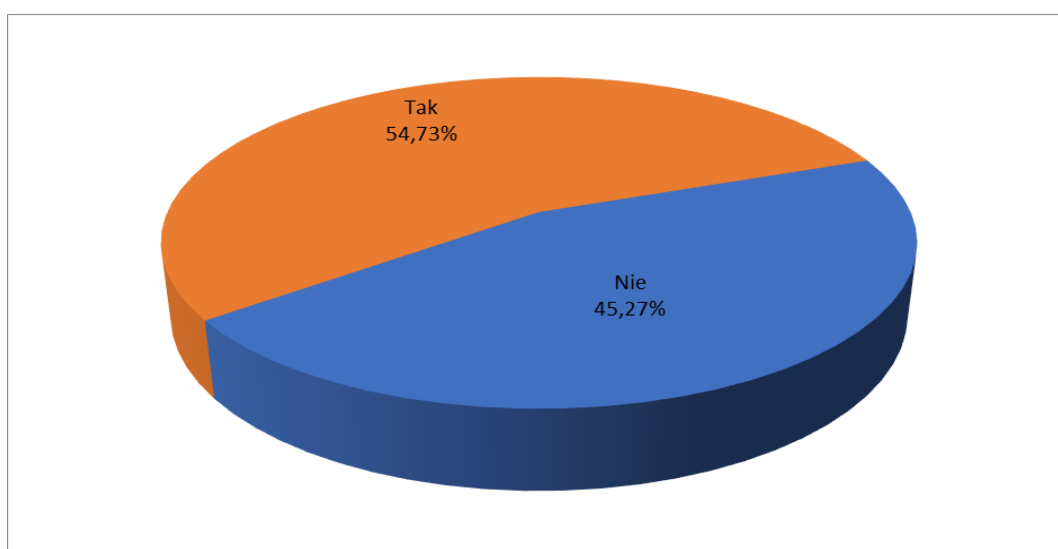
Dla około 84% uczniów klas 8 szkół podstawowych zajęcia z doradztwa umożliwiły im zapoznanie się ze ścieżkami dalszego kształcenia po szkole podstawowej (rys. 31). W porównaniu z innymi obszarami określonymi w treściach programowych jest to najwyższy wskaźnik.

Rys. 31. Samoocena uczniów w zakresie opanowania umiejętności dalszego kształcenia po szkole podstawowej nabytych podczas zajęć z doradztwa zawodowego (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

Na rys. 32 przedstawiono zbiorcze zestawienie odpowiedzi uczniów na pytanie: *czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły zaplanować uczniowi przyszłość zawodową?* Dla około 55% uczniów udział w zajęciach z doradztwa zawodowego był pomocny w planowaniu przyszłości zawodowej. Niepokojący jest jednak wysoki odsetek uczniów (prawie 45%), którym zajęcia z doradztwa nie pomogły zaplanować swojej przyszłości zawodowej. W związku z tym wskazane byłoby podjęcie działań **doskonalących**, w tym przemyślenie dlaczego taka sytuacja zaistniała.

Rys. 32. Samoocena uczniów w zakresie opanowania umiejętności zaplanowania swojej przyszłości zawodowej nabytych podczas zajęć z doradztwa zawodowego (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

Należy podkreślić, że uczniowie zaczynają kształtować swoje aspiracje zawodowe już na wczesnym etapie, w związku z tym wprowadzenie planowania kariery na tym etapie szkoły podstawowej pomaga im zrozumieć różne możliwości, które są dostępne w świecie pracy. Gdy uczniowie widzą związek między tym, czego uczą się w szkole, a swoją przyszłością, są bardziej zmotywowani do nauki. Mogą zrozumieć, dlaczego pewne umiejętności i wiedza są ważne dla ich przyszłej kariery. Planowanie kariery pomaga uczniom zrozumieć swoje mocne strony, zainteresowania i pasje. Mogą zacząć myśleć o tym, jak te umiejętności i zainteresowania mogą wpływać na ich przyszłą karierę.

Ważne jest także przygotowanie uczniów do szybko zmieniającego się rynku pracy. Wczesne planowanie kariery pomaga uczniom być lepiej przygotowanym na te zmiany, pozwalając im na rozwijanie umiejętności, które będą potrzebne w przyszłości.

Reasumując, wiedza na temat różnych ścieżek kariery i zrozumienie, jak można osiągnąć swoje cele zawodowe, przekłada się na zwiększenie pewności siebie uczniów.

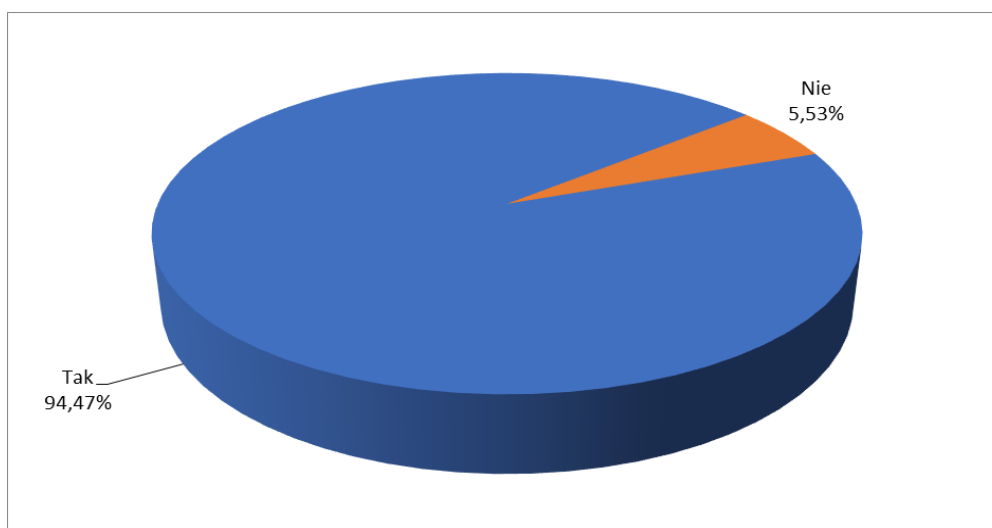
W rozdziale 5 przedstawiono analizę porównawczą opinii nauczycieli i uczniów szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w aspekcie wymiernych efektów realizacji doradztwa zawodowego, w tym planowanie swojej przyszłości zawodowej.

4.5. Plany edukacyjne uczniów klas 8 uczących się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Poznanie planów edukacyjnych uczniów klas 8 uczących się w szkołach podstawowych było interesujące z punktu widzenia szkoły, w której się uczą, czy też tej, którą chcą wybrać po zakończeniu szkoły podstawowej. Wyniki badań dotyczące planów edukacyjnych uczniów mogą dostarczyć cennych informacji dla decydentów na poziomie poszczególnych powiatów czy też regionu Wielkopolski Wschodniej i wspomóc ich w tworzeniu polityki i programów, które będą w efekcie lepiej służyły zaspokajaniu potrzeb i oczekiwań uczniów szkół podstawowych. Z punktu widzenia uczniów szkół podstawowych, prowadzenie badań nad ich planami edukacyjnymi może pomóc zrozumieć, jakie są aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów, co może pomóc szkołom i nauczycielom w dostosowaniu programów nauczania do potrzeb uczniów. Badania planów edukacyjnych mogą pomóc w wykryciu uczniów, którzy mogą mieć trudności w szkole lub którzy mogą potrzebować dodatkowego wsparcia w planowaniu swojej edukacji i kariery.

W związku z tym w kwestionariuszu ankiety zamieszczono cztery pytania, które odnoszą się do różnych aspektów wyboru szkoły ponadpodstawowej przez uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej.

Z uzyskanych wyników, że niemal 95% uczniów szkół podstawowych biorących udział w badaniu zastanawiało się nad wyborem szkoły ponadpodstawowej (rys. 33).

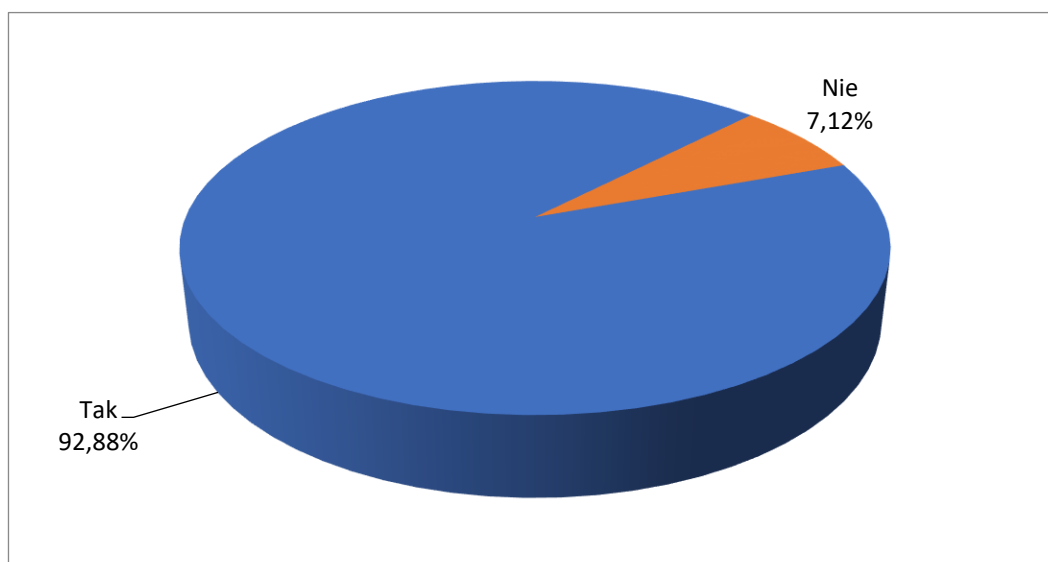

Rys. 33. Czy zastanawiałeś się nad wyborem szkoły ponadpodstawowej? – opinia uczniów 8 klas (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

Struktura odpowiedzi na kolejne pytanie dotyczące zapoznania się z ofertą różnych typów szkół przed dokonaniem wyboru (rys. 34) jest bardzo zbliżona do odpowiedzi na pytanie przedstawione na rys. 33. Pokrzepiający jest, fakt , iż z ofertą różnych typów szkół zapoznało się prawie 93% uczniów z klas 8 szkół podstawowych. Taki wysoki odsetek sugeruje, że uczniowie mają dostęp do informacji na temat różnych opcji edukacyjnych dostępnych po szkole podstawowej. Może to być wynikiem skutecznych programów realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, dostępu do informacji online czy wsparcia ze strony rodziców i nauczycieli – doradców zawodowych. W obszarze informacji o instytucjach edukacyjnych uczniowie aktywnie myślą o swojej przyszłości edukacyjnej i zawodowej. Zapoznanie się z różnymi opcjami pozwala im na lepsze zrozumienie, co mogą zrobić po ukończeniu szkoły podstawowej. Na podstawie tak wysokiego odsetka odpowiedzi można także stwierdzić, że uczniowie są zaangażowani w proces decyzyjny dotyczący ich przyszłej edukacji. Mogą oni porównywać różne szkoły i programy, aby znaleźć te, które najlepiej pasują do ich zainteresowań i celów kariery.

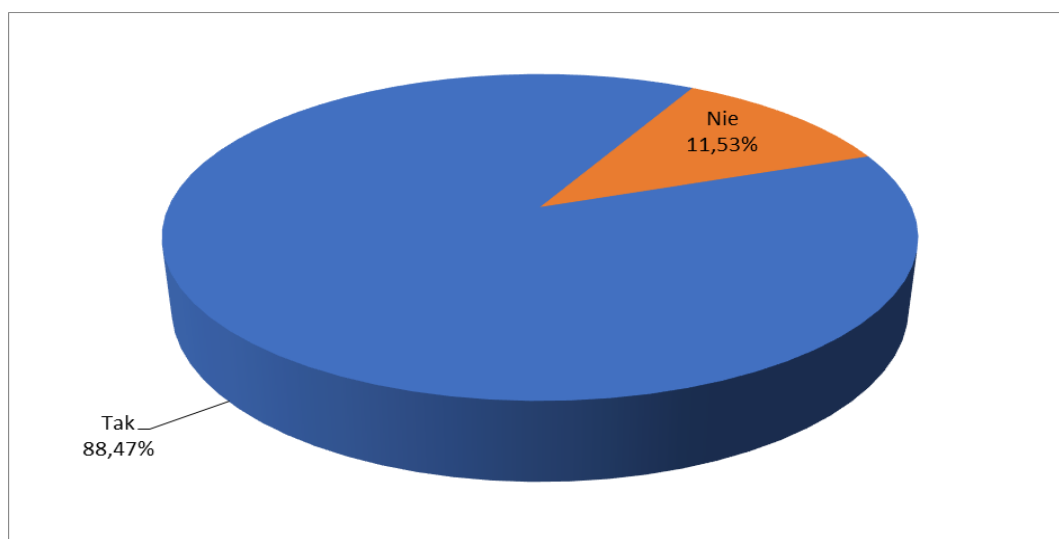
Reasumując, należy pamiętać, że choć ten wysoki odsetek jest pozytywny, ważne jest również, aby uczniowie mieli wsparcie, które pomoże im zrozumieć te informacje i podjąć świadome decyzje.

Rys. 34. Czy przed dokonaniem wyboru szkoły zapoznałeś się z ofertą różnych typów szkół ponadpodstawowych? – opinia uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

Prawie 90% uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w momencie prowadzenia badania dokonało wyboru szkoły ponadpodstawowej (rys. 35). Łącząc odpowiedź na dane pytanie odnośnie dokonania wyboru z odpowiedziami na wcześniejsze dwa pytania, można stwierdzić, że dokonany wybór szkoły ponadpodstawowej był decyzją przemyślaną, u podstaw której leżało zapoznanie się z ofertą różnych typów szkół ponadpodstawowych.

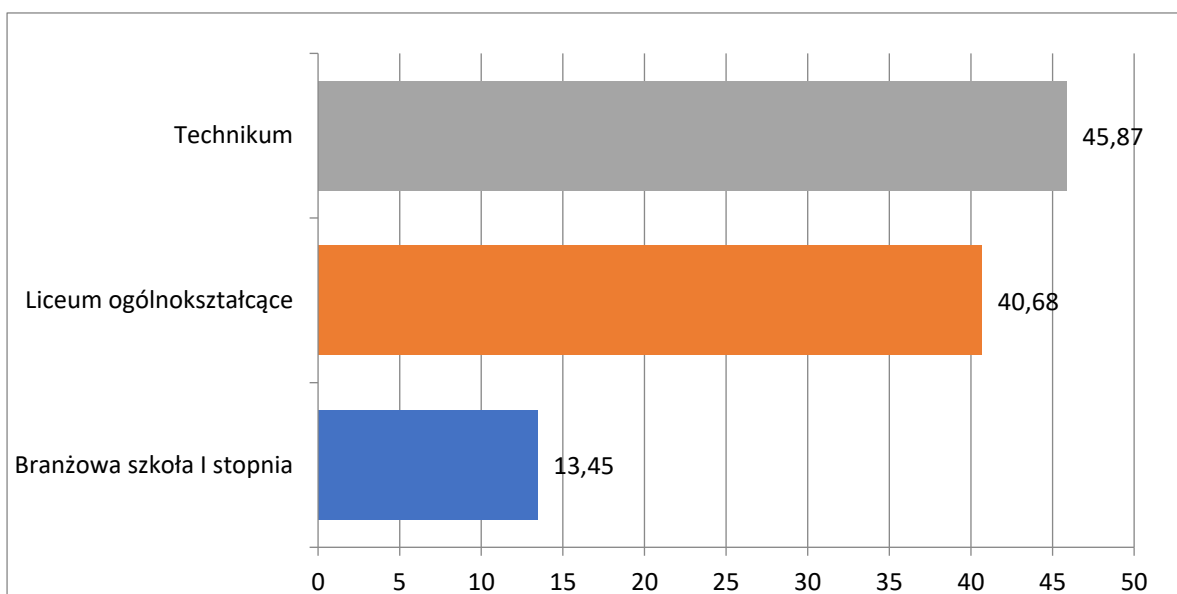

Rys. 35. Czy dokonałeś wyboru szkoły ponadpodstawowej? – opinia uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

Spośród uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, którzy dokonali wyboru szkoły ponadpodstawowej, prawie 46% z nich wybrało technikum, a niewiele mniej bo około 40% liceum ogólnokształcące (rys. 36). Łącznie około 86% uczniów wybrało szkoły ponadpodstawowe dające możliwość zdobycia wykształcenia na poziomie średnim i kończące się maturą.

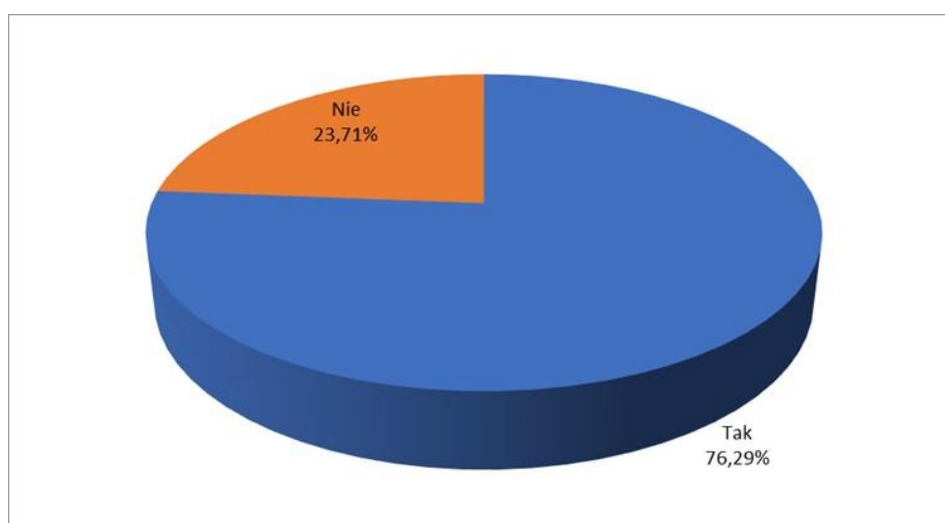
Najmniejszym zainteresowaniem uczniów szkół podstawowych cieszyły się branżowe szkoły I stopnia. Wybór tego typu szkoły deklarowało tylko około 13% respondentów. Oznacza to, że szkoły stricte zawodowe w dalszym ciągu nie stanowią priorytetowego wyboru dla uczniów. Będzie to z pewnością powodować w kolejnych latach deficyt specjalistów branżowych na rynku.

Rys. 36. Typy szkół ponadpodstawowych jakie wybrali uczniowie 8 klasy ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

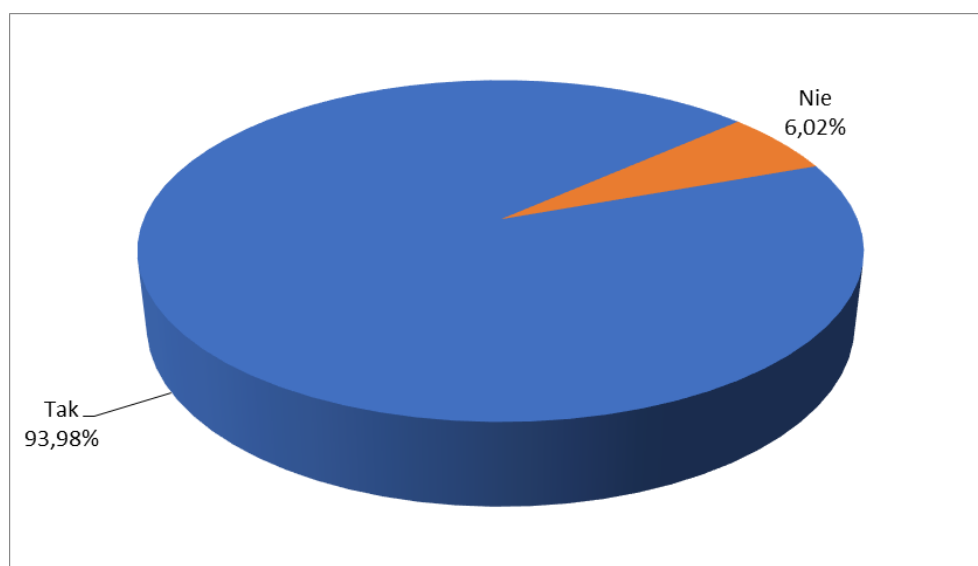
W następnym pytaniu zapytano uczniów 8 klas ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, czy wybrali zawód, którego chcą się uczyć. Około 76% uczniów zadeklarowało, że dokonało takiego wyboru (rys. 37). Jest to o tyle ciekawe, że w jednym z pytań wyżej technika oraz szkoły branżowe I stopnia wybrało łącznie około 59% uczniów. Może to oznaczać, że pewna grupa uczniów szkół podstawowych ma plany sięgające dalej niż szkoła ponadpodstawowa.

Rys. 37. Czy wybrałeś już zawód, którego chcesz się uczyć? – opinia uczniów 8 klas szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

Spośród wspomnianych około 76% uczniów 8 klasy szkoły podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej, wiedzących jakiego zawodu chcą się uczyć, prawie 94% z nich przed podjęciem decyzji zapoznało się z różnymi zawodami (rys. 38). Tak wysoki wskaźnik potwierdza tylko wysoką świadomość dokonywanych wyborów przez uczniów szkół podstawowych.

Rys. 38. Czy przed dokonaniem wyboru zawodu zapoznałeś się z różnymi zawodami? – opinia uczniów 8 klas szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=814).

Źródło: opracowanie własne.

Fakt, że około 60% uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wybiera szkoły zawodowe, może świadczyć o:

- zrozumieniu i docenieniu przez uczniów edukacji zawodowej. Ten trend może wskazywać, że uczniowie rozumieją i doceniają wartość edukacji zawodowej. Mogą dostrzegać, że szkoły zawodowe oferują konkretne umiejętności, które są bezpośrednio związane z konkretnymi zawodami (K. Rix, 2022),
- dostępie uczniów do informacji. Może to również sugerować, że uczniowie mają dostęp do informacji na temat różnych opcji edukacyjnych i potrafią podejmować świadome decyzje na podstawie tych informacji (European Commission 2022),
- różnorodności aspiracji uczniów. Nie wszyscy uczniowie chcą iść na studia. Wybór szkoły zawodowej może odzwierciedlać różnorodność aspiracji edukacyjnych i zawodowych wśród uczniów,

- potrzebie umiejętności praktycznych wśród uczniów. Ten trend może również wskazywać na rosnące zapotrzebowanie na umiejętności praktyczne na rynku pracy. Uczniowie mogą dostrzegać, że edukacja zawodowa może zapewnić im umiejętności, które są bardzo poszukiwane przez pracodawców.

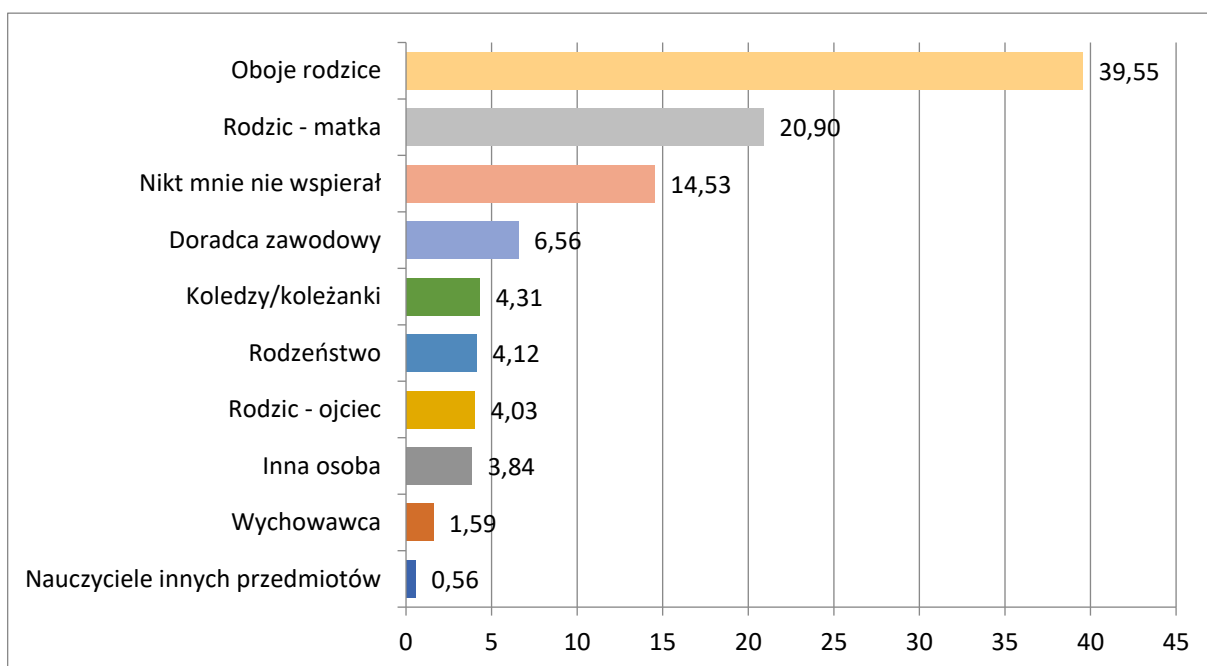
Należy jednak pamiętać, że powyższa interpretacja jest ogólna i może nie odzwierciedlać konkretnych powodów, dla których każdy uczeń decyduje się na wybór edukacji zawodowej. Każdy uczeń jest inny i podejmuje decyzje edukacyjne na podstawie własnych unikalnych okoliczności i celów.

4.6. Osoby wspierające przy podejmowaniu decyzji uczniów klas 8 uczących się w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Z przeprowadzonych badań wynika, że w podejmowaniu decyzji edukacyjno-zawodowych uczniów szkół podstawowych wspierają różne osoby i instytucje, w tym m.in.:

- 1) Nauczyciele, którzy mogą odgrywać kluczową rolę w pomaganiu uczniom w zrozumieniu ich mocnych stron, zainteresowań i pasji. Mogą oni również pomagać uczniom w odnajdowaniu związków między tym, czego uczą się w szkole, a ich przyszłymi celami zawodowymi (K. Barr, B. Arnold, 2022).
- 2) Rodzice i rodzina, którzy często mają duży wpływ na decyzje edukacyjne i zawodowe uczniów. Mogą oni dostarczać informacji, wsparcia i zachęty (J. Marcionetti, A. Zammitti, 2023).
- 3) Doradcy zawodowi pracujący w szkołach mogą pomagać uczniom w zrozumieniu różnych ścieżek kariery i w planowaniu ich przyszłej edukacji (N. Alloway, L. Dalley, A. Patterson, K. Walker, M. Lenoy, 2004).
- 4) Rówieśnicy, którzy mogą również mieć wpływ na decyzje edukacyjne i zawodowe uczniów. Mogą oni służyć jako modele do naśladowania i dostarczać wsparcia (Teaching Expertise 2012).
- 5) Instytucje edukacyjne, w tym szkoły i inne instytucje mogące oferować programy i zasoby, które pomagają uczniom w planowaniu ich edukacji i kariery.

W przypadku badań prowadzonych w Wielkopolsce Wschodniej uczniowie z klas 8 szkół podstawowych wskazali, że w podjęciu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia wsparcia udzielali im **głównie** oboje rodzice. Taką opinię wyraziło 40% respondentów (rys. 39). Dla około 21% badanych uczniów klas 8 szkół podstawowych pierwszym doradcą zawodowym jest matka. Na wsparcie ojców może liczyć zaledwie 4% uczniów. Jednakże łącznie jest to ponad 65% wszystkich uczniów. Niepokojącym jest fakt, że dla około 14% uczniów nikt nie był wsparciem, a doradca zawodowy jako główny podmiot wspierający uczniów był wskazany tylko w przez około 7% respondentów.

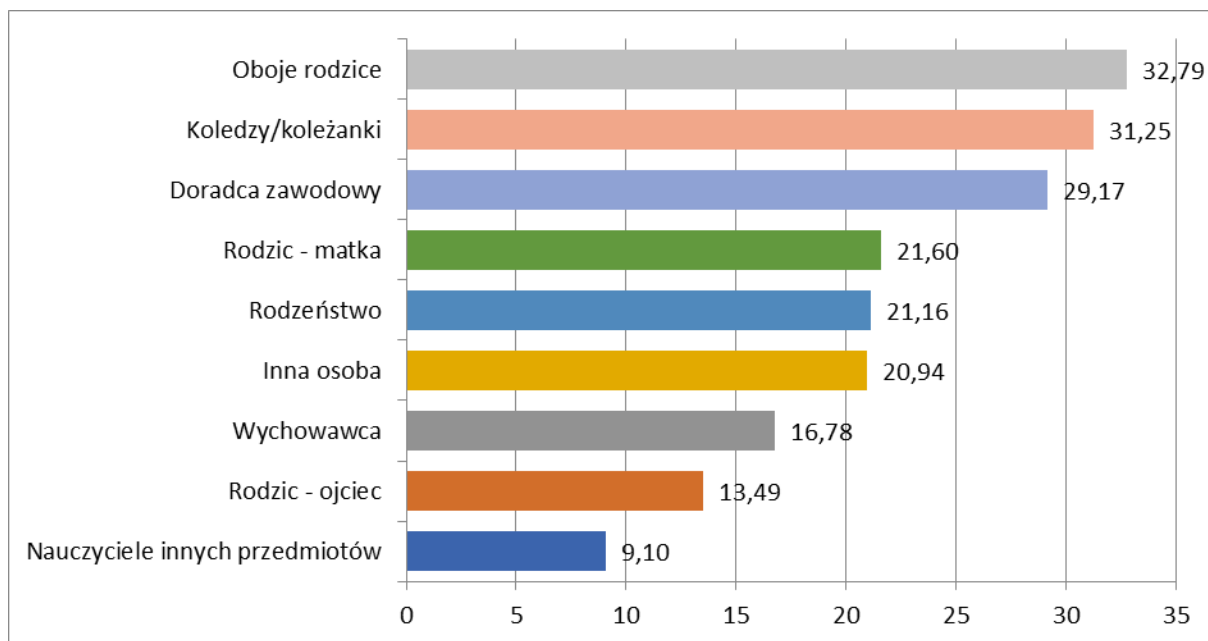

Rys. 39. Kto jest/był głównie Twoim wsparciem przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia? – opinia uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

W kolejnym pytaniu uczniowie klas 8 ze szkół podstawowych wskazali osoby, które jeszcze odegrały istotną rolę w wsparciu przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia. Było to pytanie wielokrotnego wyboru. Zbiorcze zestawienie wyników badań przedstawione na rys. 40.

Z uzyskanych wyników badań wynika, że uczniowie mogą liczyć w drugiej kolejności na pomoc w podejmowaniu decyzji odnośnie dalszej ścieżki kariery, w niemal równym stopniu na oboje rodziców, jak i rówieśników – koleżanki i kolegów – odpowiednio około 33% i 31% uczniów. Niewiele mniej bo około 29% uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wskazało na doradcę zawodowego jako dodatkową pomoc w podjęciu decyzji. Zatem w ramach działań **doskonalących** w obszarze doradztwa zawodowego, ważne byłoby podjęcie działań zwiększających wpływ doradcy zawodowego.

Rys. 40. Kto jeszcze odegrał istotną rolę wspierającą Ciebie przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia?

Źródło: opracowanie własne.

4.7. Ogólna ocena przez uczniów klas 8 doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Polsce jest ważne dla uczniów, gdyż pomaga im w dokonywaniu świadomych wyborów dotyczących ich przyszłego kierunku kształcenia i drogi zawodowej (MEN, 2019). Na potrzebę wsparcia uczniów w trafnym wyborze zawodu wskazują także pracodawcy (MEN, 2019).

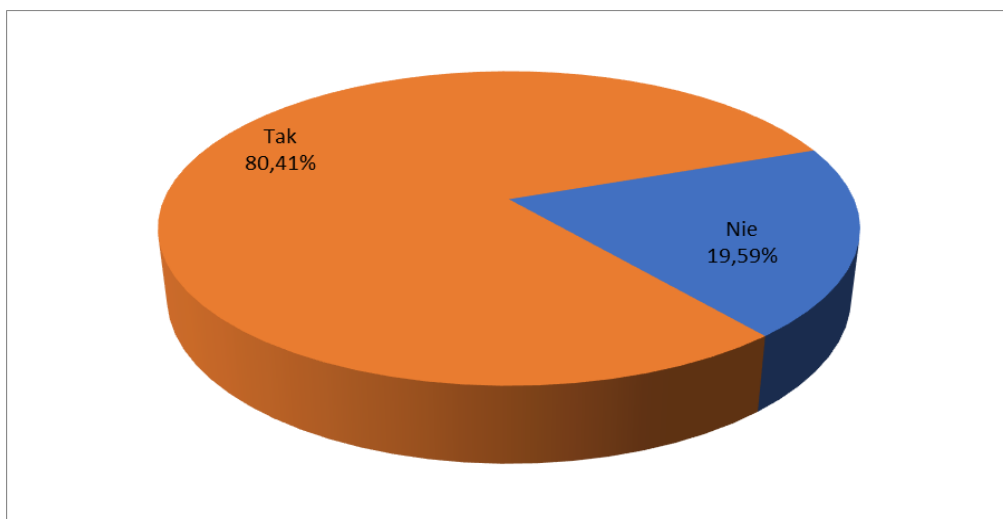
Udział w zajęciach doradztwa zawodowego ma na celu pobudzanie i rozwijanie zainteresowań i uzdolnień uczniów. Dzięki temu dzieci mogą lepiej zrozumieć swoje mocne strony i poznać zainteresowania, co może pomóc im w wyborze odpowiedniego zawodu w przyszłości.

Doradztwo zawodowe dostarcza uczniom informacji o różnych zawodach, ścieżkach kształcenia oraz rynku pracy (Doradztwo.net, 2023). Dzięki temu uczniowie mogą lepiej zrozumieć, jakie możliwości mają przed sobą.

Udział w zajęciach z doradztwa zawodowego pomaga uczniom w kształtowaniu pozytywnych postaw wobec pracy (K. Mózgowiec, 2019).

Wszystko to przyczynia się do tego, że uczniowie szkół podstawowych w Polsce uważają doradztwo zawodowe za potrzebne. Jest to kluczowy element skutecznie realizowanej edukacji.

Zdecydowana większość respondentów – uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, bo aż 80% jest przekonana, że zajęcia z doradztwa zawodowego w szkole są potrzebne, a jedna piąta (20%) ma zdanie przeciwne – nie widzi potrzeby udziału w takich zajęciach (rys. 41). Bez względu na motywy i podane uzasadnienia ważny z punktu widzenia projektowania programów i działań doradczych jest fakt, że tak duży odsetek uczniów, którzy odbyli swoje zajęcia, widzi ich potrzebę.

Rys. 41. Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole? – opinia uczniów klasy 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

Istotną częścią badania była prośba do uczniów klas 8 szkół podstawowych o krótkie uzasadnienie, dlaczego w ich opinii zajęcia z doradztwa zawodowego:

- są potrzebne (zwolennicy doradztwa),
- nie są potrzebne (przeciwnicy doradztwa).

Warto odnotować optymistyczny fakt, że zdecydowana większość uczniów podając uzasadnienie, w wielu przypadkach nie ograniczała się do jednego zdania, tylko dokładnie przedstawiła swoje stanowisko. W ogólnej liczbie respondentów biorących udział w badaniu na temat uzasadnienia wypowiedziało się **968 uczniów**, a **99 uczniów** z nich nie ujawniło swojej opinii na ten temat (trochę ponad **10%**). Niewielki odsetek badanych tj. **21 uczniów** wpisało w miejscu uzasadnienia „nie wiem”.

Wśród opinii uczniów, którzy przedstawili swoje zdanie, pojawiły się nieliczne odpowiedzi, które nie miały charakteru skonkretyzowanego zdania na powyższy temat – **14 osób (1,44%)**. Były to najczęściej sformułowania mające charakter żartów i nie miały waloru opinii na powyższy temat. Autorzy tych wypowiedzi dodawali czasem dopowiedzenie: „po prostu” albo „marnowanie czasu”, „i już” itp. Wśród uzasadnień zarówno pozytywnych odpowiedzi, jak i negatywnych można wyróżnić wspólne wątki tematyczne.

Ponad 80% (858) uczniów biorących udział w badaniu stwierdziło, że:

1. „Doradztwo zawodowe jest potrzebne”,

przy czym 72 z nich nie uzasadniało swojego zdania.

Największa liczba uczniów wiązała potrzebę doradztwa zawodowego z **możliwością ułatwienia wyboru szkoły średniej**. Około 38% (329) uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej uważało, że doradztwo zawodowe jest potrzebne, ponieważ ułatwia, pomaga lub pomogło dokonać wyboru szkoły ponadpodstawowej lub zaplanować dalszą ścieżkę kształcenia.

Uczniowie potwierdzający potrzebę doradztwa zawodowego w szkole podstawowej najczęściej wskazywali, że:

- *zajęcia ułatwiają im wybór szkoły ponadpodstawowej,*
- *doradztwo pozwala zapoznać się z ofertami lokalnych szkół,*
- *zajęcia pomagają im podjąć decyzję o wyborze szkoły,*
- *zajęcia pozwalają zapoznać się z różnymi typami szkół,*
- *zajęcia pomagają dowiedzieć się, jakie są dobre szkoły ponadpodstawowe,*
- *zajęcia pozwalają na lepsze przygotowanie się do dalszej edukacji,*
- *zajęcia pomagają w wyborze kierunku kształcenia na przyszłość.*

Według opinii uczniów doradca zawodowy na zajęciach tłumaczył zasady i szczegóły dotyczące rekrutacji do poszczególnych szkół.

Młodzież widzi więc wyraźnie potrzebę prowadzenia zajęć z doradztwa, ponieważ doświadczyła podczas swoich zajęć konkretnych profitów związanych z planowaniem i podejmowaniem decyzji o dalszej edukacji, również tej na poziomie studiów wyższych. Na tej podstawie można również wysnuć wniosek, iż młodzież wskazuje na istotną rolę doradztwa zawodowego na tym etapie rozwoju i edukacji, polegającą w pierwszej kolejności na potrzebie wsparcia w podjęciu decyzji edukacyjnych.

Pozytywny wydźwięk mają wyniki badań ankietowych wskazujące na fakt, że zajęcia z doradztwa zawodowego miały duże znaczenie w kwestii wyboru dalszej ścieżki edukacyjnej, pomogły w rekrutacji do szkół ponadpodstawowych i przyczyniły się do wyboru szkoły oraz pomogły zapoznać się z różnymi ścieżkami edukacyjnymi karier.

Dla **147 uczniów** szkół podstawowych doradztwo zawodowe jest potrzebne, ponieważ **pomaga wybrać zawód**. Poniżej zamieszczono przykładowe wypowiedzi uczniów obrazujące takie opinie (pisownia oryginalna):

- *Doradztwo zawodowe pomaga, w wyborze zawodu.*
- *Doradztwo zawodowe pomaga w poznaniu różnych zawodów.*
- *Doradztwo zawodowe to pomoc w poznaniu siebie i pomoc w decyzji dotyczącej naszego zawodu.*
- *Poznajemy na tych lekcjach nowe zawody, nasze predyspozycje, dużo nowych zawodów i rynek pracy.*
- *Można się dowiedzieć jaki zawód wybrać i do jakiej szkoły później pójść.*
- *Można wtedy poznać różne zawody i predyspozycje do danych zawodów.*
- *Zajęcia doradztwa zawodowego pomagają zrozumieć sens danego zawodu.*
- *Zapoznaliśmy nas z zawodami przyszłości i zawodami wymierającymi.*
- *Na podstawie ankiet oraz testów mamy możliwość określenia swoich predyspozycji i dopasowania siebie do danej szkoły i późniejszego zawodu.*
- *Dzięki nim mogłem poznać samego siebie, swoje predyspozycje, pasje i zainteresowania.*
- *Pomogły mi poznać rynek pracy.*

Okolo jedna piąta uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej przekonanych o tym, że doradztwo zawodowe nie jest potrzebne, twierdziło, że:

1. Doradztwo nie jest potrzebne, ponieważ nie jest pomocne – taką opinię podzielała większość uczniów negujących potrzebę doradztwa.

Trzydziestu dwóch uczniów szkół podstawowych, którzy negowali potrzebę doradztwa zawodowego, swoją opinię uzasadniało faktem, że nie były one w żaden sposób pomocne. Padały tu dookreślenia, w czym nie pomogły zajęcia z doradztwa (tu widoczne są oczekiwania uczniów):

- *w wyborze dalszej kariery,*
- *w wyborach dotyczących szkoły (ścieżki kształcenia),*
- *w zapoznaniu się z rynkiem pracy,*
- *nie pomogły w niczym.*

Kilku respondentów z klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, pomimo omawiania na doradztwie zawodowym różnych tematów, uznało, że zajęcia te nie były pomocne, ponieważ nie były związane z wyborem szkoły ponadpodstawowej.

Tylko 10 uczniów nie widzi potrzeby realizacji zajęć z doradztwa zawodowego, ponieważ żywi przekonanie, iż samodzielnie lub jedynie z pomocą rodziców potrafią podjąć decyzje dotyczące ich kariery zawodowej, w tym zaprojektowania dalszej ścieżki kształcenia, a także są w stanie samodzielnie zdobyć niezbędne informacje w Internecie lub też od osób, które bezpośrednio podzielą się doświadczeniem dotyczącym swojej kariery.

2. Doradztwo nie jest potrzebne, ponieważ nie odpowiadały mi zajęcia, w których uczestniczyłem.

Ponad połowa uczniów, którzy nie widzą potrzeby udziału w doradztwie zawodowym, swoją opinię opierała na negatywnych odczuciach i doświadczeniach z udziału w tego typu zajęciach. Chętnie opisywali perspektywę, w jakiej widzą oni zajęcia, w których uczestniczyli w szkole. Nie brakowało opinii podkreślających nieodpowiadającą im formę zajęć, nietrafione, tj. nieodpowiadające ich potrzebom tematy zajęć czy też brak wpływu przekazanych treści na ich decyzje i przekonania. Powtarzały się opinie o przekazywanych informacjach, że są mało przydatne, ogólnie znane itp. Ciekawym wątkiem tej części wypowiedzi respondentów była powtarzająca się negatywna opinia na temat testów i narzędzi stosowanych przez nauczycieli, które okazywały się nie oddawać, nie odzwierciedlać prawdziwych preferencji czy samooceny uczniów. Przykłady wypowiedzi tego rodzaju:

- *... ponieważ zajęcia były nudne.*
- *Nie dowiedziałam się niczego nowego.*
- *Nauczyciel nie potrafił prowadzić zajęć.*
- *Zajęcia są luźno prowadzone, przez co nikt nie słucha doradcy.*
- *Więcej dowiadujemy się w domu od rodziców niż w szkole.*
- *Mieliśmy tematy nie związane z wyborem szkoły ponadpodstawowej.*
- *Nie było określonego celu lekcji.*
- *Nie rozmawialiśmy o zawodach.*
- *Nie są w dobry sposób prowadzone.*
- *... ponieważ, większość rzeczy wiedziałem.*
- *... ponieważ większość informacji mogę znaleźć w Internecie.*

- ... ponieważ zajęcia z doradztwa w naszej szkole opierały się głównie na rozmowach, spotkania odbywały się ledwie.
- ... nie miały wpływu na decyzje o wyborze szkoły.
- Zajęcia z doradztwa zawodowego nic nie zmieniają w kwestii postrzegania dalszej edukacji wśród uczniów.
- Ponieważ podjąłem już decyzję.
- Wyniki testów nie zgadzają się z rzeczywistością.

3. „Doradztwo nie jest potrzebne, ponieważ w szkole nie przykładano do niego uwagi, nie jest ważne.”

Nieliczne opinie dotyczyły faktu, że uczniom przeszkadzało to, iż zajęcia w ich szkole znajdują się na ostatnich lekcjach, gdy czują już zmęczenie i myślą o wyjściu ze szkoły. Uczniowie zaznaczali odczucia wskazujące, że zajęcia doradztwa zawodowego w szkole nie są ważne, skoro są tak traktowane – niejako na „doczepkę” lub przy okazji innych zajęć.

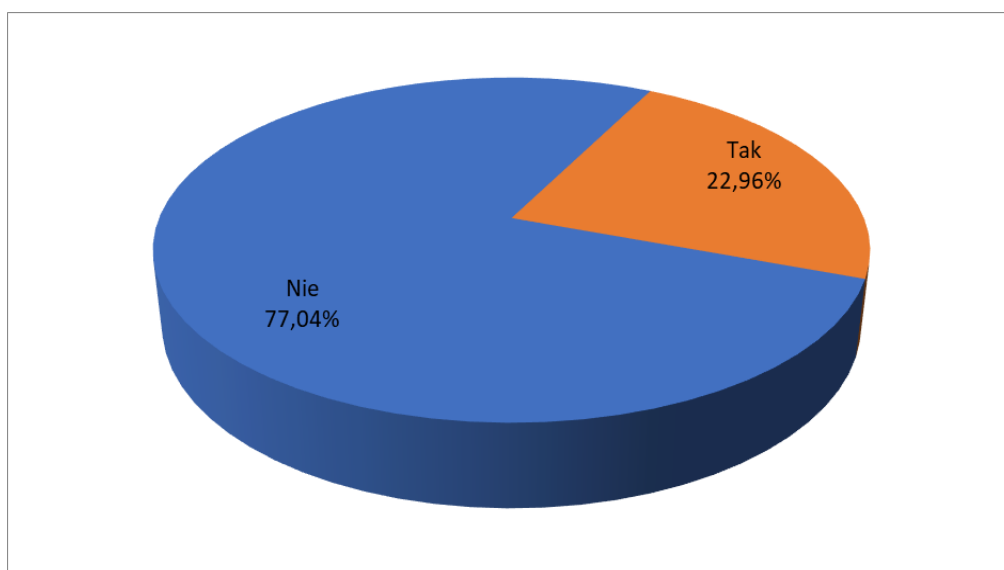
Do najbardziej krytycznych opinii uczniów, którzy uznawali je za zbędne, należały te wskazujące na rozbieżne z ich oczekiwaniami problemy doradcze podjęte na zajęciach. Takie opinie oddają poniższe przykłady wypowiedzi uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej:

- ... pomimo tego, że są zapraszane różne szkoły ponadpodstawowe, które reprezentują swoje kierunki, nic nie wynosimy z tego przedmiotu głównie dlatego, że pokazuje on zawody, które możemy wykonywać dopiero po studiach, a nie szkoły średniej, które nas interesują (pomimo tego, że dany zawód wiąże się z kierunkiem, na który pójdziemy to nie musimy iść na studia z tym związane, np. pójdziemy, no nie wiem, do technikum, na ekonomię to później możemy iść na studia taneczne. Tak naprawdę szkoła średnia nie zależy od tego, co będziemy wykonywać w przyszłości na poszczególnych kierunkach uczy jedynie tego, co może być nam potrzebne lub uczy umiejętności które później możemy wykorzystać w naszej karierze. I tego powinniśmy się uczyć.
- Moim zdaniem są to dodatkowe godziny lekcyjne, po których nie wynosimy praktycznie żadnej wiedzy potrzebnej nam do wybrania szkoły. Na lekcjach doradztwa zawodowego spotykaliśmy się z przedstawicielami szkół, jednak spotkania były tak krótkie, że nie dało się wynieść z nich wiedzy i dowiedzieć się o rzeczach, które nas

interesują. Ponadto ze spotkań nie wynieśliśmy nic innego prócz wiedzy, którą dostaliśmy również na drzwiach otwartych. Przedstawiciele szkół starali się jak najbardziej przekonać nas do swoich szkół zniechęcając nas do nich.

- *Raczej rozmawialiśmy o samych emocjach (mogło to być spowodowane tym, że zajęcia mieliśmy ze szkolnym psychologiem) poza tym subiektywnie nie potrzebowałem tych zajęć, bo mam plan na swoje życie, jednak komuś może się przydać.*
- *Wolałbym naukę o finansach i przyszłości inflacji.*
- *Na lekcjach doradztwa zawodowego nie są poruszane tematy o rynku pracy.*

Kolejne pytanie w kwestionariuszu ankiety wypełnianym przez uczniów potwierdziło wysoki odsetek opanowania przez nich efektów uczenia się z obszaru zapoznawania z ofertą szkół czy zawodów. Pomimo tego, iż dla zaledwie 55% uczniów zajęcia z doradztwa zawodowego były pomocne w planowaniu własnej ścieżki zawodowej, to prawie 77% badanych uczniów stwierdziło, że nie potrzebują pomocy w planowaniu ścieżki zawodowej (rys. 42).

Rys. 42. Potrzeba pomocy w zaplanowaniu ścieżki zawodowej – opinia uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując tę część badania, możemy stwierdzić, iż zajęcia z doradztwa zawodowego wymagają podjęcia działań **doskonalących**, które przyczynią się do podniesienia atrakcyjności

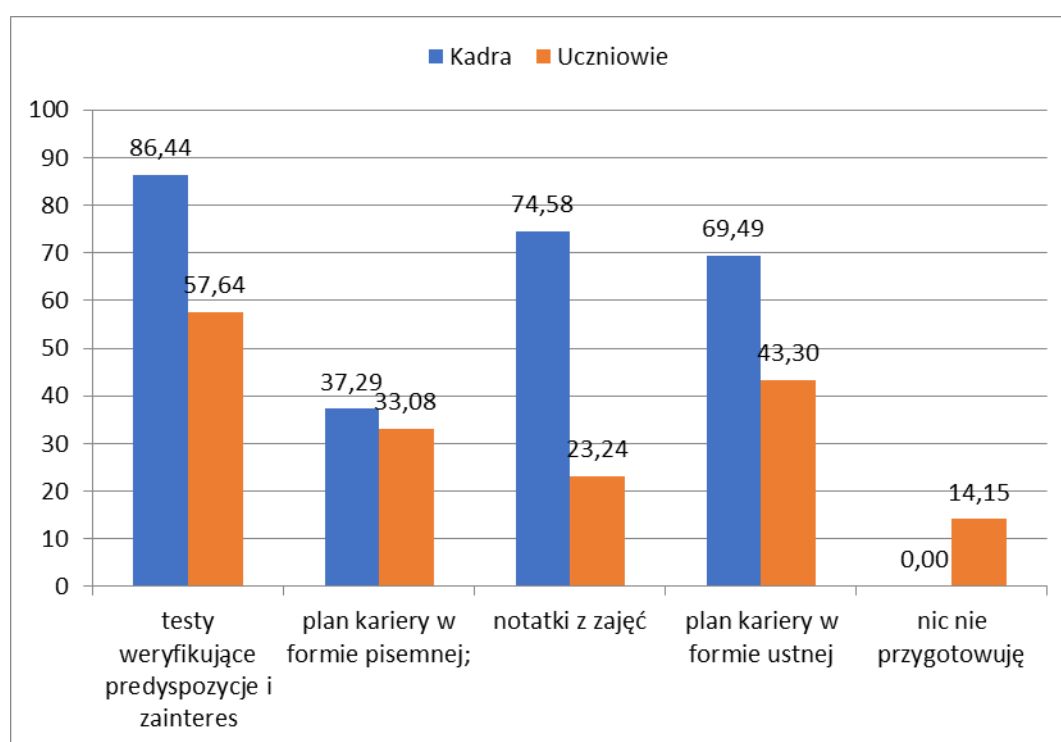
zajęć dla uczniów, zwiększą ich skuteczność w obszarach poznania siebie, rynku pracy czy planowania ścieżki zawodowej.

Niemniej należy pamiętać, że mówimy tu o młodych ludziach, którzy są w wieku, w którym podejmowanie prostych decyzji może stanowić problem, a co dopiero w kwestiach tak fundamentalnych, jak wybór ścieżki kariery zawodowej.

5. Analiza porównawcza opinii nauczycieli i uczniów szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

W ramach prowadzonego badania ankietowego, w celach porównawczych zestawiono ze sobą trzy pary pytań, które pojawiły się zarówno w kwestionariuszach ankiet dla uczniów 8 klas szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, jak i kadry tychże szkół. Nie we wszystkich przypadkach pytania te zawierały dokładnie te same odpowiedzi, w takiej sytuacji zestawiono ze sobą te odpowiedzi, które w obu kwestionariuszach ankiet się pokrywały.

W pierwszym przypadku zestawiono odpowiedzi na pytanie o to, co przygotowują/wykonują uczniowie w wyniku prowadzonego doradztwa zawodowego w szkole, z perspektywy zarówno kadry (N=59), jak i samych uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067) (rys. 43).

Rys. 43. Co przygotowuje/wykonuje uczeń szkoły podstawowej w wyniku prowadzonego doradztwa zawodowego w opinii kadry (N=59) oraz uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).

Źródło: opracowanie własne.

Ciekawym jest fakt, że kadra zwykle wskazywała w dużo większym wymiarze, co wykonują uczniowie niż sami uczniowie. Większość kadry (ponad 86%) ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej uważa, że uczniowie ich szkół wykonują **testy weryfikujące predyspozycje i zainteresowania**, podczas gdy tylko ponad 57% uczniów potwierdza to.

Okolo 37% kadry uważa, że uczniowie ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej przygotowują **plan kariery w formie pisemnej**, podczas gdy tylko 33% uczniów zgadza się z tym.

Okolo 74% respondentów – przedstawicieli kadry uważa, że uczniowie z 8 klas szkół podstawowych przygotowują **notatki z zajęć**, podczas gdy tylko 23,24% uczniów potwierdza to.

Okolo 70% przedstawicieli kadry uważa, że uczniowie z ich szkół przygotowują plan kariery w formie ustnej, podczas gdy 43% uczniów zgadza się z tym.

Zaskakującym jest, że nikt z kadry ze szkół podstawowych biorących udział w badaniu ankietowym nie stwierdził, że uczniowie nic nie przygotowują, podczas gdy 14,5% uczniów przyznaje, że nic nie przygotowuje na doradztwie zawodowym prowadzonym w badanej szkole podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej.

Dane zamieszczone na rys. 43 pokazują znaczące różnice między percepcją kadry a rzeczywistością uczniów. Wydaje się, że kadra ma wyższe oczekiwania co do formalnych i strukturalnych form przygotowań, takich jak testy i pisemne plany kariery, podczas gdy uczniowie wydają się preferować mniej formalne metody, takie jak ustne plany kariery lub w ogóle nic nie przygotowują.

Może to sugerować potrzebę **doskonalenia** poprzez lepsze dostosowanie metod doradztwa zawodowego do rzeczywistych potrzeb i preferencji uczniów.

W kolejnych sparowanych pytaniach poruszano kwestię tego, **kto jest głównym wsparciem przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki zawodowej** (tabela 9).

Tabela 9. Osoby głównie wspierające uczniów szkół podstawowych przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia – według opinii kadry (N=59) oraz uczniów 8 klas szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).

Osoby będące głównym wsparciem dla ucznia przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia	Opinia	
	Uczniowie [%]	Kadra [%]
Nauczyciele innych przedmiotów	0,56	84,75
Wychowawca	1,59	94,92
Doradca zawodowy	6,56	28,81
Rodzic - matka	20,90	57,63
Oboje rodzice	39,55	

Źródło: opracowanie własne.

Przy tym pytaniu również ocena kadry oraz uczniów jest diametralnie różna. Tylko 1,59% uczniów uważa, że ich wychowawca jest dla nich głównym wsparciem, podczas gdy 94,92% kadry uważa, że to wychowawcy pełnią tę rolę. Jeszcze gorzej wygląda to w przypadku nauczycieli innych przedmiotów. Tylko 0,56% uczniów uważa, że nauczyciele innych przedmiotów są ich głównym wsparciem, podczas gdy aż 84,75% kadry uważa, że to oni pełnią tę rolę. Na nauczyciela – doradcę zawodowego jako osobę głównie wspierającą uczniów przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia wskazało około 6,56% uczniów, z czym zgadza się 28,81% kadry. Zbliżona ocena jest natomiast w przypadku rodziców.

Dane zamieszczone w tabeli 9 pokazują znaczące różnice między percepcją kadry, a uczniów odnośnie tego, kto jest głównym wsparciem dla uczniów szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia. Wydaje się, że kadra przecenia swoją rolę w tym procesie, podczas gdy uczniowie częściej wskazują na wsparcie ze strony rodziców. Może to sugerować potrzebę lepszego zrozumienia i uwzględnienia perspektywy uczniów w procesie doradztwa zawodowego.

Na rys. 44 przedstawiono efekt sparowania pytań dotyczących kwestii:

- **instytucji, z którymi szkoły** podstawowe w Wielkopolsce Wschodniej **współpracują** przy realizacji doradztwa zawodowego – opinia kadry (N=59),

- **z kim spotykał się uczeń** szkoły podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej podczas doradztwa zawodowego – opinia uczniów 8 klas (N=1067).

Wysokie wskaźniki współpracy (około 78%) szkół podstawowych ze szkołami zawodowymi oraz liceami ogólnokształcącymi przekładają się na wysoki odsetek uczniów, którzy spotkali się z przedstawicielami szkół prowadzących kształcenie zawodowe (około 68%) oraz przedstawicielami liceum ogólnokształcącego (56,61%).

Pomimo bardzo wysokiego wskaźnika wyboru opcji współpracy szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi (74,58%) tylko około 14% uczniów z klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zadeklarowało, że spotkało się z pracownikiem poradni psychologiczno-pedagogicznej. Tak niski odsetek wskazań wśród uczniów można zinterpretować w dwojaki sposób:

- 1) uczniowie postrzegają poradnię jako miejsce, w którym głównie można uzyskać wsparcie podczas ubiegania się o przyznanie orzeczenia stwierdzającego dysfunkcję;
- 2) uczniowie nie są poinformowani o tym, że w poradniach psychologiczno-pedagogicznych są zatrudnieni doradcy zawodowi, którzy mogą im pomóc w zdiagnozowaniu predyspozycji zawodowych oraz w sporządzeniu planu kariery.

W Wielkopolsce funkcjonuje 5 Centrów Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego, których jednym z zadań statutowych jest wspieranie uczniów oraz ich rodziców w obszarze doradztwa zawodowego, planowania i rozwoju kariery. Z deklaracji około 10% uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wynika, że spotkali się z przedstawicielem Centrum podczas gdy ponad 50% kadry z badanych szkół podstawowych stwierdziło, że ich placówka współpracuje z Centrum.

Dość wysoki wskaźnik współpracy szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej (około 68%) niestety nie przekłada się na odsetek uczniów (około 20%), którzy skorzystali z możliwości kontaktu z przedstawicielami pracodawców w ramach prowadzonego doradztwa zawodowego.

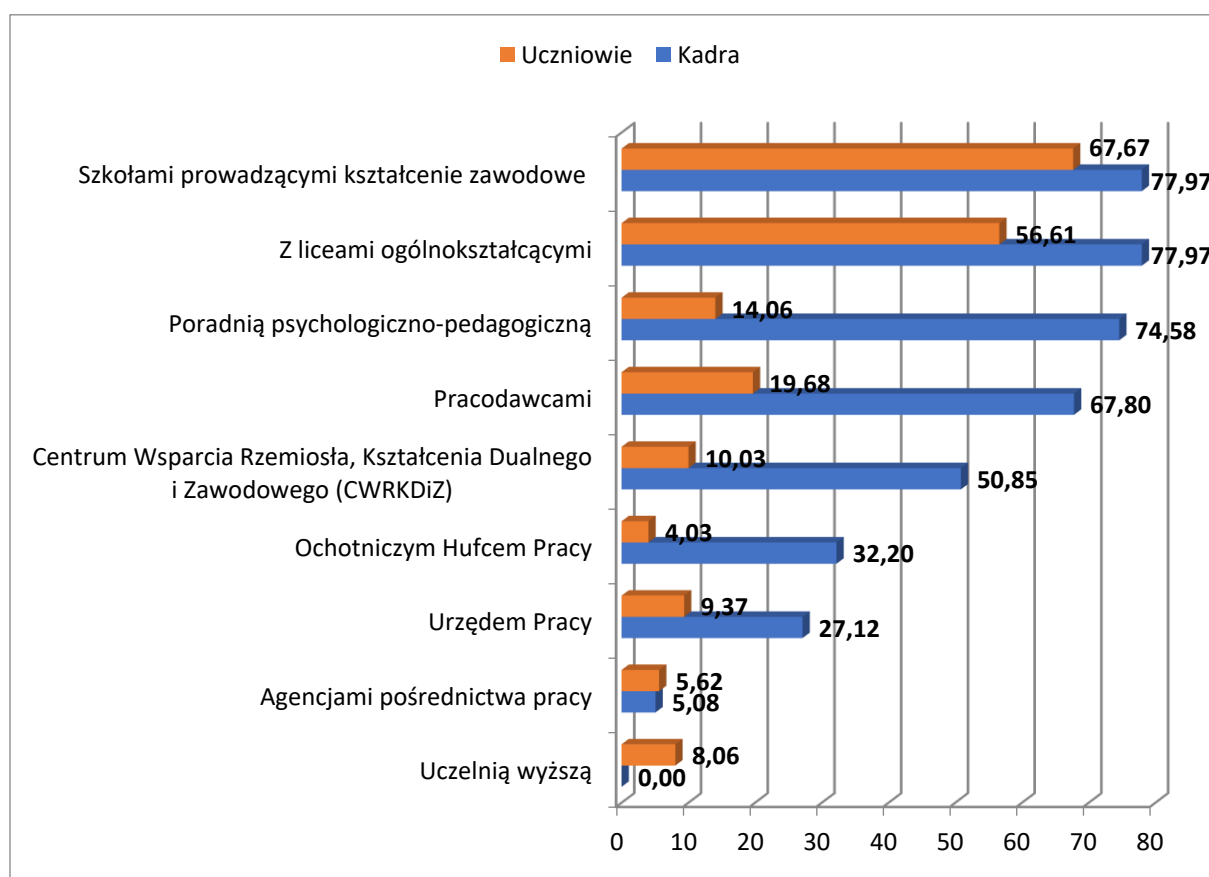
Oferta Ochotniczych Hufców Pracy nie jest znana uczniom ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, gdyż tylko 4% z uczniów biorących udział w badaniu ankietowym zadeklarowało, że spotkało się z przedstawicielem OHP, gdy ponad 32% kadry stwierdziło, że ich szkoła współpracuje z OHP.

W naszej ocenie urzędy pracy są niedocenianymi przez szkoły podstawowe partnerami. Współpracę z urzędem pracy zadeklarowało ponad 27% przedstawicieli szkół podstawowych

biorących udział w badaniu. Natomiast trochę ponad 9% uczniów z tychże szkół w trakcie doradztwa zawodowego miało okazję spotkać się z przedstawicielem urzędu pracy.

Z opinii uczniów 8 klas szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej wynika, że nie są oni zainteresowani spotkaniami z kadrami uczelni wyższej. Na tym etapie koncentrują się głównie na wyborze szkoły ponadpodstawowej, tak więc 4-5-letnia perspektywa czasowa jest dla nich dość oddalona w czasie.

Agencje pośrednictwa pracy, zarówno wśród uczniów jak i kadry ze szkół, cieszyły się najmniejszym zainteresowaniem. Tylko niespełna 4% uczniów spotkało się z agencjami pośrednictwa pracy, podczas gdy ponad 8% kadry zadeklarowało, że ich szkoła współpracuje z nimi.

Rys. 44. Z jakimi instytucjami współpracuje szkoła/z kim spotykał się uczeń przy realizacji doradztwa zawodowego według kadry oraz uczniów.

Źródło: opracowanie własne.

Dane zamieszczone na rys. 44 pokazują, że uczniowie i kadra mają różne doświadczenia i perspektywy na temat współpracy z otoczeniem na rzecz doradztwa zawodowego. Wydaje

się, że kadra ma szerszy zakres współpracy z różnymi instytucjami, podczas gdy uczniowie mają ograniczone doświadczenia w spotkaniach z tymi instytucjami. Może to sugerować potrzebę lepszego zaangażowania uczniów w te interakcje, aby mogli skorzystać z różnorodnych perspektyw i zasobów dostępnych w tych instytucjach.

5.1. Analiza związków – wyniki uczniowie

W celu pogłębienia analizy sięgnięto również po **metody analizy współzależności**. Jeśli badane zjawiska mają charakter masowy, to na podstawie zebranego materiału statystycznego, przy użyciu odpowiednich metod badawczych, można stwierdzić fakt występowania współzależności pomiędzy cechami. W tym celu wykorzystano testy: niezależności Pearsona¹ oraz głównie współczynnik V-Cramera².

Jak wspomniano wyżej, poszukiwano związków pomiędzy wybranymi pytaniami w obu ankietach zarówno dla uczniów jak i kadry. Zbudowano więc w tym celu kilkadziesiąt tabel wielodzielczych. W pierwszej kolejności sprawdzono, czy nie ma istotnych związków pomiędzy udzielanymi w ankiecie pytaniami, a metryką. W przypadku uczniów pytania metrykowe dotyczyły powiatu, miejscowości oraz płci.

Tabela 10. Odpowiedzi na pytanie: Czy na zajęciach szkolnych, w których uczestniczyłeś/aś, była poruszana tematyka doradztwa zawodowego na tle powiatu.

Powiat	Czy na zajęciach szkolnych, w których uczestniczyłeś, była poruszana tematyka doradztwa zawodowego?	
	tak	nie
koniński	96,24%	3,76%
Miasto Konin	96,50%	3,50%
kolski	94,05%	5,95%
turecki	97,88%	2,12%
słupecki	89,14%	10,86%

Źródło: opracowanie własne.

¹ Do stwierdzenia istotnego związku pomiędzy dwiema cechami jakościowymi lub w przypadku badania niezależności cechy jakościowej z ilościową, w oparciu o statystykę χ^2 stosuje się test niezależności chi-kwadrat Pearsona. Ze względu na jego ograniczenia możliwe jest użycie innych metod jak choćby testu U Manna-Whitneya – w przypadku jednej z cech zdychotomizowanej – lub testu Kruskalla-Wallisa przy zmiennych politomicznych. Można także wykorzystać w miarę możliwości inne testy oparte o medianę lub rangi.

² Współczynnik V – Cramera jest jednym ze współczynników opartych na wspomnianej wyżej statystyce. Współczynnik V-Cramera mierzy siłę związku między zmiennymi, których pomiary wyrażone są na skalach nominalnych. Współczynnik V-Cramera przyjmuje wartości z przedziału (0;1).

W tabeli 9 przedstawiono fakt poruszania na zajęciach tematyki doradztwa zawodowego na tle powiatu. Wartość statystyki χ^2 wyniosła 20,31 a poziom $p=0,00043$. Wartość współczynnika V-Cramera wyniosła 0,138. Z analizy tabeli 10 wynika, iż powiatem, w którym uczniowie na zajęciach najczęściej nie spotkali się z tematyką doradztwa zawodowego, był powiat słupecki. Zaznaczyć należy, iż jest to słaby, acz istotny związek.

Istotny związek zaobserwowano także przy odpowiedzi: Na jakich zajęciach z nauczycielem wychowawcą opiekującym się Twoją klasą, taka tematyka była poruszana? Analizując tabelę 11, możemy zaobserwować, iż uczniowie częściej zaznaczali odpowiedź, że nie mieli poruszanej tematyki doradztwa na zajęciach z nauczycielem wychowawcą w powiatach kolskim i tureckim. Wartość statystyki χ^2 to 21,34 przy $p=0,00027$. Współczynnik $V=0,145$ wskazuje na słabą zależność.

Tabela 11. Odpowiedzi na pytanie: Czy tematyka doradztwa zawodowego była poruszana na zajęciach z nauczycielem wychowawcą opiekującym się Twoją klasą na tle powiatu.

Powiat	Czy na zajęciach szkolnych, w których uczestniczyłeś, była poruszana tematyka doradztwa zawodowego?	
	Na zajęciach z nauczycielem wychowawcą opiekującym się Twoją klasą	
	Nie	Tak
koniński	29,73%	70,27%
Miasto Konin	19,57%	80,43%
kolski	38,61%	61,39%
turecki	35,14%	64,86%
słupecki	21,83%	78,17%

Źródło: opracowanie własne.

Pomiędzy pytaniem o **uczestnictwo rodziców w spotkaniach w szkole na zajęciach z doradztwa zawodowego**, a **powiatem** istotna statystycznie zależność (χ^2 Pearsona wyniósł 18,116 oraz $p=0,00117$) charakteryzowała się małą siłą (V-Cramer 0,13). W tabeli 12 możemy zauważyć, że powiatami, w których w zdecydowanej większości rodzice nie uczestniczyli w tego typu zajęciach, są powiaty kolski i turecki. Najwięcej rodziców uczestniczyło natomiast

w spotkaniach poświęconych doradztwu zawodowemu w powiecie słupeckim (40,27%) oraz mieście Konin (42,66%).

Tabela 12. Odpowiedź na pytanie: Czy Twoi rodzice uczestniczyli w spotkaniu w szkole, podczas którego poruszana była tematyka doradztwa zawodowego dla uczniów na tle powiatu

Powiat	Czy Twoi rodzice uczestniczyli w spotkaniu w szkole, podczas którego poruszana była tematyka doradztwa zawodowego dla uczniów?	
	nie	tak
Miasto Konin	57,34%	42,66%
Słupecki	59,73%	40,27%
Koniński	67,63%	32,37%
Turecki	71,96%	28,04%
Kolski	75,00%	25,00%

Źródło: opracowanie własne.

Test Chi kwadrat Pearsona wskazał na istotną zależność pomiędzy pytaniem o to, z kim uczeń miał okazję się spotkać na zajęciach z doradztwa zawodowego a powiatem, w którym zlokalizowana była szkoła (tabela 13).

Tabela 13. Odpowiedź na pytanie: Czy podczas zajęć z doradztwa zawodowego miałeś okazję spotkać się z przedstawicielem na tle powiatu

Powiat	Czy podczas zajęć z doradztwa zawodowego miałeś okazję spotkać się z przedstawicielem?										
	Pracodawców / Firm	Liceum ogólnokształcące	Branżowe j szkoły I stopnia	Technikum	Poradni psychologiczno-pedagogicznej	Urzędu pracy	Ochotniczego Hufca Pracy	Firmy zajmujące się pośrednictwem pracy	Uczelni	Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie	Z nikim się nie spotkałem
Miasto Konin	14,69%	81,82%	79,72%	81,82%	9,09%	4,20%	2,80%	0,70%	11,19%	10,49%	11,19%
koniński	18,21%	70,81%	72,54%	74,86%	17,05%	4,62%	3,18%	2,02%	12,43%	8,38%	16,18%
słupecki	20,36%	62,44%	60,18%	68,33%	16,74%	21,72%	5,88%	16,29%	3,62%	17,19%	21,27%
kolski	36,31%	39,29%	34,52%	65,48%	11,90%	9,52%	4,17%	5,95%	8,33%	10,71%	23,21%
turecki	10,58%	20,11%	16,93%	44,97%	11,11%	7,41%	4,23%	3,17%	2,65%	3,70%	41,27%

Źródło: opracowanie własne.

Tym razem ze względu na charakter pytania obliczono współczynnik T-Tschuprova. Współczynnik ten przyjął wartość $T=0,89$, wskazując na znaczną zależność pomiędzy tymi cechami. W tabeli 13 możemy zauważyć, że Miasto Konin oraz powiat koniński charakteryzują

się wysokimi odsetkami przy przedstawicielach liceów ogólnokształcących, techników oraz szkół branżowych. Natomiast w pozostałych powiatach zanotowano wyższe odsetki niż w tych dwóch przy odpowiedzi: „Z nikim się nie spotykałem”.

Istotną zależność otrzymano także przy zestawieniu odpowiedzi na pytanie o to, co uczeń opracowywał na zajęciach z doradztwa na tle miejscowości. Współczynnik Tschuprova wyniósł 0,216. W tabeli 14 możemy zauważyć, iż na wsiach częściej wykonuje się plany kariery zarówno w formie pisemnej jak i ustnej, natomiast uczniowie z miast częściej twierdzą, że niczego na zajęciach nie przygotowywali.

Tabela 14. Odpowiedź na pytanie: Co opracowałeś/wykonałeś na zajęciach z doradztwa zawodowego w Twojej szkole na tle miejscowości

Miejscowość	Co opracowałeś/wykonałeś na zajęciach z doradztwa zawodowego w Twojej szkole?				
	plan kariery w formie pisemnej	plan kariery w formie ustnej	testy weryfikujące predyspozycje i zainteresowania	notatki z zajęć	nic nie przygotowałem
Miasto	24,07%	38,94%	54,01%	21,92%	19,57%
Wieś	41,37%	47,30%	60,97%	24,46%	9,17%

Źródło: opracowanie własne.

Ciekawe wyniki dało również zestawienie z metryką odpowiedzi na pytania dotyczące efektów, jakie powinny dawać zajęcia z doradztwa zawodowego uczniom. I tak zestawiając pytanie: Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci lepiej poznać samego siebie na tle powiatów, uzyskano tabelę 15.

Tabela 15. Odpowiedź na pytanie: Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci lepiej poznać samego siebie na tle powiatu

Powiat	Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci lepiej poznać samego siebie?	
	nie	tak
słupecki	28,96%	71,04%
kolski	36,31%	63,69%
Miasto Konin	44,76%	55,24%
turecki	49,21%	50,79%
koniński	53,76%	46,24%

Źródło: opracowanie własne.

Zauważyć możemy, że pozytywnymi odpowiedziami na to pytanie wyróżniają się powiaty słupecki (71,04%) i kolski (63,69%). Natomiast w powiecie konińskim zajęcia tego typu nie pozwoliły poznać samego siebie ponad połowie uczniów (53,76%). Związek pomiędzy tymi pytaniami był statystycznie istotny i charakteryzował się słabą zależnością.

Odpowiedzi na to samo pytanie co powyżej zestawiono także z miejscowością zamieszkania ucznia. Wprawdzie zależność między tymi cechami okazała się statystycznie istotna ($p=0,2733$), ale wykazuje się bardzo słabą zależnością $V=0,067$. Niemniej uznano, że warto pokazać te wyniki (tabela 16). Okazuje się, że zajęcia z doradztwa pozwoliły poznać samego siebie nieznacznie większej grupie uczniów ze wsi niż z miast.

Tabela 16. Odpowiedź na pytanie: Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci lepiej poznać samego siebie na tle miejscowości

Miejscowość	Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci lepiej poznać samego siebie?	
	nie	tak
Miasto	47,36%	52,64%
Wieś	40,65%	59,35%

Źródło: opracowanie własne.

Istotne związki wykazano także pomiędzy poniższymi pytaniami, jednakże we wszystkich przypadkach zależności pomiędzy tymi pytaniami były dość słabe - V -Cramera poniżej wartości 0,1. Analogicznie jak we wcześniejszym pytaniu przedstawiono te wyniki, ponieważ pomimo słabych zależności wydają się interesujące.

Skuteczność zajęć doradztwa zawodowego w aspekcie poznania rynku pracy była najwyższa w powiecie kolskim oraz Mieście Konin, najniższa w powiecie konińskim (tabela 17).

Tabela 17. Odpowiedź na pytanie: Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zapoznać się z rynkiem pracy na tle powiatu

Powiat	Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zapoznać się z rynkiem pracy?	
	nie	tak
Koniński	37,28%	62,72%
Miasto Konin	23,08%	76,92%
Kolski	21,43%	78,57%
Turecki	38,10%	61,90%
Słupecki	28,51%	71,49%

Źródło: opracowanie własne.

Zajęcia doradztwa zawodowego pomogły w większym stopniu chłopcom niż dziewczynom zaplanować swoją przyszłość (tabela 18).

Tabela 18. Odpowiedź na pytanie: Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zaplanować swoją przyszłość zawodową na tle poci

Płeć	Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zaplanować swoją przyszłość zawodową?		p	Współczynnik kontyngencji
	nie	tak		
Mężczyzna	40,89%	59,11%	0,00546	0,0847
Kobieta	49,36%	50,64%		

Źródło: opracowanie własne.

Inaczej miała się sytuacja w kwestii zapoznania się z ofertą różnych typów szkół przed dokonaniem wyboru szkoły. Nieznacznie mniej chłopców skorzystało z tej możliwości (90,7%) niż dziewczynek (94,92%) (tabela 19).

Tabela 19. Odpowiedź na pytanie: Czy przed dokonaniem wyboru szkoły zapoznałeś się z ofertą różnych typów szkół na tle płci

Płeć	Czy przed dokonaniem wyboru szkoły zapoznałeś się z ofertą różnych typów szkół?		p	Współczynnik kontyngencji
	tak	nie		
Mężczyzna	90,70%	9,30%	0,00739	0,0817
Kobieta	94,92%	5,08%		

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku wyboru szkoły po ukończeniu 8 klasy szkoły podstawowej, jak wynikało z analizy tego pytania, większość uczniów preferowała technikum. Jednakże zestawiając to pytanie z pytaniami o powiat, zauważyć można, iż technika są bardziej preferowane niż licea w powiatach kolskim, tureckim i słupeckim. Natomiast licea ogólnokształcące są bardziej preferowane w powiatach konińskim i samym mieście Konin (tabela 20).

Pomimo iż szkoły branżowe I stopnia wybierane były zdecydowanie rzadziej, to warto wspomnieć, iż były one najczęściej wybierane w powiecie słupeckim a najrzadziej w powiecie kolskim. Wartość współczynnika V wyniosła tu 0,133 przy $p=0,00006$ i wartości $\chi^2=33,24$.

Tabela 20. Odpowiedź na pytanie: Wskaż jaki typ szkół wybrałeś po ukończeniu 8 klasy na tle powiatu

Powiat	Wskaż, jaki typ szkół wybrałeś po ukończeniu 8 klasy?		
	Branżowa szkoła I stopnia	Liceum ogólnokształcące	Technikum
koniński	13,27%	47,90%	38,83%
Miasto Konin	13,93%	49,18%	36,89%
kolski	8,05%	36,91%	55,03%
turecki	10,49%	35,80%	53,70%
słupecki	19,80%	31,19%	49,01%

Źródło: opracowanie własne.

Zestawiając to samo pytanie z miejscowością zamieszkania ucznia, zauważymy, że w miastach preferuje się licea ogólnokształcące, natomiast na terenach wiejskich – technika (tabela 21).

Przy tym rozkład odpowiedzi w przypadku szkół branżowych I stopnia był zarówno w miastach jak i na terenach wiejskich zbliżony, odpowiednio 12,25% i 14,55%. Związek ten wykazywał słabą zależność $V\text{-Cramer}=0,147$.

Tabela 21. Odpowiedź na pytanie: Wskaż, jaki typ szkół wybrałeś po ukończeniu 8 klasy na tle miejscowości

Miejscowość	Wskaż, jaki typ szkół wybrałeś po ukończeniu 8 klasy?		
	Branżowa szkoła I stopnia	Liceum ogólnokształcące	Technikum
Miasto	12,25%	48,33%	39,42%
Wieś	14,55%	33,74%	51,72%

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowanie wyraźniejszy związek uzyskano w przypadku zestawienia całej części tego samego pytania związanego z wyborem szkoły po ukończeniu 8 klasy z płcią ankietowanego (tabela 22).

Na podstawie pozyskanych danych zauważyć możemy, że chłopcy zdecydowanie częściej wybierają technikum, natomiast dziewczęta licea ogólnokształcące.

Jeszcze wyraźniejsza różnica jest widoczna w przypadku szkół branżowych I stopnia. Szkołę taką wybrało 20,04% chłopców i tylko 7,47% dziewcząt. Dla tej zależności (istotnej statycznie, $\chi^2=109,48$; $p=0,0000^3$) uzyskano umiarkowaną zależność $V=0,341$.

Tabela 22. Odpowiedź na pytanie: Wskaż, jaki typ szkół wybrałeś po ukończeniu 8 klasy na tle płci.

Płeć	Wskaż, jaki typ szkół wybrałeś po ukończeniu 8 klasy?		
	Branżowa szkoła I stopnia	Liceum ogólnokształcące	Technikum
Mężczyzna	20,04%	23,61%	56,35%
Kobieta	7,47%	56,16%	36,36%

Źródło: opracowanie własne.

³ Wartość $p=0,0000$ oznacza, że jest to pewna mała liczba, której niezerowy wynik znajduje się dalej, niż po czwartym miejscu o przecinku.

Płeć w pewnym stopniu determinowała także kwestię wyboru zawodu, którego uczeń chce się uczyć. I tak wyboru tego dokonało 83,33% chłopców. Dziewcząt, które podjęły decyzję odnośnie wyboru zawodu, było 69,69% (tabela 23).

Wyniki te dały istotny acz słaby związek pomiędzy tymi pytaniami. Współczynnik kontyngencji $C=0,158$ ($p=0,0000$).

Tabela 23. Odpowiedź na pytanie: Czy wybrałeś już zawód, którego chcesz się uczyć na tle płci.

Płeć	Czy wybrałeś już zawód, którego chcesz się uczyć	
	tak	nie
Mężczyzna	83,33%	16,67%
Kobieta	69,69%	30,31%

Źródło: opracowanie własne.

Uczniowie klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w trakcie badania zajęli także stanowisko w kwestii tego, czy zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole. Poniżej przedstawiono odpowiedzi na to pytanie na tle powiatów, miejscowości oraz płci.

Okazuje się, że mimo wysokiego odsetka wskazań na odpowiedź „tak” ogółem, istnieją pewne nieznaczne różnice pomiędzy powiatami, wykazujące wprowadzić słabą zależność (V Cramera 0,137) pomiędzy tymi cechami, ale statystycznie istotną ($\chi^2=19,891$; $p=,00052$). Przydatność zajęć z doradztwa głównie docenili uczniowie z powiatów kolskiego, miasta Konin i powiatu słupeckiego.

W mniejszym stopniu zajęcia z doradztwa zawodowego uważali za przydatne uczniowie z powiatów konińskiego oraz tureckiego (tabela 24).

Tabela 24. Odpowiedź na pytanie: Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole na tle powiatu.

Powiat	Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole?	
	nie	tak
kolski	11,31%	88,69%
Miasto Konin	14,69%	85,31%
słupecki	17,19%	82,81%
turecki	21,69%	78,31%
koniński	26,01%	73,99%

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku miejscowości za przydatne uważało zajęcia z doradztwa więcej uczniów ze wsi (83,09%) niż z miasta (77,50%). Wyniki prezentuje tabela 25.

Tabela 25. Odpowiedź na pytanie: Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole na tle miejscowości.

Miejscowość	Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole?		p	Współczynnik kontyngencji
	Nie	Tak		
Miasto	22,50%	77,50%	0,02134	0,07029
Wieś	16,91%	83,09%		

Źródło: opracowanie własne.

Przydatność zajęć z doradztwa zawodowego doceniło nieznacznie więcej dziewcząt niż chłopców, odpowiednio 83,12 i 77,52% (tabela 26).

Tabela 26. Odpowiedź na pytanie: Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole na tle płci.

Płeć	Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole?		p	Współczynnik kontyngencji
	tak	nie		
Mężczyzna	22,48%	77,52%	0,02121	0,02121
Kobieta	16,88%	83,12%		

Źródło: opracowanie własne.

W kolejnej tabeli krzyżowej zestawiono pytanie o potrzebę pomocy w zaplanowaniu swojej ścieżki zawodowej na tle powiatów (tabela 27). Test χ^2 Pearsona wykazał istotny związek między tymi pytaniami ($p=0,01102$).

Współczynnik V-Cramera przyjął wartość 0,111, czyniąc ten związek słabym. Niemniej możemy zauważyć w tabeli, iż powiatem, w którym najwięcej uczniów twierdziło, iż takiej pomocy nie potrzebuje, był powiat słupecki. Natomiast w powiecie tureckim ponad 70% respondentów zadeklarowało, że takiej pomocy nie potrzebuje.

Tabela 27. Odpowiedź na pytanie: Czy czujesz, że potrzebujesz nadal pomocy w zaplanowaniu swojej ścieżki zawodowej na tle powiatów

Powiat	Czy czujesz, że potrzebujesz nadal pomocy w zaplanowaniu swojej ścieżki zawodowej?	
	nie	tak
turecki	70,90%	29,10%
Miasto Konin	77,62%	22,38%
koniński	74,86%	25,14%
kolski	77,38%	22,62%
słupecki	85,07%	14,93%

Źródło: opracowanie własne.

Jak wspomniano w części analizującej wyniki ankiety dla uczniów, zauważono także pewne zależności pomiędzy niektórymi pytaniami z ankiety.

Zauważono istotny związek ($\chi^2=337,1814$; $p=,0000$) pomiędzy pytaniem: *Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zaplanować swoją przyszłość zawodową?*, a pytaniem: *Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci lepiej poznać samego siebie?*

W tabeli 28 możemy zauważyć, iż osobom, którym zajęcia z doradztwa zawodowego nie pomogły poznać samego siebie, zajęcia te nie pomogły również zaplanować przyszłości zawodowej. Jednocześnie osiągnięcie efektu poznania samych siebie umożliwiałoby zaplanowanie przyszłości zawodowej. Współczynnik kontyngencji przyjął tu wysoką wartość 0,49, co na tle pozostałych wyników tego współczynnika w tym badaniu daje prawo twierdzić, iż ta zależność jest znaczna. Należy więc położyć szczególny nacisk na to, aby uczniowie szkół podstawowych na doradztwie zawodowym mieli możliwość poznać siebie, gdyż to przekłada się na planowanie przyszłości zawodowej.

Tabela 28. Tabela asocjacji między pytaniami w kwestionariuszu ankiety dotyczącymi poznania siebie a planowaniem przyszłości przez uczniów szkół podstawowych

Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zaplanować swoją przyszłość zawodową?	Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci lepiej poznać samego siebie?	
	Nie	Tak
Nie	74,53%	25,47%
Tak	18,49%	81,51%

Źródło: opracowanie własne.

Podobnie wysoki związek ($C \text{ Pearsona}=0,409$; $p=0,0000$) jak wyżej mamy pomiędzy pytaniem o planowanie przyszłości zawodowej a możliwością zapoznania się ze światem zawodów na zajęciach z doradztwa. Związek jak najbardziej logiczny i oczekiwany. Zwrócić jednak należy uwagę, iż dla sporej części uczniów (60,87%) pomimo zapoznania się z zawodami zajęcia z doradztwa nie pomogły w zaplanowaniu przyszłości zawodowej (tabela 29).

Tabela 29. Tabela asocjacji między pytaniami w kwestionariuszu ankiety dotyczącymi poznania świata zawodów a planowania przyszłości zawodowej przez uczniów szkół podstawowych

Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zaplanować swoją przyszłość zawodową?	Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zapoznać się ze światem zawodów?	
	Nie	Tak
Nie	39,13%	60,87%
Tak	3,42%	96,58%

Źródło: opracowanie własne.

Na planowanie przyszłości zawodowej wpływ miało także zapoznanie się z rynkiem pracy (tabela 30). Współczynnik kontyngencji wyniósł tu 0,412. Ponownie widzimy jednak, że dla około 45% uczniów wiedza taka nie pomaga w planowaniu przyszłości.

Tabela 30. Tabela asocjacji między pytaniami w kwestionariuszu ankiety dotyczącymi poznania rynku pracy a planowania przyszłości zawodowej przez uczniów szkół podstawowych

Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zaplanować swoją przyszłość zawodową?	Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zapoznać się z rynkiem pracy?	
	Nie	Tak
Nie	54,24%	45,76%
Tak	12,16%	87,84%

Źródło: opracowanie własne.

Analiza związków dla uczniów wykazała także, iż w zaplanowaniu przyszłości zawodowej istotną rolę pełni zapoznanie się z możliwościami dalszego kształcenia po szkole podstawowej (tabela 31). Współczynnik kontyngencji 0,362, ponownie jak w dwóch wcześniejszych przypadkach, dla pewnej liczby uczniów (67,91%) pokazał, że zapoznanie się z możliwościami dalszego kształcenia nie pomogło w zaplanowaniu przyszłości zawodowej.

Tabela 31. Tabela asocjacji między pytaniami w kwestionariuszu ankiety dotyczącymi poznania możliwości dalszego kształcenia a planowania przyszłości zawodowej przez uczniów szkół podstawowych

Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zaplanować swoją przyszłość zawodową?	Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zapoznać się z możliwościami dalszego kształcenia po szkole podstawowej?	
	Nie	Tak
Nie	32,09%	67,91%
Tak	3,25%	96,75%

Źródło: opracowanie własne.

Na koniec tej części zestawiono ze sobą pytania: *Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole?* oraz *Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Tobie zapoznać się ze światem zawodów?* Współczynnik kontyngencji wyniósł dla tej zależności 0,4168 ($\chi^2=224$; $p=,0000$). Z analizy tabeli 32 wypływa wniosek, że użyteczność zajęć z doradztwa zawodowego była u uczniów tym większa im bardziej pomogły im one zapoznać się ze światem zawodów.

Tabela 32. Tabela asocjacji między pytaniami w kwestionariuszu ankiety dotyczącymi poznania świata zawodów a potrzebą zajęć z doradztwa zawodowego przez uczniów szkół podstawowych

Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole?	Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zapoznać się ze światem zawodów?	
	Nie	Tak
Nie	56,46%	43,54%
Tak	10,61%	89,39%

Źródło: opracowanie własne.

5.2. Analiza współzależności zjawisk – wyniki kadra

W przypadku kwestionariusza ankiety dotyczącej kadry z badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zastosowano te same narzędzia co w przypadku kwestionariusza ankiety dla uczniów. Jednakże o ile dla uczniów istotnych zależności było sporo, to w przypadku kadry znalezienie istotnych zależności było o wiele trudniejsze. Pojawiły się one na przykład przy pytaniu o ocenę stopnia, w jakim szkoła byłaby zainteresowana podjęciem wymienionych w tym pytaniu działań i były one związane z dwoma pytaniami metrykowymi o powiat oraz miejscowość zlokalizowania szkoły.

Istotna zależność objawiła się przy działaniu: Opracowaniem poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotyczących opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów na tle powiatu (tabela 33).

Należy jednak mieć świadomość, iż wyciąganie wniosków należy wykonywać z ostrożnością, gdyż nie zostały spełnione warunki brzegowe testu chi kwadrat Pearsona. Z tabeli 33 możemy odczytać, iż działanie to jest wysoce przydatne dla kadry szkół podstawowych z powiatu słupeckiego i tureckiego, średnio przydatne dla kolskiego, a największy odsetek niskiej przydatności tego działania jest dla kadry z powiatu konińskiego. Współczynnik V Cramera=0,396 co świadczy o umiarkowanym związku pomiędzy tymi pytaniami ($p=0,01744$).

Tabela 33. Działanie: Opracowanie poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotycząca opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów na tle powiatów

Powiat	Proszę ocenić, w jakim stopniu Państwa szkoła byłaby zainteresowana podjęciem poniższych działań: Opracowaniem poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dot. opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów		
	Wysokim	Średnim	Niskim
Miasto Konin	63,64%	36,36%	0,00%
koniński	61,54%	7,69%	30,77%
turecki	72,73%	18,18%	9,09%
kolski	40,00%	60,00%	0,00%
słupecki	77,78%	11,11%	11,11%

Źródło: opracowanie własne.

To samo działanie na tle miejscowości również wykazało istotny umiarkowany związek ($\chi^2=9,548$; $p=0,00845$), wartość $V=0,4023$ (tabela 34). Respondenci ze szkół podstawowych zlokalizowanych na terenach wiejskich są zdecydowanie w wysokim stopniu zainteresowani opracowaniem poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotyczących opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów. W przypadku kadry z miast oceny rozłożyły się identycznie zarówno dla wskazań „jesteśmy w wysokim” jak i „średnim stopniu zainteresowani” (po 46,67%).

Tabela 34. Działanie: Opracowanie poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotyczących opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów na tle powiatów

Miejscowość	Proszę ocenić, w jakim stopniu Państwa szkoła byłaby zainteresowana podjęciem poniższych działań: opracowaniem poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dot. opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów		
	Wysokim	Średnim	Niskim
Miasto	46,67%	46,67%	6,67%
Wieś	75,86%	10,34%	13,79%

Źródło: opracowanie własne.

Kolejnym działaniem, które wykazało istotny statycznie związek z pytaniami z metryki było podjęcie zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego.

Ponownie zaznaczyć należy, iż nie zostały spełnione warunki stosowania testu niezależności Pearsona. Dodatkowo wartość $p=0,05005$ nieznacznie przekracza przyjętą wartość krytyczną, ale jak wspomniano, istotnych związków było tak mało, iż pozwolono sobie na ten mały wyjątek. V Cramer dla tej zależności wyniósł 0,3965. Z tabeli 35 wynika, że działaniem tym w wysokim stopniu zainteresowana była kadra ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zlokalizowanych w powiecie tureckim.

Tabela 35. Działanie: Podjęcie zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego na tle powiatów.

Powiat	Proszę ocenić, w jakim stopniu Państwa szkoła byłaby zainteresowana podjęciem poniższych działań: podjęciem zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego		
	Wysokim	Średnim	Niskim
Miasto Konin	45,45%	45,45%	9,09%
koniński	61,54%	23,08%	15,38%
turecki	81,82%	18,18%	0,00%
kolski	33,33%	66,67%	0,00%
słupecki	66,67%	11,11%	22,22%

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 36 przedstawiono natomiast zestawienie pomiędzy działaniem dotyczącym podjęcia zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego, a miejscowością zlokalizowania szkoły.

Tabela 36. Działanie: Podjęcie zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego na tle powiatów

Miejscowość	Proszę ocenić, w jakim stopniu Państwa szkoła byłaby zainteresowana podjęciem poniższych działań: podjęciem zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego		
	Wysokim	Średnim	Niskim
Miasto	40,00%	50,00%	10,00%
Wieś	72,41%	20,69%	6,90%

Źródło: opracowanie własne.

W tym przypadku wysoki stopień zainteresowania podjęciem tego typu działania wykazały szkoły podstawowe na terenach wiejskich (72,41%). Natomiast szkoły podstawowe zlokalizowane w aglomeracjach miejskich oceniły swoje zainteresowanie raczej na poziomie średnim (50%). Współczynnik V wyniósł tu 0,332, czyli mamy do czynienia z umiarkowanym związkiem.

Drugim pytaniem, w którym dało się uzyskać istotną zależność, było pytanie o to, w jakim stopniu nauczyciele byłiby zainteresowani tematami wymienionych w pytaniu szkoleń.

Związek taki miała propozycja szkolenia na temat: Aktualności rynku pracy w powiązaniu z miejscowością zlokalizowania szkoły (tabela 37).

Niestety, jak w kilku wcześniejszych przypadkach, tu również nie udało się spełnić warunków stosowalności testu χ^2 Pearsona, niemniej na podstawie analizy tabeli możemy stwierdzić, że tematem takiego szkolenia zainteresowani w wysokim stopniu byłiby pracownicy szkół wiejskich (75,86%) niż miejskich (53,33%). V-Cramera w tym przypadku był równy 0,3492.

Tabela 37. Szkolenie na temat: Aktualności rynku pracy na tle miejscowości.

Miejscowość	W jakim stopniu nauczyciele byliby zainteresowani tematami poniższych szkoleń? Opracowywanie autorskich programów doradztwa zawodowego		
	Wysokim	Średnim	Niskim
Miasto	53,33%	46,67%	0,00%
Wieś	75,86%	17,24%	6,90%

Źródło: opracowanie własne.

5.3. Analiza korespondencji – kadra szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej

Analiza korespondencji to opisowa technika analizy tablic dwu- i wielodzielczych, zawierających pewne powiązane miary między kolumnami i wierszami. Otrzymywane w ten sposób wyniki pozwalają na analizę struktury zmiennych jakościowych tworzących tablicę.

W przypadku badania ankietowego dla przedstawicieli szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej możliwe było wykonanie analizy korespondencji dla wybranych pytań. W szczególności tych, które były mierzone na skali porządkowej w zestawieniu z pytaniem z metryki.

Interesujące wyniki uzyskano dla omawianego już wyżej pytania o ocenę, w jakim stopniu szkoła byłaby zainteresowana podjęciem wymienionych działań. Analizę tę wykonano dla dwóch działań:

- opracowanie poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotyczących opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów;
- podjęcie zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego,

a także dla pytania, w jakim stopniu nauczyciele byliby zainteresowani tematami wymienionych szkoleń, dla szkolenia:

- system kształcenia zawodowego w Polsce.

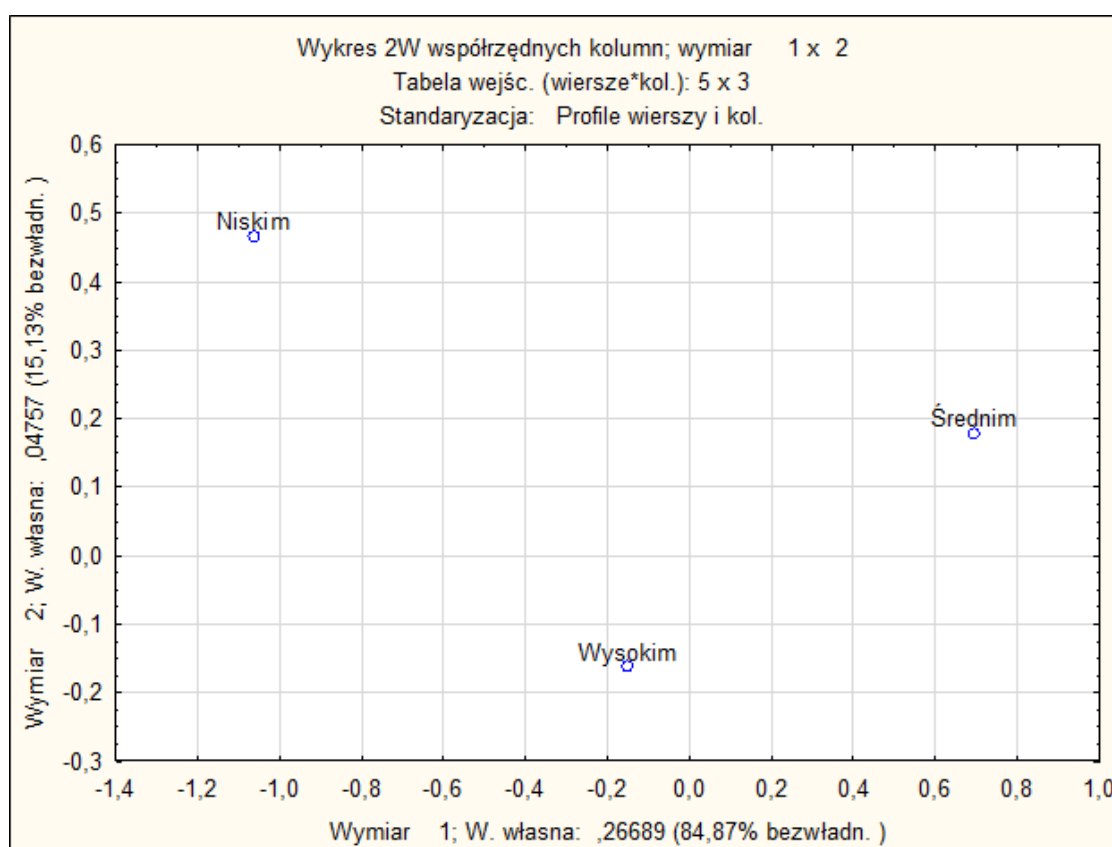
Poniższa analiza ma na celu wykrycie związków pomiędzy oceną stopnia zainteresowania podjęciem działania: opracowanie poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotyczących opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów, a powiatem, na terenie którego szkoła podstawowa biorąca udział w badaniu ma swoją siedzibę. Ocenę stopnia zainteresowania zmierzono na trzystopniowej skali porządkowej (od oceny 1 – niski stopień zainteresowania do oceny 3 – wysoki stopień zainteresowania). Tabela wielodzielcza dotycząca rozkładu odpowiedzi na te dwa pytania była już omawiana wyżej.

W celu analizy konfiguracji punktów reprezentujących stopień oceny zainteresowania opracowaniem poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotyczących

opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów w przestrzeni czynnikowej przyjrzyjmy się rys. 45.

Odległości punktów, reprezentujących ocenę stopnia zainteresowania omawianym działaniem od środka układu współrzędnych są znacznie zróżnicowane. Najdalej od początku układu współrzędnych leży punkt reprezentujący niski stopień zainteresowania działaniem na tle powiatów. Różnicuje on relatywnie najsilniej powiaty ze względu na stopień zainteresowania działaniem i ma tym samym największy wkład w tworzeniu przestrzeni czynnikowej. Potwierdza to uzyskany wynik wartości względnej bezwładności dla tej zmiennej. Punkty reprezentujące wszystkie trzy oceny zainteresowania są relatywnie daleko położone od siebie. Oznacza to, że wymienione oceny w różny sposób różnicują badane powiaty.

Rys. 45. Konfiguracja punktów reprezentujących ocenę zainteresowania opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego... w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

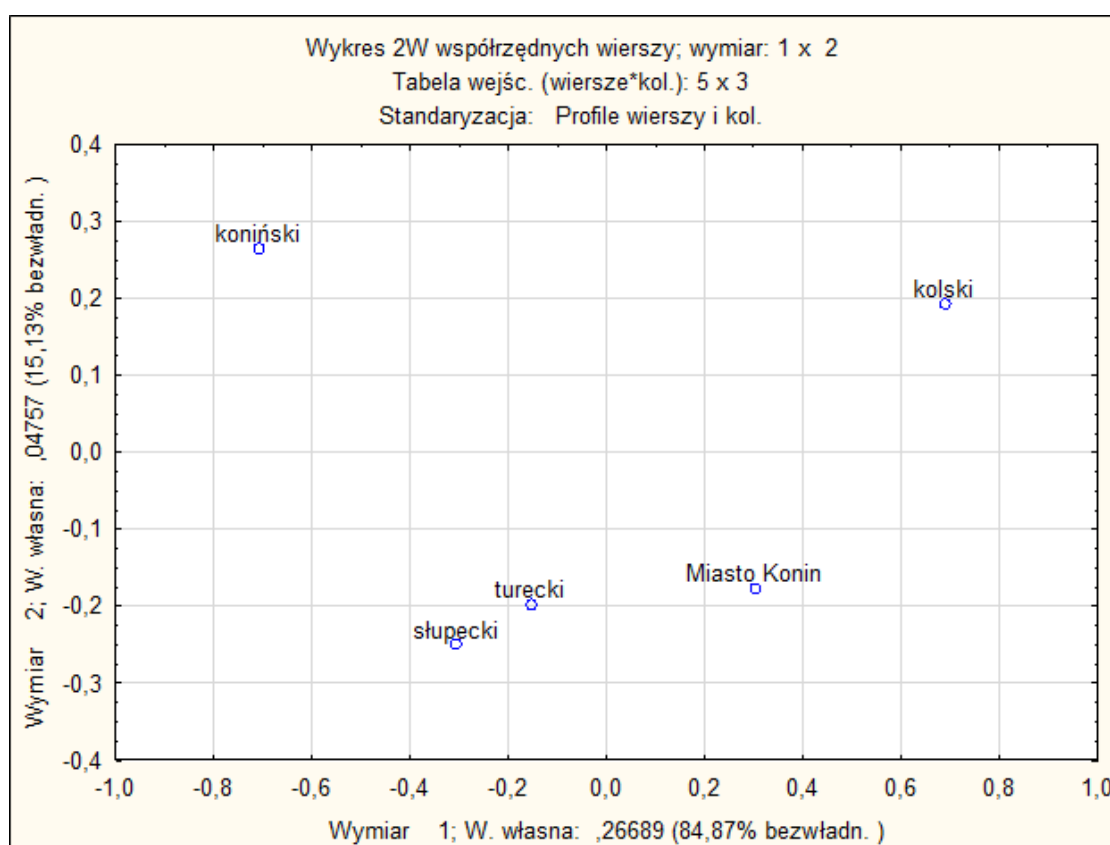

Źródło: opracowanie własne.

Na wykresie 46 przedstawiono wykres konfiguracji punktów reprezentujący powiaty w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

Powiatami o najbardziej typowej strukturze oceny stopnia zainteresowania omawianym działaniem (najbliższej przeciętnej strukturze) są powiaty turecki, słupecki i miasto Konin - odpowiadające im punkty leżą relatywnie najbliżej środka układu współrzędnych. Powiaty turecki i słupecki tworzą dodatkowo grupę obiektów o podobnej strukturze oceny stopnia przydatności działania polegającego na opracowaniu poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotyczących opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów. Natomiast dla powiatów o najbardziej nietypowej strukturze wartości oceny stopnia zainteresowania wymienionym działaniem są powiaty kolski i koniński.

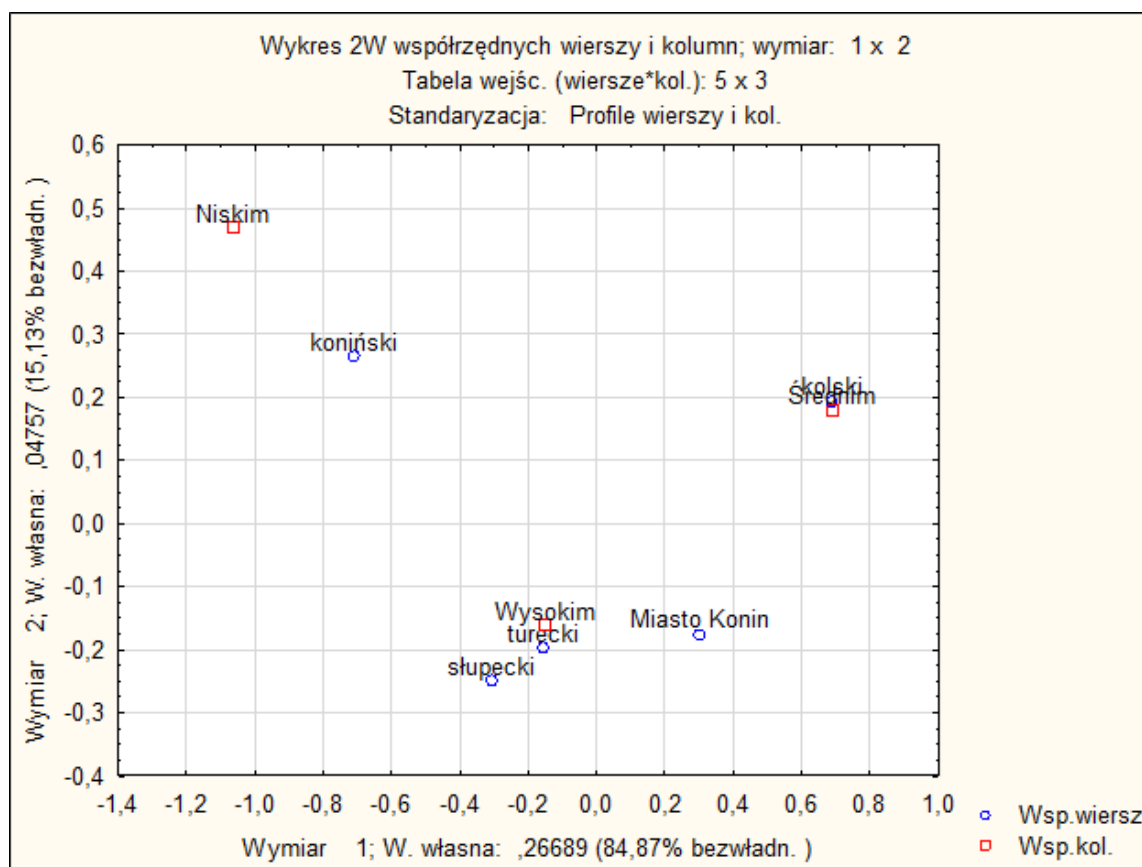
Rys. 46. Konfiguracja punktów reprezentujących powiaty w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

Źródło: opracowanie własne.

Ostatecznie przyjrzyjmy się rysunkowi 47. reprezentującemu konfigurację punktów dla powiatów (czynnik 2) i ocen stopnia zainteresowania działaniem (czynnik 1) w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

Rys. 47. Konfiguracja punktów reprezentujących zainteresowania opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego... i powiatów w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

Źródło: opracowanie własne.

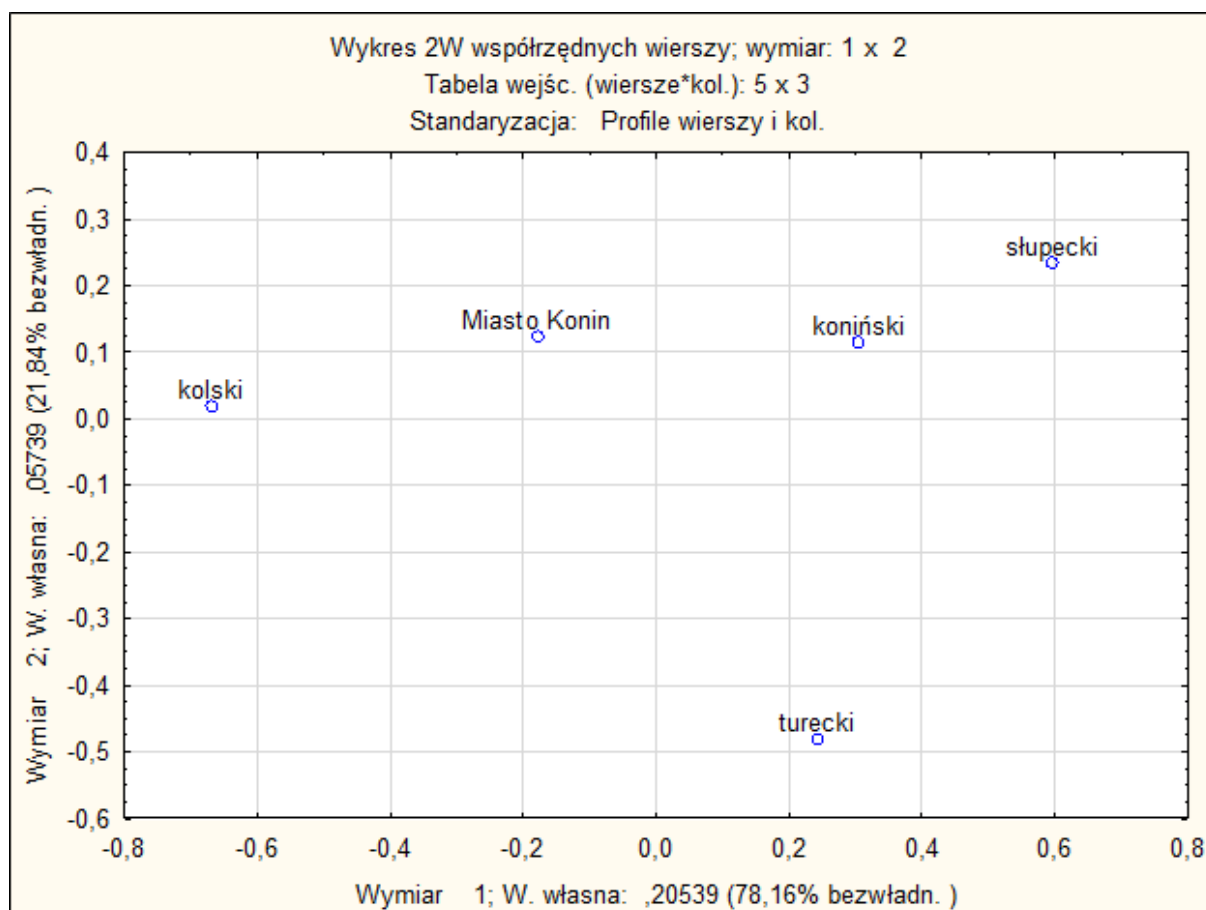
Bliskie położenie punktów reprezentujących ocenę: wysokie zainteresowanie w stosunku do powiatów tureckiego i słupeckiego wskazuje, że właśnie ze względu na te oceny omawiana grupa powiatów wyróżnia się na tle pozostałych. Do grupy tej zaliczyć można również miasto Konin. Kolejnym powiatem charakteryzującym się odmienną od innych powiatów (relatywnie) wartościami ocen zainteresowania działaniem jest powiat kolski z oceną: średnie zainteresowanie. Trzecią osobną grupę tworzy natomiast powiat koniński zbliżając się do oceny: niskie zainteresowanie.

Podsumowując, wysokim zainteresowaniem co do działania polegającego na opracowaniu poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotyczącym opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów wykazują powiaty turecki i słupecki oraz Miasto Konin, średnim kolski, a niskim – powiat koniński.

Analogiczną analizę przeprowadzono dla działania: podjęcie zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem

indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego. Zestawienie tych dwóch pytań można znaleźć w tabeli 48. W tym przypadku zaczniemy od analizy konfiguracji punktów reprezentujących powiaty w przestrzeni czynnikowej.

Rys. 48. Konfiguracja punktów reprezentujących powiaty w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

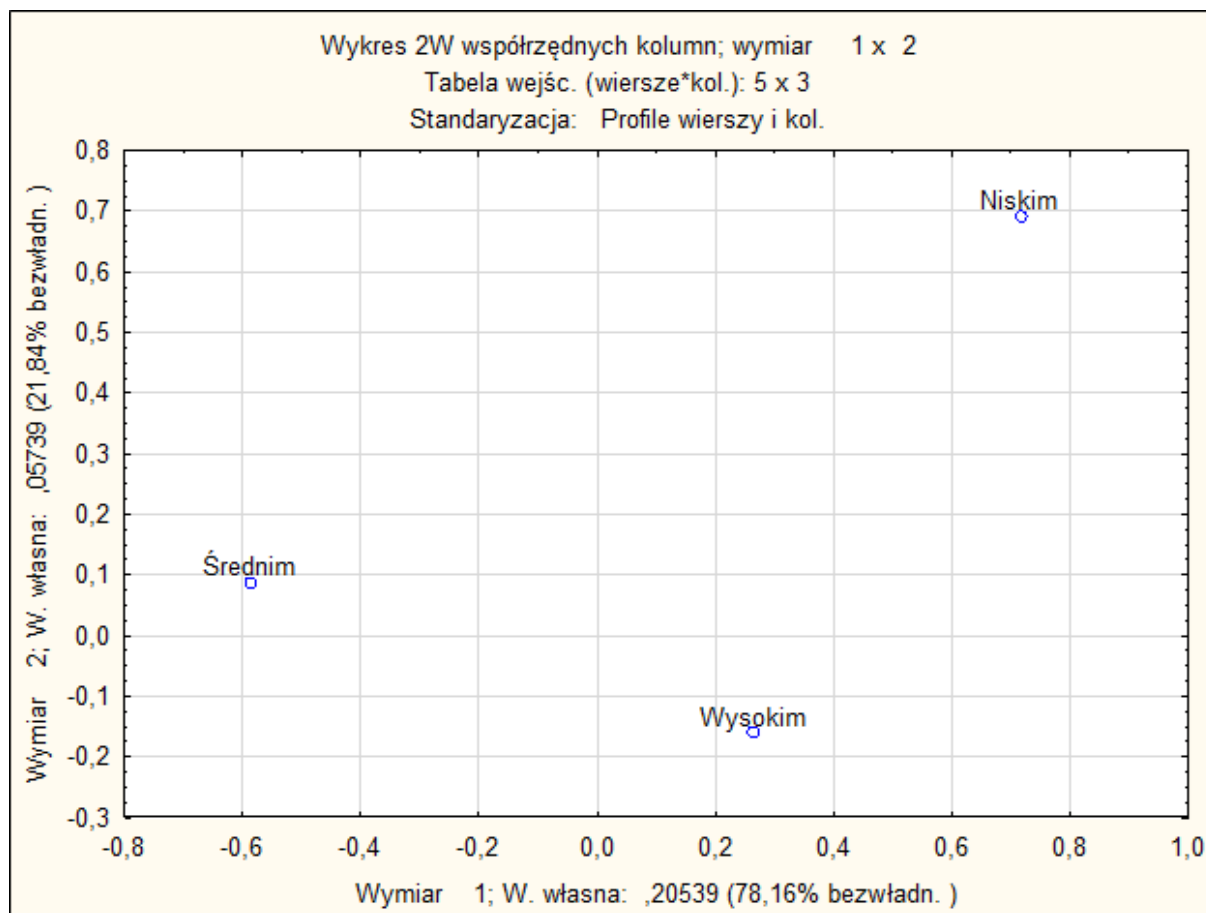
Źródło: opracowanie własne.

Powiatami o najbardziej typowej strukturze oceny stopnia zainteresowania omawianym działaniem są powiaty koniński oraz miasto Konin - odpowiadające im punkty leżą relatywnie najbliżej środka układu współrzędnych. Te dwa powiaty tworzą tym razem grupę obiektów o podobnej strukturze oceny zainteresowania działaniem.

Natomiast do obiektów o najbardziej nietypowej strukturze wartości oceny stopnia zainteresowania działaniem podjęcia zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego są powiaty turecki, słupecki i kolński.

Na rys. 49. przedstawiono wykres konfiguracji punktów reprezentujący stopień zainteresowania omawianym działaniem w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

Rys. 49. Konfiguracja punktów reprezentujących stopień zainteresowania podjęciem zadań ukierunkowanych na zmotywowanie ... w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

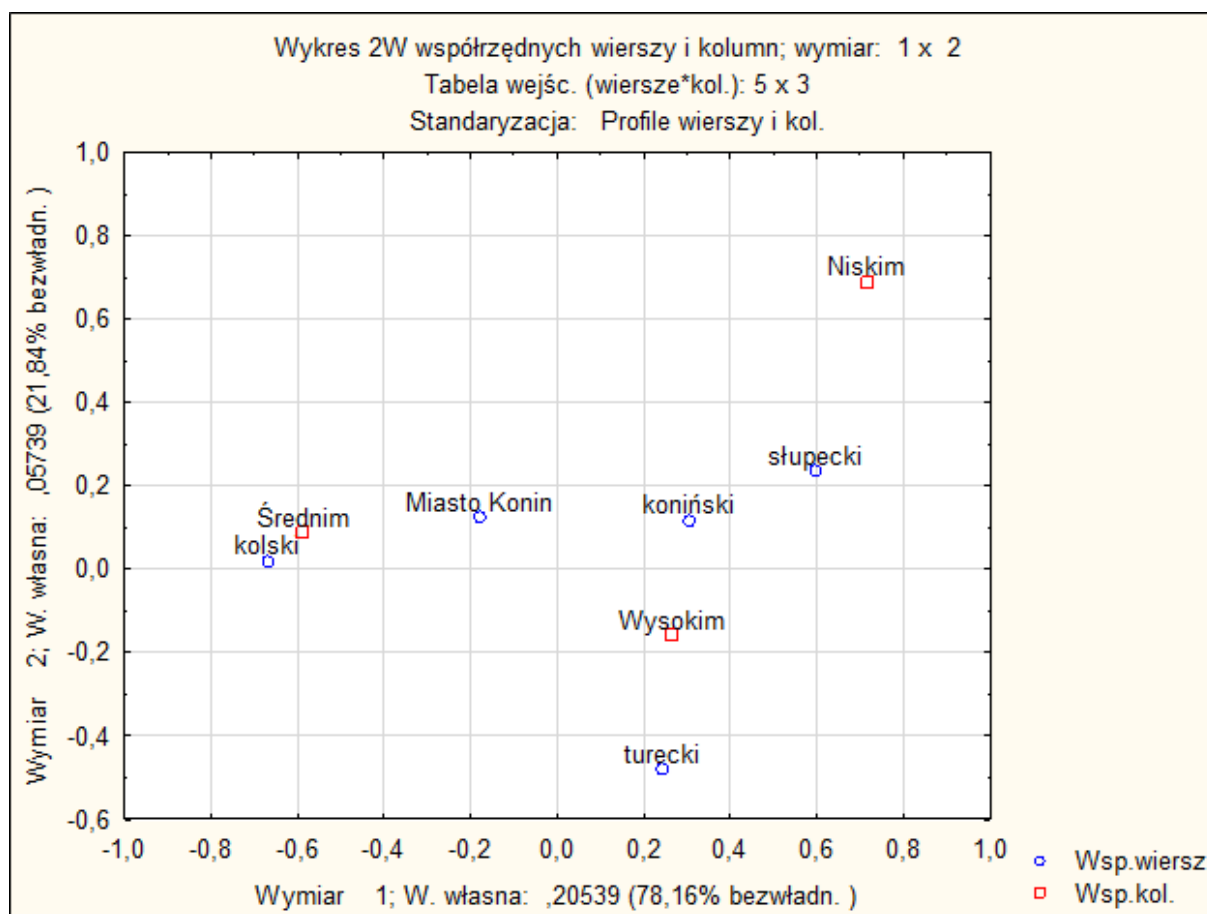

Źródło: opracowanie własne.

Jak można zauważyć odległości punktów reprezentujących ocenę zainteresowania omawianym działaniem od środka układu współrzędnych są również znacznie zróżnicowane. Najdalej od początku układu współrzędnych leży punkt reprezentujący ocenę niskie zainteresowanie. Oznacza to, że w tym przypadku to ona różnicuje relatywnie najsilniej powiaty ze względu na stopień zainteresowania i ma tym samym największy wkład w tworzeniu przestrzeni czynnikowej. Punkty reprezentujące oceny średnie i wysokie zainteresowanie są relatywnie bliżej położone w stosunku do siebie.

Na koniec przeanalizujmy rysunek 50, który przedstawia konfigurację punktów dla obu zmiennych łącznie.

Rys. 50. Konfiguracja punktów reprezentujących zainteresowanie podjęciem zadań ukierunkowanych na zmotywowanie... i powiatów w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

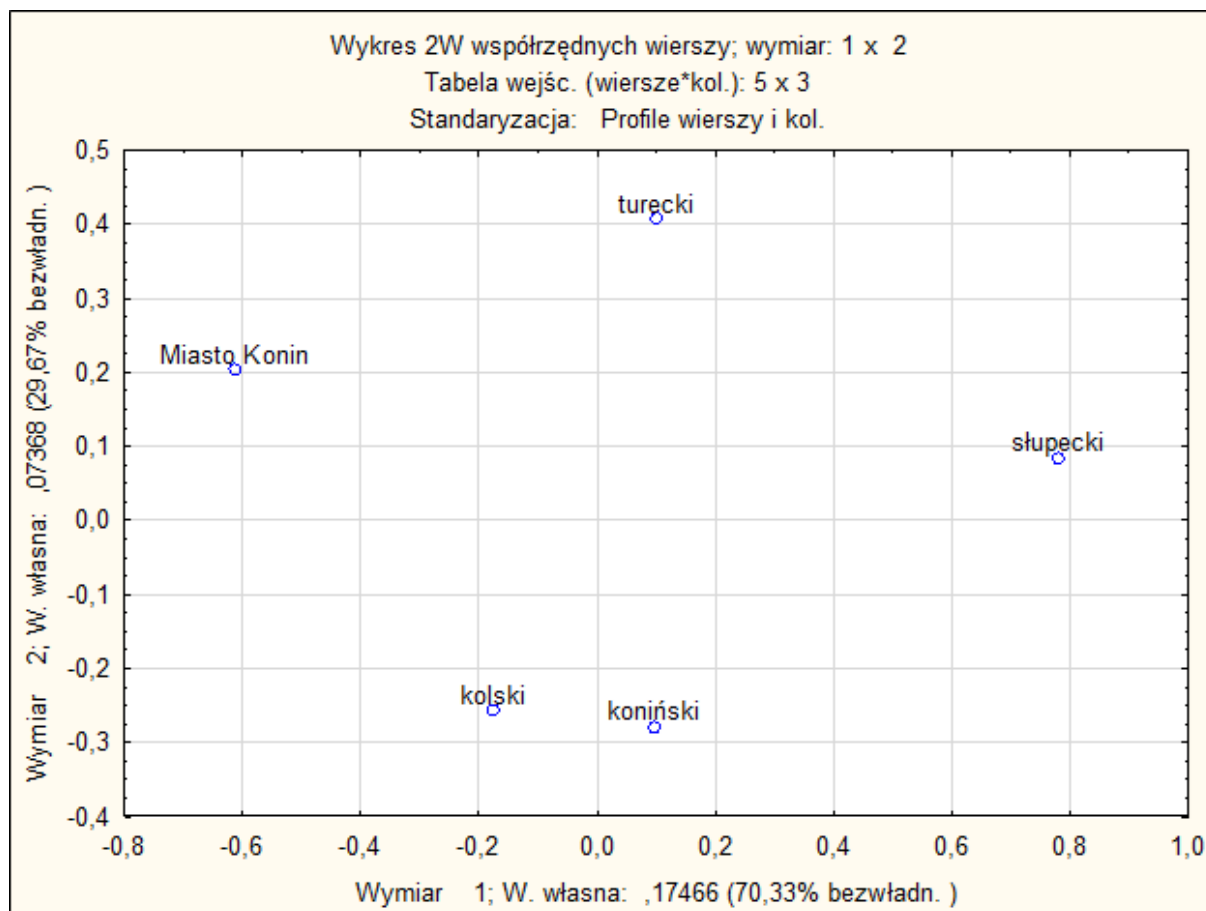
Źródło: opracowanie własne.

Na wykresie możemy utworzyć trzy grupy zróżnicowanych obiektów. W pierwszej znajdują się powiat kolski i miasto Konin z oceną średnią zainteresowania działaniem, drugą powiat koniński oraz turecki zbliżające się do oceny wysoki stopień oraz trzecią powiat słupecki znajdujący się najbliżej oceny niski stopień zainteresowania działaniem: podjęcie zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego.

Ostatnia, trzecia analiza korespondencji dotyczy pytania o to, w jakim stopniu nauczyciele byliby zainteresowani tematem szkolenia dotyczącym systemu kształcenia zawodowego w Polsce w powiązaniu z powiatem, w którym znajduje się szkoła.

Jak już wiemy, analizę oprzemy na dwóch wymiarach. I tak podobnie jak w poprzedniej analizie rozpoczniemy od analizy konfiguracji punktów, reprezentujących powiaty w przestrzeni czynnikowej (rys. 51).

Rys. 51. Konfiguracja punktów reprezentujących powiaty w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

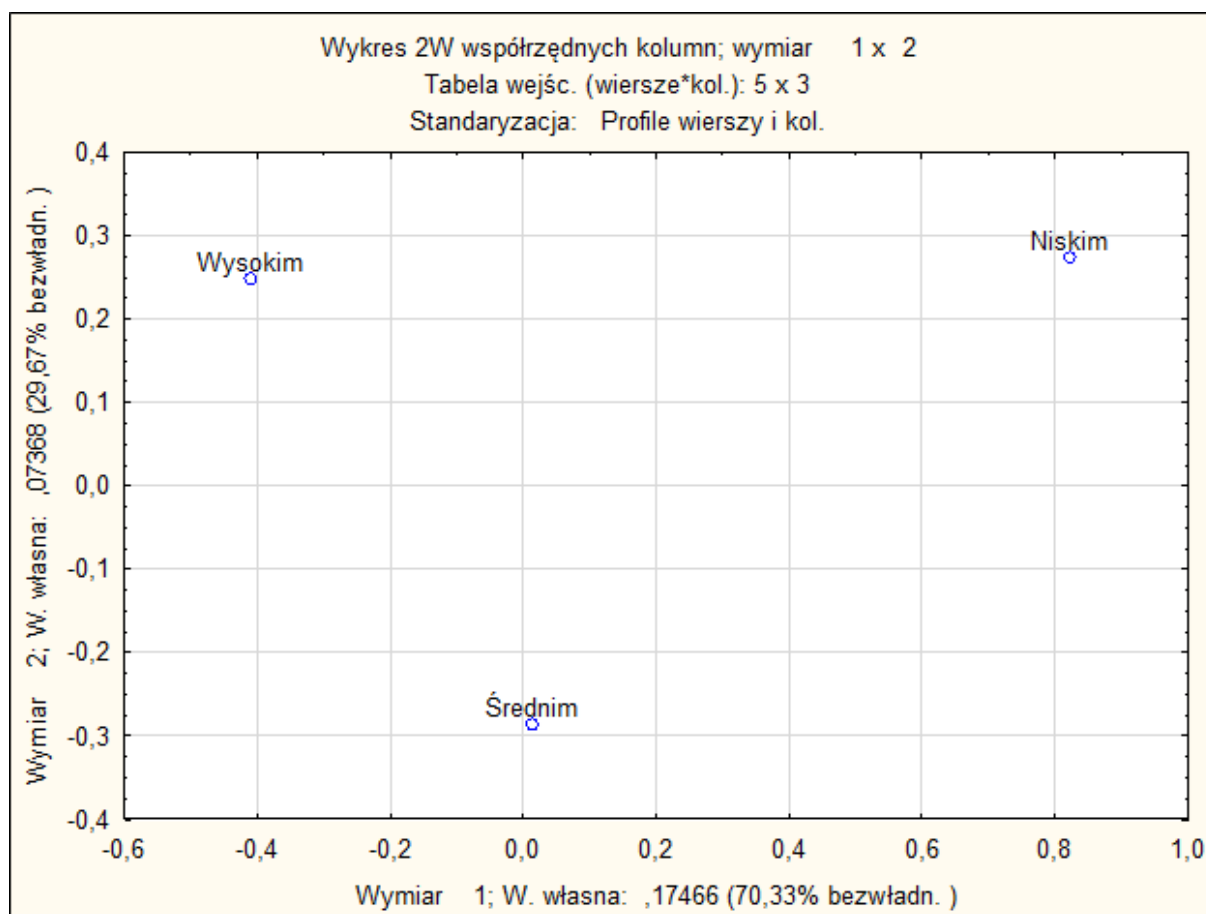

Źródło: opracowanie własne.

Tym razem powiatami o najbardziej typowej strukturze oceny stopnia zainteresowania omawianym tematem szkolenia są powiaty kolski i turecki. Punkty odpowiadające tym powiatom leżą relatywnie najbliżej początku układu współrzędnych. Pozostałe powiaty stanowią obszary o nietypowej strukturze wartości oceny stopnia zainteresowania wymienionym szkoleniem i są to powiaty turecki, słupecki i miasto Konin.

Na rys. 52 przedstawiono konfigurację punktów reprezentujących stopień zainteresowania omawianym tematem szkolenia w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

Rys. 52. Konfiguracja punktów reprezentujących stopień zainteresowania szkoleniem na temat systemu kształcenia zawodowego w Polsce w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

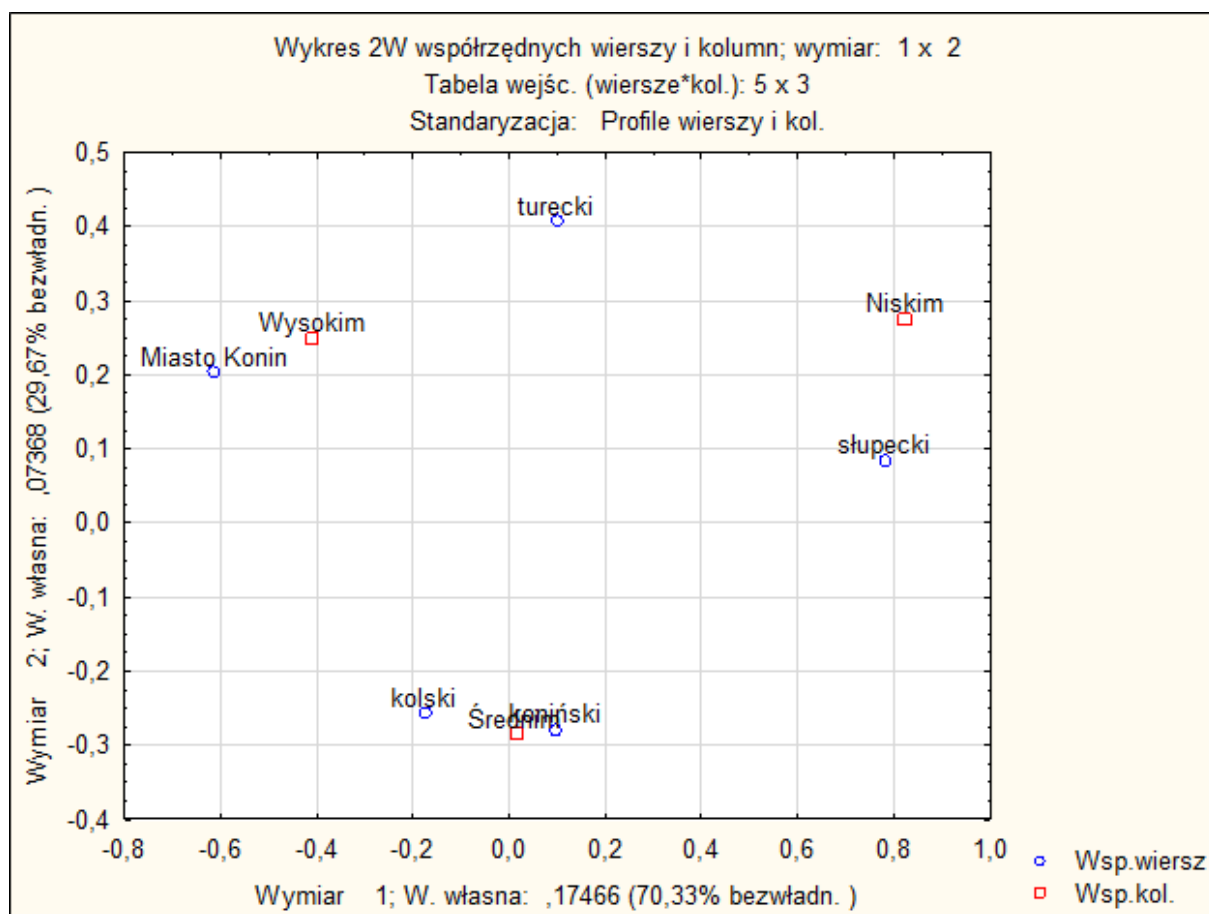

Źródło: opracowanie własne.

Ponownie odległości punktów reprezentujących ocenę zainteresowania omawianym szkoleniem od środka układu współrzędnych są w dalszym ciągu znacznie zróżnicowane. Najdalej od początku układu współrzędnych leży punkt reprezentujący ocenę niskie zainteresowanie tematem szkolenia. Oznacza to, że tu również to ona różnicuje relatywnie najsilniej powiaty ze względu na stopień zainteresowania i ma tym samym największy wkład w tworzeniu przestrzeni czynnikowej. Punkty reprezentujące oceny są relatywnie daleko położone od siebie. Oznacza to, że poszczególne oceny stopnia zainteresowania tematem szkolenia na temat systemu kształcenia zawodowego w Polsce w różny sposób różnicują powiaty.

Ostatecznie przyjrzyjmy się rys. 53, na którym zaprezentowano konfigurację punktów dla oceny przydatności szkolenia na temat systemu kształcenia zawodowego w Polsce w powiązaniu z powiatem, w którym znajduje się szkoła.

Rys. 53. Konfiguracja punktów reprezentujących stopień zainteresowania szkoleniem na temat systemu kształcenia zawodowego w Polsce i powiatów w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.

Źródło: opracowanie własne.

Bliskie położenie punktów reprezentujących ocenę średnie zainteresowanie tematem szkolenia w stosunku do powiatów kolskiego i konińskiego oznacza, że te właśnie oceny wyróżniają omawiane powiaty na tle pozostałych.

Drugą grupę z wysoką oceną tematu szkolenia tworzy miasto Konin. A trzecią, charakteryzującą się odmienną od innych powiatów (relatywnie) wartością ocen – na poziomie niskim – stanowi powiat stłupecki.

Podsumowanie – wnioski i rekomendacje

Wnioski

Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że działania powiązane z doradztwem zawodowym są identyfikowane przez uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Fakt ten potwierdza bardzo wysoki, bo aż 95% wskazań uczniów, którzy ocenili, że na zajęciach szkolnych prowadzonych w ich szkole podstawowej poruszana była tematyka doradztwa zawodowego.

Udział w zajęciach powiązanych z doradztwem zawodowym w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej kojarzony jest przez uczniów klas 8 z osobą nauczyciela – doradcy zawodowego. Takiego zdania jest prawie 95% uczniów biorących udział w badaniu. W ocenie ponad 70% uczniów nauczyciela – doradcę zawodowego w prowadzeniu zajęć z doradztwa zawodowego wspierają nauczyciele wychowawcy opiekujący się oddziałem szkolnym. Niepokojące są fakty, że tylko 4 uczniów na 10 badanych wskazało, że w ich szkołach doradztwo zawodowe jest realizowane w formie wycieczek szkolnych do firm i instytucji, a dla ponad połowy ankietowanych zagadnienia z doradztwa zawodowego poruszali także inni nauczyciele prowadzący zajęcia z kształcenia ogólnego.

W związku z powyższym wskazane byłoby podjęcie działań doskonalących, ukierunkowanych na wzrost poziomu świadomości uczniów odnośnie tego, na jakich zajęciach jest poruszana problematyka doradztwa zawodowego. Być może pomocnym byłoby zapoznanie uczniów z programem realizacji doradztwa zawodowego oraz jego efektami.

Dyrektorzy lub inni przez nich wyznaczeni pracownicy ze szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej uczestniczący w badaniu ankietowym stwierdzili, że w prawie wszystkich szkołach do prowadzenia zajęć z zakresu doradztwa zawodowego zatrudniani są profesjonalnie przygotowani nauczyciele – doradcy zawodowi. Tylko w dwóch szkołach padło stwierdzenie, że obecnie oddelegowani przez dyrektora nauczyciele nie posiadają kwalifikacji doradcy zawodowego, gdyż nie mają ukończonych studiów podyplomowych z doradztwa zawodowego. W związku z powyższym kadra i jej formalne kwalifikacje powinny być mocnym punktem do realizacji doradztwa zawodowego w badanych szkołach podstawowych

w Wielkopolsce Wschodniej. Minusem w ocenie ekspertów jest natomiast fakt, że pomimo tego iż nauczyciel – doradca zawodowy to najczęściej pełnoetatowy pracownik szkoły, i tak zajęcia z doradztwa zawodowego są dla niego uzupełnieniem pensum godzinnego, a przez to prowadzone są „przy okazji” głównego przedmiotu, którego uczy w szkole.

Respondenci ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej potwierdzili, że ich szkoły spełniają wymagania rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego, dotyczące opracowania na każdy rok szkolny programu realizacji doradztwa zawodowego.

W prawie 80% szkół podstawowych biorących udział w badaniu za opracowanie takiego programu odpowiada nauczyciel – doradca zawodowy wskazany przez dyrektora szkoły. Tylko w przypadku 2 z dziesięciu badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej dyrektor do opracowania programu realizacji doradztwa zawodowego wyznaczył zespół. W skład takich zespołów najczęściej wchodził: nauczyciel – doradca zawodowy, pedagog szkolny, nauczyciele przedmiotów i nauczyciel wychowawca.

W ponad 70% badanych szkół podstawowych zgodnie z wymogiem program realizacji doradztwa zawodowego został opracowany na rok szkolny.

W ocenie ekspertów – przedstawicieli szkół biorących udział w analizie jakościowej wyników badań - ważne jest, aby działania uwzględnione w programie tworzyły logicznie ze sobą powiązaną całość. Zasadnym byłoby ich opracowywanie na cały cykl kształcenia. Wówczas uniknie się powtarzania treści kształcenia, a także lepiej będzie można rozłożyć tematykę zajęć pomiędzy całe grono pedagogiczne. Program realizacji doradztwa zawodowego jest kluczowym narzędziem integrującym wysiłki całej społeczności szkolnej, rodziców oraz pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych i pracodawców. Od umiejętnego skonstruowania programu doradztwa zawodowego zależą efekty prowadzonych działań i korzyści, jakie odniesie uczeń.

Z opinii respondentów wynika, że funkcjonujące w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej programy realizacji doradztwa zawodowego przypominają ser z dziurami, gdyż nie zawierają wszystkich wymienionych w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego składowych. W prawie 4 z 10 badanych szkół w programie realizacji doradztwa zawodowego **nie uwzględniono:**

- 1) podmiotów, z którymi szkoła współpracuje przy realizacji działań wymienionych w programie;

- 2) zadań, jakie mają realizować rodzice w ramach doradztwa zawodowego;
- 3) terminów realizacji działań,
- 4) osób odpowiedzialnych za realizację poszczególnych działań.

Takie braki w programie realizacji doradztwa zawodowego z pewnością mają wpływ na wskazania respondentów odnośnie tego, na jakich zajęciach jest realizowane w ich szkołach podstawowych doradztwo zawodowe dla uczniów.

Pomimo luki w opracowanych programach realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych z Wielkopolski Wschodniej respondenci wykazali się stosunkowo niskim poziomem zainteresowania ich doskonaleniem. Takie podejście może świadczyć o niedostatecznej weryfikacji zapisów prawnych zawartych w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego.

Poza tym nadal w prawie 95% badanych szkół przebija się stereotypowe myślenie o doradztwie zawodowym i kojarzenie działań w tym obszarze z zajęciami prowadzonymi przez nauczycieli – doradców zawodowych w ramach obowiązujących „10” godzin dydaktycznych w klasach VII i VIII szkoły podstawowej. Tylko w połowie szkół podstawowych uczniowie mogą być skierowani do udziału w zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu, prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej przez pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznej. W 3 z 10 badanych szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej uczeń nie ma możliwości skorzystania z zajęć prowadzonych przez nauczyciela wychowawcę opiekującego się oddziałem w klasach VII–VIII czy też uczestniczyć w wizytach zawodoznawczych mających na celu poznanie przez uczniów środowiska pracy w wybranych zawodach organizowanych u pracodawców, w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe lub w innych placówkach.

Fakt nieuwzględnienia w niektórych szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w programie realizacji doradztwa zawodowego roli rodziców może wynikać z ich niskiego poziomu świadomości. Około 66% uczniów potwierdziło, że ich rodzice nie uczestniczyli w spotkaniu w szkole, podczas którego poruszana była tematyka doradztwa zawodowego dla uczniów i zaangażowania rodziców w te działania.

W ocenie ponad 40% uczniów z klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce wskazało, że głównym „doradcą zawodowym” dla nich są rodzice, którzy ich wspierają w podjęciu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia.

Być może należy rozważyć poprawę jakości działań prowadzonych przez nauczycieli doradców zawodowych, skierowanych na działania innych nauczycieli i wychowawców oddziałów szkolnych. Z deklaracji przedstawicieli szkół podstawowych wynika, że prawie wszyscy wychowawcy klas oraz prawie 90% nauczycieli kształcenia ogólnego jest wspieranych przez nauczycieli – doradców zawodowych. Pomimo tych działań zarówno wychowawcy jak i nauczyciele kształcenia ogólnego nie zawsze angażują się w opracowywanie programu doradztwa zawodowego, jak i też w jego ramach w prowadzenie doradztwa zawodowego dla uczniów szkół podstawowych.

Niepokoï także fakt, że tylko w 4 z 10 badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej nauczyciel – doradca zawodowy wspiera pracodawców. W ocenie zespołu autorskiego prowadzącego badania oraz ekspertów biorących udział w wywiadzie zadaniem nauczyciela – doradcy zawodowego powinno być przygotowanie do spotkania dwóch stron: pracodawców i uczniów. Wówczas takie spotkanie ma sens i będzie efektywnym dla obu stron w nim uczestniczących.

W rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego nie wskazano, że w doradztwo zawodowe powinni być angażowani pedagog szkolny i psycholog zatrudnieni w szkole podstawowej, jednak w naszej ocenie oraz ekspertów uczestniczących w wywiadzie powinni oni być angażowani w proces indywidualnego doradztwa zawodowego dla uczniów. Podobna sytuacja jest z nauczycielem bibliotekarzem, który mógłby być zaangażowany przez doradcę zawodowego w proces gromadzenia informacji na temat rynku pracy, wymagań kwalifikacyjnych, ścieżek kariery, tworzenia baz informacji o szkołach ponadpodstawowych, czy też pracodawcach. Ważne jest, aby te informacje były wiarygodne, użyteczne a przez to wspierały uczniów w tworzeniu planów kariery edukacyjno-zawodowej.

Z deklaracji uczestników badań wynika, że szkoły podstawowe w Wielkopolsce Wschodniej przy realizacji doradztwa zawodowego współpracują najczęściej z instytucjami, do których uczeń może skierować swoje pierwsze kroki po ukończeniu szkoły. Takimi instytucjami są szkoły ponadpodstawowe, w tym licea ogólnokształcące, jak i szkoły prowadzące kształcenia zawodowe (technika i szkoły branżowe). Potwierdzają to wyniki badań uczniów klas 8, którzy stwierdzili, że w trakcie doradztwa zawodowego mieli kontakt z przedstawicielami techników (około 67% badanych) oraz liceów ogólnokształcących i szkół branżowych I stopnia (odpowiednio – około 56% i 55% badanych).

Mniejszym zainteresowaniem wśród dyrekcji szkół podstawowych cieszy się współpraca z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi czy też **pracodawcami**, centrami kształcenia zawodowego i ustawicznego oraz Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego. Niepokoić może fakt, że w realizacji doradztwa zawodowego niespełna 19% szkół współpracuje z uczelniami wyższymi czy też około 27% z urzędami pracy.

Natomiast około 20% respondentów – uczniów klasy 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wskazało, że miało okazję spotkać się z pracodawcami podczas zajęć doradztwa zawodowego, a 22% stwierdziło, że z nikim się nie spotkali podczas doradztwa zawodowego w swoich szkołach. W ocenie naszej i doradców zawodowych – przedstawicieli szkół uczestniczących w wywiadzie pogłębionym uczniowie w szkołach podstawowych w celu poznania środowiska pracy w wybranych zawodach powinni uczestniczyć nie tylko w wizytach w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe lub w placówkach i centrach kształcenia, lecz także w wizytach zawodoznawczych organizowanych u pracodawców.

Rozporządzenie w sprawie doradztwa zawodowego w załączniku nr 3 wskazuje treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas VII i VIII szkół podstawowych, w tym związane z planowaniem własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych, w efekcie których uczeń m.in.:

- dokonuje wyboru dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej samodzielnie lub przy wsparciu doradczym;
- określa cele i plany edukacyjno-zawodowe, uwzględniając własne zasoby;
- identyfikuje osoby i instytucje wspomagające planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej i wyjaśnia, w jakich sytuacjach korzystać z ich pomocy;
- planuje ścieżkę edukacyjno-zawodową, uwzględniając konsekwencje podjętych wyborów.

Powyższe treści pośrednio wskazują, że w efekcie realizacji doradztwa zawodowego uczeń powinien przygotować plan rozwoju edukacyjno-zawodowego, w którym określi cele, sprzymierzeńców oraz działania jakie będzie podejmował.

Udział uczniów ze szkół podstawowych w zajęciach z doradztwa zawodowego ma motywować i pobudzać ich wyobraźnię, umożliwić im poznawanie własnych zdolności i talentów, świata edukacji i rynku pracy, a tym samym przełożyć się na wymierne efekty tych zajęć choćby w formie planu kariery, w którym przedstawiają oni związek między ich nauką a ich przyszłością. W efekcie uczestnictwa młodego człowieka w zajęciach z doradztwa zawodowego powinien

on mieć możliwość poznania i zaprojektowania różnych ścieżek kariery prowadzących do wybranego zawodu i związanych z nim umiejętności i kwalifikacji. Tymczasem według opinii kadry szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej uczniowie w wyniku prowadzonego doradztwa zawodowego najchętniej wykonywali testy weryfikujące predyspozycje i zainteresowania zawodowe a także notatki z zajęć. Około 60% uczniów biorących udział w badaniu stwierdziło, że na doradztwie zawodowym wykonywali testy weryfikujące predyspozycje i zainteresowania.

W ocenie przedstawicieli szkół tylko 4 z 10 uczniów z badanych szkół podstawowych opracowuje indywidualny plan kariery w formie pisemnej. W opinii uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej plany kariery w formie ustnej sporządzało około 43% z nich, a w formie pisemnej ponad 33% respondentów. Doradcy zawodowi biorący udział w badaniu jakościowym wyjaśnili dany fakt tym, że wynika on głównie z braku czasu na opracowanie takiego dokumentu przez ucznia w ciągu 10 godzin w klasie VIII szkoły podstawowej, przeznaczonych na zajęcia z doradztwa zawodowego. Takie podejście pogłębia jedynie problem efektywności prowadzonego doradztwa zawodowego i braku zaangażowania wszystkich przedstawicieli grona pedagogicznego.

Niepokojącym jest fakt, że ponad 14% uczniów stwierdziło, że niczego nie przygotowywało na doradztwie zawodowym.

Okazało się, że ocena zajęć z doradztwa przez kadre oraz uczniów jest diametralnie różna. Kadra zwykle wskazywała w dużo większym wymiarze, co wykonują uczniowie niż sami uczniowie. Wskazania kadry są raczej tym, co kadra zakłada, że się dzieje na zajęciach, a w mniejszym stopniu tym, co dzieje się na nich w rzeczywistości.

W trzech czwartych szkół uczeń ma możliwość skorzystania z grupowego i indywidualnego doradztwa zawodowego.

W efekcie realizacji doradztwa zawodowego uczniowie szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej mieli możliwość:

- poznania samego siebie (około 56%);
- zapoznania się ze światem zawodów (ponad 80%);
- zapoznania się z rynkiem pracy (około 69%);
- zapoznania się ze ścieżkami dalszego kształcenia po szkole podstawowej (84%);
- zaplanowania swojej przyszłości zawodowej (około 55%).

Zdobyta wiedza na doradztwie zawodowym w ocenie uczniów szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej przełożyła się na fakt, że około 95% uczniów biorących udział w badaniu zastanawiało się nad wyborem szkoły ponadpodstawowej. Przed podjęciem decyzji odnośnie wyboru szkoły ponadpodstawowej uczniowie klas 8 zadeklarowali, że zapoznali się z ofertą różnych typów szkół ponadpodstawowych. W momencie badania prawie 90% uczniów – respondentów zadeklarowało, że dokonali wyboru typu szkoły ponadpodstawowej, z czego prawie 46% z nich wybrało technikum, a niewiele mniej bo około 40% liceum ogólnokształcące. Najmniejszym zainteresowaniem uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej cieszą się branżowe szkoły I stopnia (13% respondentów). Będzie to z pewnością powodować w kolejnych latach deficyt specjalistów branżowych na rynku.

W badanych szkołach organy prowadzące nie zwiększyły liczby godzin przeznaczonych na zajęcia doradztwa zawodowego i zgodnie z zapisami zawartymi w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego ograniczyły się do minimum po 10 godzin w klasach VII i VIII. Nowelizacja rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego z dniem 1 września 2021 roku zniósła obowiązek prowadzenia ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej jako formy sprawowania nadzoru pedagogicznego w szkołach. Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie nadzoru pedagogicznego działania związane z przeprowadzaniem kontroli powierzono organom nadzoru pedagogicznej i dyrektorowi szkoły. Należy podkreślić, że doradztwo zawodowe jako obszar działań regulowany prawnie z pewnością będzie podlegał kontroli zarówno prowadzonej przez dyrektora, jak i organ nadzoru pedagogicznego. W związku z tym zasadnym jest przeanalizowanie zapisów rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego i w efekcie prowadzonej kontroli przez dyrektora podjęcie działań doskonalących.

Z uzyskanych danych ilościowych wynika, że w ocenie kadry prawie 75% badanych uczniów w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w wysokim stopniu byłaby zainteresowana **organizacją zajęć pokazowych** z grupowego doradztwa zawodowego oraz **organizacją spotkań i zajęć doradczych z pracodawcami** i u pracodawców.

W opinii respondentów ze szkół podstawowych ich pracownicy byliby zainteresowani przede wszystkim krótkimi kursami oraz szkoleniami aktualizującymi wiedzę i udoskonalającymi umiejętności.

Niemal 70% respondentów z ankietowanych szkół odpowiedziało, że są zainteresowani wprowadzeniem w swoich szkołach wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa zawodowego.

W przypadku pomocy dydaktycznych to od około 75% do 80% respondentów z badanych szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wskazywało, że byłoby zainteresowani pozyskaniem filmów zawodoznawczych oraz poruszających problematykę rozwoju kariery, kwestionariuszy do oceny kompetencji, testów, odpowiedniego oprogramowania ułatwiającego organizację zajęć czy diagnozowania predyspozycji lub prezentacji do prowadzenia zajęć. Wysoki odsetek wśród badanych szkół podstawowych potrzeb odnośnie kwestionariuszy do oceny kompetencji i testów badających predyspozycje zawodowe potwierdza, że w środowisku nauczycieli – doradców zawodowych narzędzia te są postrzegane jako swojego rodzaju „wyrocznia”, która ma w istotny sposób wspomóc podjęcie decyzji przez ucznia. Tymczasem należy pamiętać, że do wystandaryzowanych testów predyspozycji zawodowych mają dostęp doradcy zawodowi posiadający dodatkowo formalne kwalifikacje psychologa.

Wysokim poziomem zainteresowania (ponad 70% wskazań) nauczycieli ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej cieszyłyby się tematy dotyczące umiejętności i kompetencji przyszłości czy też kształtowania u młodzieży kompetencji personalnych i społecznych istotnych na rynku pracy oraz diagnozowania zainteresowań zawodowych i potencjału uczniów w zakresie kształcenia zawodowego.

W około 25% badanych szkół podstawowych z Wielkopolski Wschodniej uczniowie uczestniczyli w dodatkowych zajęciach powiązanych z doradztwem zawodowym, które to kończyły się opracowaniem przez uczniów planu kariery w formie pisemnej (60% badanych).

Reasumując, zdecydowana większość respondentów – uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej, bo aż 80% jest przekonana, że zajęcia z doradztwa zawodowego w szkole są potrzebne, gdyż ułatwia im podjęcie decyzji odnośnie wyboru szkoły ponadpodstawowej, a w przypadku wyboru szkół zawodowych pomaga wybrać konkretny zawód poprzez poznanie m.in. oferty szkół, zasad rekrutacji.

Należy stwierdzić, iż zajęcia z doradztwa zawodowego wymagają pewnych usprawnień, jak na przykład na temat poznania siebie, rynku pracy czy planowania ścieżki zawodowej. Aktywniejszą rolę należałoby również przypisać nauczycielom – doradcom zawodowym, wychowawcom oraz nauczycielom kształcenia ogólnego, a także pedagogom i psychologom.

Generalnie stwierdzić można, że zajęcia z doradztwa zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej spełniają swoją rolę pomimo kilku obszarów, które należałoby poprawić.

Uwagi i rekomendacje – opinie doradców zawodowych i dyrektorów szkół

Poniżej przedstawiono uwagi i rekomendacje dotyczące efektywnej realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej sformułowane w toku konsultacji/wywiadów przeprowadzonych przez autorów badania i pracowników CWRKDiZ w Koninie w dniu 17.05.2024 r.

Przedstawiciele kadry szkół podstawowych uczestniczący w konsultacjach potwierdzili wielokrotnie, że doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu wczesnych aspiracji zawodowych uczniów oraz w budowaniu ich świadomości na temat różnych ścieżek kariery. Pogłębiona analiza nad efektywnością i doskonaleniem oddziaływań doradczych podjętych w badaniu został uzupełniony o bezpośrednie konsultacje z doradcami zawodowymi i dyrektorami szkół z wszystkich wskazanych powiatów i miasta Konin. Sformułowano następujące rekomendacje i uwagi:

- 1. Potrzeba stworzenia programów realizacji doradztwa zawodowego uwzględniających wszystkie działania wymienione w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego i ich opracowania przez zespół, w skład którego wejdzie nauczyciel – doradca zawodowy, który będzie pełnił rolę koordynatora działań i zachęci innych do współpracy przy jego opracowaniu.**

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego szkoła jest zobligowana do tego, by na każdy rok szkolny był opracowany program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego. Pomimo istnienia takiego wymagania nadal w wielu szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej są luki w stworzonych programach. W ramach doskonalenia doradztwa zawodowego rekomenduje się podjęcie działań ukierunkowanych na zwiększenie zaangażowania nauczycieli kształcenia ogólnego oraz innych pracowników szkoły w opracowanie programu realizacji doradztwa zawodowego. Przez to każdy z nauczycieli uczący różnych przedmiotów będzie mógł wskazać treści z doradztwa zawodowego, które będzie poruszał na swoich zajęciach.

Zadaniem zespołu będzie synchronizowanie tych treści w czasie, aby tworzyły one logicznie powiązaną ze sobą całość.

Pomimo zawartych wymagań w rozporządzeniu rekomenduje się, aby program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych był opracowywany nie na dany rok szkolny lecz na cały cykl kształcenia począwszy od przedszkola do klasy VIII.

Rekomenduje się, aby poddać wnikliwej analizie funkcjonujący w szkole podstawowej program realizacji doradztwa zawodowego pod kątem zaangażowania w działania nie tylko nauczycieli – doradców zawodowych, ale i całego grona pedagogicznego, w tym nauczycieli kształcenia ogólnego, wychowawców oraz rodziców, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych i pracodawców. Program realizacji doradztwa zawodowego jest kluczowym narzędziem integrującym wysiłki całej społeczności szkolnej oraz rodziców, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych i pracodawców. Od umiejętnego skonstruowania programu doradztwa zawodowego zależą efekty prowadzonych działań i korzyści, jakie odniesie uczeń.

Program powinien przełamać stereotypowe myślenie o doradztwie zawodowym związane z tym, że kojarzy się doradztwo tylko z działaniami prowadzonymi przez nauczycieli – doradców zawodowych.

2. Potrzeba zwiększenia liczby godzin na zajęciach z doradztwa zawodowego poza minimum (10 godzin) odpowiednio w klasach z VII i VIII szkoły podstawowej oraz zatrudnienia na pełen etat profesjonalnego nauczyciela – doradcy zawodowego, który pełniłby rolę koordynatora działań.

Bardzo często podkreślana i zgłaszana przez szkolnych doradców przy różnych okazjach potrzeba wyjścia poza określone w rozporządzeniu ministerialnym minimum 10 godzin doradztwa zawodowego to jedna z najważniejszych rekomendacji. Uczestnicy spotkania jednomyślnie podkreślali fakt niewystarczalności takiego wymiaru godzin pracy nauczyciela – doradcy zawodowego i jednocześnie sugerowali konieczność zatrudnienia go w szkole na cały lub przynajmniej pół etatu.

Zdaniem jednej z uczestniczek konsultacji ta potrzeba jest szczególnie widoczna i odczuwalna przez uczniów w ósmej klasie, kiedy to często czują się nie przygotowani do określenia dalszej ścieżki edukacyjnej i wyboru szkoły ponadpodstawowej. Zadają liczne i osobiste pytania związane z tym wyborem, na które nauczyciel – doradca zawodowy

nie jest w stanie udzielić odpowiedzi, a tym samym adekwatnie wspierać z powodu choćby braku czasu. Taka sytuacja jest bardzo problematyczna i dla uczniów i dla samych szkolnych doradców zawodowych.

W opinii uczestników spotkania organy prowadzące niestety nie przewidują zwiększenia liczby godzin doradztwa zawodowego ponad minimum wskazane w rozporządzeniu ministerialnym, a sami dyrektorzy nie pytają już o taką możliwość.

Podczas konsultacji wielokrotnie wybrzmiewała opinia, że realizacja doradztwa zawodowego na etapie szkoły podstawowej może znacząco wpłynąć na rozwój dzieci, pomagając im zrozumieć swoje zainteresowania, rozwijać umiejętności i podejmować świadome decyzje dotyczące ich przyszłości zawodowej, ale niezbędne jest zapewnienie nauczycielom – doradcom zawodowym na to odpowiedniego czasu pracy.

Istotnym czynnikiem efektywności doradztwa i tworzenia warunków do tego, aby nauczyciel – doradca zawodowy miał możliwość skupienia się na działaniach doradczych, jest zatrudnienie go w wymiarze na pełen lub przynajmniej na pół etatu.

Niedopuszczalnym jest forma realizacji doradztwa zawodowego w formie zastępstw na innych przedmiotowych.

3. Potrzeba rozwinięcia współpracy z rodzicami i społecznością lokalną w realizacji doradztwa zawodowego (wykorzystanie sieci kontaktów szkół, środowiska lokalnego, rodziców i przedsiębiorców, organizacji pozarządowych).

Zaakcentowano konieczność wzmocnienia oddziaływań adresowanych do rodziców, np. organizowanych w formie warsztatów i zajęć edukacyjnych, spotkań informacyjnych, aby zwiększyć ich zaangażowanie i świadomość w zakresie wsparcia dzieci w planowaniu kariery. Cenną inicjatywą mogą być tzw. dni otwarte w szkołach ponadpodstawowych i wyższych oraz wizyty w miejscach pracy (w tym z udziałem rodziców i przy współorganizacji rodziców), organizowanie dni otwartych w lokalnych przedsiębiorstwach oraz wycieczek edukacyjnych do miejsc pracy, aby uczniowie i rodzice mogli zobaczyć, jak wyglądają różne profesje w praktyce.

Jest to szczególnie ważne, gdy uwzględni się fakt, że rodzice są najważniejszymi doradcami zawodowymi w ocenie uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej.

4. Konieczność wczesnego wprowadzania tematyki zawodoznawczej

Z pozyskanych opinii wynika, że rzeczywista realizacja doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych skupia się niestety na klasach siódmych i ósmych. Tymczasem w ocenie uczestników wywiadu pogłębionego należy jak najwcześniej i systematycznie wprowadzać wątki zawodoznawcze w młodszych klasach. Najlepiej mogą temu służyć:

- **zajęcia tematyczne:** organizowanie regularnych zajęć, które przedstawiają różne zawody, ich charakterystykę oraz wymagania. Warto przy tym korzystać z nowoczesnych środków dydaktycznych: prezentacji multimedialnych, filmów edukacyjnych oraz spotkań z przedstawicielami różnych zawodów, wizyt w zakładach pracy;
- **projekty i gry edukacyjne, konkursy:** wprowadzenie projektów, gier i konkursów, które pomogą dzieciom zrozumieć różne profesje w interaktywny sposób. Na przykład gra w symulację dnia z życia przedstawiciela różnych zawodów;
- **większe zaangażowanie bibliotekarzy** w doradztwo zawodowe, zwłaszcza w zakresie pozyskiwania dopasowanej informacji zawodowej i informacji o możliwościach edukacji zawodowej.

5. Potrzeba opracowywania planów rozwoju zawodowego uczniów w formie pisemnej, jako wymiernego efektu doradztwa zawodowego w szkole podstawowej

Jednym z fundamentów skutecznych oddziaływań doradczych w szkole podstawowej jest sporządzanie przez ucznia planu rozwoju zawodowego czy też kariery zawodowej. Niestety z przeprowadzonych badań w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej wynika, że w efekcie doradztwa zawodowego najczęściej uczniowie przygotowują testy weryfikujące predyspozycje i zainteresowania, jednak nie są one powiązane z przygotowaniem indywidulanego planu kariery zawodowej, zwłaszcza w formie pisemnej (tylko ok. 35% w opinii uczniów i nauczycieli takowe opracowuje).

Przy pytaniu, jak można zachęcić młodzież do sporządzania takiego planu kariery, uczestnicy konsultacji wskazali na:

- konieczność umocowania systematycznych zajęć w planie lekcji (najlepiej w cyklu tygodniowym),
- unikanie sytuacji, by zajęcia z doradztwa zawodowego odbywały się na pierwszej lub ostatniej lekcji,

- zwiększenie zaangażowania uczniów.
- używanie narzędzi elektronicznych, np. e-portfolio czy e-notatek, które są bliższe młodszemu pokoleniu,
- zwiększenie liczby godzin lekcyjnych przeznaczonych na zajęcia z doradztwa zawodowego.

Inna zgłoszona propozycja działań doradczych to korzystanie z grywalizacji i organizacji konkursów tematycznych z nagrodami zgodnie z najnowszymi trendami metodycznymi efektywnej edukacji szkolnej.

Jeszcze inny pomysł na zachęcenie uczniów do sporządzania planów kariery w formie pisemnej są ciekawe formy notatek, np. mapy myśli czy notatek graficznych (sketchnoting) itp.

6. Potrzeba wsparcia działań doradztwa zawodowego przez pracodawców i ściślejsza współpraca z lokalnymi firmami

Aby młodzi ludzie jak najwcześniej spotykali się z rzeczywistym środowiskiem pracy, niezbędny jest w ramach doradztwa zawodowego kontakt bezpośredni z pracodawcami i udział w zajęciach realizowanych w firmach na konkretnych stanowiskach pracy. Pomocna będzie również:

- organizacja eventów edukacyjnych z udziałem pracodawców, podczas których skutecznie będą budowane trwałe relacje i współpraca;
- systematyczne zapraszanie pracodawców na spotkania z młodzieżą i wcześniejsze przygotowanie zarówno pracodawców jak i samych uczniów szkół podstawowych do tych spotkań;
- włączanie pracodawców w działania projektowe realizowane w szkole.

Wsparcie działań doradztwa zawodowego przez pracodawców, przedsiębiorców oraz ścisła współpraca szkolnych doradców zawodowych z lokalnymi firmami jest kluczowa dla kilku powodów:

- po pierwsze aktualizuje wiedzę: pracodawcy dostarczają aktualnych informacji o rynku pracy, wymaganiach zawodowych i kompetencjach pożądanых w różnych branżach. To pomaga doradcom zawodowym i uczniom zrozumieć, jakie umiejętności i kwalifikacje są potrzebne.

- wyposaża w praktyczne doświadczenie: współpraca z firmami umożliwia organizowanie wycieczek do miejsc pracy, co daje uczniom szkół podstawowych realny obraz tego, jak wygląda praca w danym zawodzie;
- kontakt bezpośredni z pracodawcami może zwiększać motywację uczniów, inspirować - spotkania z profesjonalistami mogą zainspirować uczniów do podążania określoną ścieżką kariery, zwiększając ich motywację do nauki i rozwoju,
- pracownicy firm mogą pełnić rolę modeli do naśladowania, pokazując, jak osiągnęli swoje cele zawodowe i jakie kroki podjęli na swojej drodze kariery.

Jedną ze zgłoszonych konkretnych propozycji współpracy z pracodawcami były cykliczne i systematyczne (np. raz w miesiącu) spotkania, podczas których przedstawiciele pracodawców prezentują swoje firmy, zawody, w których zatrudniają i realia pracy w tych zawodach.

Zwrócono uwagę na wagę uprzedniego przygotowania uczniów do tych zajęć oraz przygotowania samych pracodawców, a także na celowość wprowadzenia włączenia takich zajęć do programu realizacji doradztwa zawodowego.

Szczególną rolę większego angażowania pracodawców w proces doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych jest rozwój kompetencji kluczowych. Firmy mogą wskazywać młodzieży, które kompetencje miękkie (np. komunikacja, współpraca, zarządzanie czasem) oraz twarde (np. umiejętności techniczne, znajomość konkretnych narzędzi) są najbardziej wartościowe i pożądane na lokalnym, krajowym czy globalnym rynku pracy. Adresaci doradztwa zawodowego poznają także możliwości zdobywania tych umiejętności podczas staży i praktyk w szkołach zawodowych, które mogą wybrać po ukończeniu szkoły podstawowej.

Niezastąpione okazują się bezpośrednie kontakty z firmami, gdyż uczniowie mają możliwość nawiązywania kontaktów z potencjalnymi przyszłymi pracodawcami, co może ułatwić im znalezienie pracy po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej, a tym samym zachęcić do wyboru szkoły zawodowej. Mogą angażować się we wspólne projekty edukacyjne, które integrują wiedzę teoretyczną z praktyką. Uczniowie mogą pracować nad rzeczywistymi problemami biznesowymi, ucząc się w praktyce. Istnieje również możliwość, że pracownicy firm mogą pełnić rolę mentorów dla uczniów, pomagając im w rozwoju zawodowym i osobistym.

Podczas spotkania konsultacyjnego podkreślano, że dzięki zaangażowaniu pracodawców i poprawie relacji na linii szkoła – pracodawca obie strony odnoszą wzajemne korzyści. Firmy mogą przecież czerpać profity z długofalowego inwestowania w przyszłych potencjalnych pracowników, zyskując dostęp do wykwalifikowanej siły roboczej, która jest dobrze przygotowana do wejścia na rynek pracy. Innym wątkiem było spostrzeżenie, że ścisła współpraca między szkołami a firmami wzmacnia więzi w lokalnej społeczności, promując wspólne cele i wartości, buduje społeczność lokalną.

Kontakt z pracodawcami w realizacji doradztwa edukacyjnego może też umożliwić efektywniejszą ewaluację i doskonalenie programu realizacji doradztwa zawodowego. Feedback od pracodawców może być cennym źródłem informacji zwrotnych na temat skuteczności programu realizacji doradztwa zawodowego, co pozwala na ich ciągłe doskonalenie oraz szybkie reagowanie na zmieniające się wymagania rynku pracy i wprowadzanie niezbędnych zmian. Wsparcie działań doradztwa zawodowego przez pracodawców oraz ścisła współpraca z lokalnymi firmami są niezbędne dla tworzenia skutecznych, nowoczesnych programów edukacyjnych, które przygotowują uczniów do wyzwań współczesnego rynku pracy.

Uczestnicy spotkania skomentowali także wyniki badania, które wskazały, że obszarem do doskonalenia dla doradców w ramach szkolnego doradztwa w szkołach podstawowych poza kooperacją z pracodawcami jest ściślejsza współpraca z szerszym zewnętrznym otoczeniem szkoły. O ile najczęściej podejmowana jest i dobrze układa się współpraca ze szkołami ponadpodstawowymi (co wynika najpewniej z koncentracji nauczycieli – doradców zawodowych na kwestiach wyboru szkoły i planowania ścieżki edukacyjnej), to gorzej wypada kontakt z innymi instytucjami. Znaczący okazuje się wynik wskazujący, że istnieje duża rozbieżność w odpowiedziach uczniów i kadry na pytanie, z jakimi instytucjami współpracowano przy realizacji doradztwa. Aż jedna piąta uczniów wskazała bowiem, że nikogo nie spotkała na zajęciach doradczych i prawie tyle samo wskazało tylko pracodawców, gdy tymczasem trzy czwarte przedstawicieli kadry stwierdziła, że współpracuje w doradztwie z pracodawcami. Pomijając powody tej rozbieżności, istotna jest zauważalna potrzeba rozwinięcia tej współpracy z pracodawcami i całym otoczeniem.

7. Potrzeba zapewnienia wystarczającej liczby godzin na indywidualne doradztwo zawodowe i bezpośrednie rozmowy z uczniami

Uczestnicy spotkania stwierdzili, iż ograniczony czas, jakim dysponują nauczyciele – doradcy zawodowi uczący zwykle także innych przedmiotów, nie jest wystarczający na pracę indywidualną z uczniami. Konieczne są rozmowy indywidualne, regularne spotkania – konsultacje z nauczycielem – doradcą zawodowym, który pomoże uczniom zidentyfikować ich zainteresowania i mocne strony oraz pomoże poszukać odpowiedzi na pytania i wątpliwości pojawiające się na różnych etapach rozwoju ucznia. To głównie podczas nich nauczyciel – doradca zawodowy może wykorzystać zindywidualizowane narzędzia: ankiety i testy zainteresowań i omówić ich wyniki, na co często brakuje czasu w trakcie zajęć grupowych. Ważne jest indywidualne wykorzystanie nawet prostych narzędzi doradczych, które pomogą uczniom lepiej poznać i zrozumieć swoje predyspozycje oraz potencjał. Stosowanie ich jest skuteczne dopiero po indywidualnej ocenie i doborze w związku ze zgłoszonymi potrzebami oraz po ich dokładnym omówieniu.

Należy pamiętać, że wyniki testów mają zachęcać młodych ludzi do dalszych poszukiwań informacji, które upewnią ich w dokonywaniu bardziej świadomego wyboru.

8. Szkolne doradztwo zawodowe powinno wspierać skutecznie rozwijanie umiejętności miękkich

Podkreślono również, aby w trakcie zajęć z doradztwa zawodowego wkomponowywać takie sytuacje dydaktyczne, które pozwolą na rozwijanie w uczniu kompetencji miękkich takich jak: umiejętności komunikacyjne, współpraca, rozwiązywanie problemów, twórcze myślenie czy zarządzania czasem, które to są niezbędnymi elementami składowymi efektywnego doradztwa zawodowego. Atrakcyjne dla uczniów zajęcia z doradztwa zawodowego powinny odbywać się w formie interaktywnej – warsztatowej, która zapewni możliwość ćwiczeń i przechodzenia od teorii do etapu nabywania kompetencji. Pomocne tu mogą być zajęcia pozalekcyjne, organizowanie kół zainteresowań oraz dodatkowych zajęć projektowych, które rozwijają umiejętności praktyczne i społeczne.

9. Potrzeba integracji doradztwa zawodowego z programem nauczania i szerokiego zaangażowania w przygotowanie oraz realizację szkolnego programu doradztwa zawodowego

Nauczyciele – doradcy zawodowi i przedstawiciele szkół biorących udział w konsultacjach podkreślali konieczność interdyscyplinarnego podejścia do doradztwa zawodowego w szkole, włączania tematów związanych z doradztwem zawodowym do różnych przedmiotów, takich jak język polski, matematyka czy przyroda. Niezastąpione mogą tu być projekty międzyprzedmiotowe, które w kontekście praktycznym pokazują zastosowanie wiedzy w różnych zawodach.

Uczestnicy spotkania zgodzili się, że niezbędnym elementem skuteczności doradztwa zawodowego jest jak najszersze zaangażowanie pracowników szkoły w zespołowe opracowanie programu doradztwa zawodowego.

Uczestnicy dyskusji potwierdzali przy tym optymistyczną wersję praktyki przygotowania wewnątrzszkolnego programu doradztwa zawodowego, że najczęściej wszyscy zaproszeni do współpracy nauczyciele chętnie włączają się przygotowania i jest to rzeczywiście praca zespołowa.

Jednak konieczne jest wyłonienie w szkole koordynatora, który te wszystkie uwagi i sugestie zbiera.

Niestety badanie wskazało, że w prawie połowie szkół program doradztwa opracowuje tylko jedna osoba - doradca zawodowy, a w przypadku niespełna jednej czwartej szkół pracuje nad tym zespół. Padła tu sugestia, aby jak najwięcej osób otrzymało zaproszenie do współtworzenia programu, przy czym najlepiej, gdy jest w szkole wyznaczony pracownik, który zbiera informacje od wszystkich nauczycieli i następnie przedstawia plan oraz podział zadań i metod na radzie pedagogicznej.

Badanie pokazało również, że mała liczba uczniów identyfikuje szkolne doradztwo zawodowe z zajęciami, na które uczęszcza, oprócz 10 godzin zajęć z doradcą zawodowym. Uczestnicy spotkania zaznaczali w swoich wypowiedziach, że często uczniowie nie kojarzą treści doradztwa zawodowego realizowanych na innych zajęciach szkolnych, nie są świadomi, że chodzi o kwestie zawodowe. Stąd rekomendacja, aby po pierwsze podnosić świadomość uczniów, że wątki doradztwa pojawiają się przy wielu okazjach i jak najszerszej zaangażować w ich realizację innych pracowników szkoły, nauczycieli innych przedmiotów, wychowawców klas oraz bibliotekarzy.

10. Przydatność szkoleń na temat tworzenia wewnątrzszkolnego programu doradztwa zawodowego dla pracowników szkół

Jeśli chodzi o działania ukierunkowane na doskonalenie doradztwa zawodowego, którymi zainteresowana jest kadra szkół, to w efekcie dyskusji pojawiła się rekomendacja, aby przeprowadzić szkolenie na temat tworzenia wewnątrzszkolnego programu doradztwa zawodowego z uwzględnieniem programu realizacji doradztwa zawodowego na cały cykl kształcenia. Chodziłoby o to, by w ten sposób ułatwić logiczne i spójne powiązanie różnych zaplanowanych działań, aby dawały one efekt synergii i harmonijnej współpracy szerokiego grona pracowników szkoły. Dobrze byłoby zarazem, aby to szkolenie miało formę dzielenia się doradców zawodowych dobrymi praktykami, aby doradcy wspólnie w ramach sieci kontaktów analizowali swoje programy doradztwa i je tym samym doskonalili.

Wyniki przeprowadzonego badania dotyczące tematów szkoleń, jakimi są zainteresowani doradcy zawodowi, doprowadziły uczestników dyskusji do wniosku, aby wskazane tematy szkoleń były realizowane przez specjalistów, ekspertów i zarazem przedstawicieli różnych instytucji zajmujących się profesjonalnie i praktycznie poszczególnymi tematami. Ponieważ często doradcy zawodowi nie dysponują wystarczającym czasem, aby samodzielnie aktualizować szybko zmieniające się dane, warto by szkoleniowo korzystali z kompetencji przedstawicieli takich instytucji jak choćby: Urzędy Pracy, Ochotnicze Hufce Pracy, instytuty naukowo-badawcze czy przedstawiciele pracodawców. Zaznaczono przy tym, że najlepiej, aby wspomniane szkolenia uwzględniały również lokalne i rzeczywiście aktualne informacje branżowe. Podobna rekomendacja pojawiła się odnośnie wątku tematycznego planowania przyszłości zawodowej. Ponieważ prawie połowa uczniów stwierdziła podczas badania, że zajęcia doradztwa zawodowego nie pomogły im w zaplanowaniu swojej przyszłości zawodowej, zasadnym wydaje się większa koncentracja właśnie na planowaniu kariery zwłaszcza w formie indywidualnego planu rozwoju zawodowego.

Pewnych sugestii dotyczących wyboru szkoły ponadpodstawowej dostarczyły wyniki badania odnoszące się właśnie do planów edukacyjnych uczniów klas ósmych ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej. Z badania wynika, że młodzież miejska częściej wybiera licea ogólnokształcące niż młodzież z terenów wiejskich, która wybiera częściej szkoły branżowe i technika. Stąd też rekomendacja, aby szczególnie w szkołach miejskich zaakcentować w działaniach doradczych aktualne trendy i zapotrzebowanie lokalnego i krajowego rynku pracy na zawody techniczne.

11. Szkolne doradztwo zawodowe nie może stronić od używania nowoczesnych narzędzi i technologii oraz rekomenduje się, by było prowadzone w dostosowanej do tego celu pracowni szkolnej

Omawiając dość oczywistą potrzebę doradztwa zawodowego, nauczyciele – doradcy zawodowi i przedstawiciele kadry szkół najczęściej wskazywali na potrzebę zwiększenia atrakcyjności zajęć dla uczniów. Można to zrobić m.in. poprzez wykorzystanie platform edukacyjnych i narzędzi online, które umożliwiają uczniom eksplorację różnych zawodów i ścieżek kariery. Podkreślali oni dostępność bezpłatnych aplikacji mobilnych i gier edukacyjnych, które angażują uczniów w interaktywny sposób i rozwijają ich wiedzę o zawodach i własnych zasobach. Angażowanie najnowszych cyfrowych narzędzi jest jedną z właściwych odpowiedzi na potrzeby edukacyjne odbiorców doradztwa zawodowego w szkole podstawowej będących przedstawicielami tzw. pokolenia Z.

Podniesienie atrakcyjności zajęć to wprowadzenie przez nauczycieli – doradców zawodowych aktywizujących metod nauczania. Jednak to wymaga odpowiedniego przygotowania, co nie jest możliwe przy łączeniu kilku przedmiotów, których uczy nauczyciel wykonujący także zadania doradcy zawodowego.

Kolejnym rekomendowanym działaniem przekładającym się na zwiększenie identyfikowalności przez uczniów zajęć jest stworzenie w szkołach podstawowych wydzielonej pracowni – sali lekcyjnej dedykowanej zajęciom z doradztwa zawodowego.

Poprzez podniesienie atrakcyjności i użyteczności zajęć dla uczniów oni sami będą z ciekawością i zainteresowaniem uczestniczyli w takich zajęciach. Niepotrzebne będzie wprowadzanie ocen z doradztwa zawodowego jako zachęty do uczestnictwa w nich. Ocena niesie obawę, że doradztwo zawodowe zamieni się w kolejny przedmiot szkolny, na który należy „coś zrobić z przymusu”, bo inaczej nie uzyska się bardzo dobrej oceny.

12. Skuteczne doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych wymaga regularnej ewaluacji programu doradztwa zawodowego czy też prowadzenia kontroli przez dyrektora szkoły

Chodzi o ustawiczne monitorowanie postępów pracy z uczniami, regularną ocenę skuteczności programów doradztwa zawodowego oraz ich dostosowywanie na podstawie zebranych danych i opinii uczniów, rodziców oraz nauczycieli. Niezbędne jest prowadzenie badań ankietowych i pozyskiwanie innymi metodami opinii uczniów, rodziców i nauczycieli,

umożliwiających zebranie informacji i na ich podstawie doskonalenie programu realizacji doradztwa zawodowego w szkole podstawowej.

Badanie ankietowe przeprowadzone w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej pokazało, że choć ewaluacja nie jest formalnie wymagana, to najczęściej jest realizowana, a kadra, nauczyciele, nauczyciele – doradcy zawodowi, dyrektorzy, wychowawcy klas dostrzegają jej wagę i rolę.

Systematyczna ewaluacja sprzyja jak najszerszemu zaangażowaniu się przedstawicieli szkoły w przygotowanie i realizację szkolnego programu realizacji doradztwa zawodowego. Rekomenduje się, aby dyrektorzy szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej przeprowadzali cykliczne kontrole realizacji doradztwa zawodowego i na ich podstawie wprowadzali działania doskonalące.

Wskazane byłoby podjęcie działań doskonalących ukierunkowanych na wzrost poziomu świadomości uczniów odnośnie tego, na jakich zajęciach jest poruszana problematyka doradztwa zawodowego. Być może pomocnym byłoby zapoznanie uczniów z programem realizacji doradztwa zawodowego oraz jego efektami.

Podsumowując, w związku z wynikiem badania mówiącym, iż 80% badanych uczniów na pytanie o to, czy nadal potrzebują dalszej pomocy w planowaniu ścieżki zawodowej, odpowiedziało przecząco, można wysnuć wniosek, że doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych we Wschodniej Wielkopolsce jest realizowane dobrze i skutecznie pomimo wykazanych luk w programach jego realizacji czy też wskazanych powyżej innych obszarów do doskonalenia.

Z badania wynika jasno, że doradztwo zawodowe jest potrzebne, że jest ono czynnikiem, który pomaga uczniom podejmować decyzje edukacyjne i wzbogaca wiedzę i samowiedzę.

Analiza wybranych zależności uwzględnionych w opracowaniu wyników badania nasuwa wniosek, że brak jest spójnego ujednoliconego systemu, który wprowadziłby standaryzację zajęć z doradztwa zawodowego. Obecnie szkoły realizują doradztwo zawodowe raczej w odmienny niejednorodny sposób, zarówno pod względem programów i stosowanych metod, co uniemożliwia porównanie szkół i dokładną ewaluację doradztwa zawodowego.

Wśród skonkretyzowanych uwag dotyczących podnoszenia jakości doradztwa zawodowego powtarzała się sugestia o celowości obowiązkowych indywidualnych porad - sesji doradztwa zawodowego dla uczniów w klasie siódmej lub ósmej. Jest to także odniesienie

do rekomendacji zwiększenia wymiaru obowiązkowego godzin doradztwa zawodowego oraz możliwości dysponowania odrębną i dobrze wyposażoną szkolną pracownią doradztwa zawodowego umożliwiającą spotkania „one to one”, których potrzebę uczniowie zgłaszają.

W związku z potwierdzoną w wielu badaniach pierwszoplanową rolą rodziców w planowaniu kariery zawodowej dyrektorzy i doradcy zawodowi biorący udział w konsultacjach zgłosili także potrzebę większej uwagi i zwiększenia wsparcia skierowanego bezpośrednio do rodziców uczniów szkół podstawowych. Rodzice z różnych powodów często nie dysponują aktualną, skonkretyzowaną i wiarygodną informacją zawodową czy informacją o możliwościach kształcenia w regionie. Oferta spotkań grupowych i indywidualnych dla rodziców wymaga jednak uprzednich działań promocyjno-motywacyjnych i odpowiedniej komunikacji z rodzicami.

Ponieważ efektywność doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych uzależniona jest od aktywności samych doradców zawodowych, trzeba ją wzmacniać wszelkimi metodami, między innymi przez ich obecność w sieci kontaktów z innymi doradcami zawodowymi i przedstawicielami różnych instytucji.

Doradztwo zawodowe będzie atrakcyjne, kiedy będzie zasilane z zewnątrz, kiedy będzie miało „zewnątrzne bodźce” w postaci zapraszanych gości, zaangażowanych specjalistów, przedstawicieli różnych zawodów, dziedzin, instytucji.

W podsumowaniu spotkania konsultacyjnego jego uczestnicy jeszcze raz podkreślili, że dla podniesienia jakości doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych potrzebna jest zmiana przepisów. Niezastąpiony byłby w nich zapis o zatrudnieniu nauczyciela – doradcy zawodowego na pełen etat.

Do skuteczności działań doradztwa zawodowego mogłaby się przyczynić także propozycja, aby uczestnictwo w zajęciach doradztwa zawodowego było zaznaczone na świadectwie szkolnym.

Bibliografia

- 1) Alloway N., Dalley L.e, Annette Patterson, Karen Walker, Max Lenoy. School Students Making Education and Career Decisions: Aspirations, Attitudes and Influences. Final Report. Department of Education, Science and Training, 2004. Online: <https://unevoc.unesco.org/e-forum/DESTreport.pdf> (dostęp: 26.02.2024).
- 2) Barr K., Arnold B. (2022). Students as Decision Makers.. Online: <https://www.nassp.org/publication/principal-leadership/volume-22-2021-2022/principal-leadership-april-2022/students-as-decision-makers/> (dostęp: 26.02.2024).
- 3) Bąk I., Markowicz I., Mojsiewicz M., Wawrzyniak K., (2008). Wzory i tablice statystyczne, wyd. III, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
- 4) Bulkowski K., Grygiel P., Humenny G., Kłobuszewska M., Sitek M., Stasiowski, J., Żółtak T., (2019). Absolwenci szkół zawodowych z roku szkolnego 2016/2017. Raport z pierwszej rundy monitoringu losów edukacyjno-zawodowych absolwentów szkół zawodowych. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- 5) CDZdM, (2010). Plany edukacyjne i zawodowe uczniów III klas poznańskich szkół gimnazjalnych – badania porównawcze. Poznań: Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży.
- 6) CDZdM, (2011). Plany edukacyjno-zawodowe uczniów III klas poznańskich techników. Poznań: Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży.
- 7) Ciereszko A., Kęsek N. (2019). Jak wspierać uczniów ponadpodstawowych szkół zawodowych w projektowaniu rozwoju edukacyjno-zawodowego? Poradnik dla nauczyciela-doradcy zawodowego. Tom 2 – Doradztwo grupowe. Radom: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB. <https://www.cdzdm.pl/PL-H420/materialy-dlanauczycieli.html> [dostęp: 11.01.2024]
- 8) Czepiel A.P. (2013). Dlaczego należy zwiększyć efektywność doradztwa zawodowego w polskich szkołach, „Forum Obywatelskiego Rozwoju” 2013, nr 9.
- 9) Dąbrowska-Resiak J. (2018). Erasmus... i co dalej? Badanie losów edukacyjnych i zawodowych polskich studentów uczestniczących w projektach mobilności w programie Erasmus. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- 10) Dębska E, Koch-Kozioł M, Mazur-Mitrowska M, Żurek M,. (2021). Potrzeby szkoleniowe

doradców zawodowych – wyniki ogólnopolskich badań ankietowych. *Edukacja Ustawiczna Dorosłych*. 4/2021. DOI: 10.34866/xz27-3728

- 11) Dębska E, Koch-Kozioł M, Mazur-Mitrowska M, Żurek M., (2023). Stan realizacji doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach edukacyjnych w Polsce - wyniki pilotażowych badań ankietowych. *Polityka Społeczna*. 587(2):18-28. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0053.4168>.
- 12) Doradztwo.net. (2023). Rozwój osobisty. 7 zalet, jakie daje doradztwo zawodowe w szkole. Online: <https://doradztwo.net/7-zalet-jakie-daje-doradztwo-zawodowe-w-szkole/>, (dostęp: 30.04.2024).
- 13) Encouraging pupils to make good decisions – Teaching Expertise. 2012. Online: <https://www.teachingexpertise.com/articles/encouraging-pupils-to-make-good-decisions/> (dostęp: 26.02.2024).
- 14) European Commission – European Vocational Skills. Why should 8th grade students prefer vocational high school? 2022. Online: https://vocational-skills.ec.europa.eu/register-your-event/events/why-should-8th-grade-students-prefer-vocational-high-school-2022-03-14_en (dostęp: 19.02.2024).
- 15) Frąszczak B., Ksenycz U., Woźny R., (2019). Jak zaplanować własny rozwój edukacyjno-zawodowy? Poradnik dla uczniów techników. <https://www.cdzdm.pl/PL-H420/materialy-dla-nauczycieli.html> [dostęp: 11.01.2024].
- 16) Fuchs P. (red.), (2022). Ewaluacja wsparcia doradztwa zawodowego w obszarze oświaty. Badanie wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego PO WER. Raport końcowy. MEN, Poznań – Warszawa.
- 17) Kamieniecka M. (2015). Decyzje edukacyjno-zawodowe uczniów szkół gimnazjalnych. Raport podsumowujący. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- 18) Kozioł E., Sołtysiak M., Żurek M. (red.), (2023). Diagnostyka w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej. Konin, Oslo, Radom. ISBN 978–83–7789–733–1.
- 19) Krocak H., Łuczak M., Szymańska E., Waligóra A., Woźniak M., Zasada D., (2019). Doradztwo zawodowe i poradnictwo kariery w Polsce. CDZdM, Poznań.
- 20) Kwiatkowski S.M., Żurek M. (2008). Aktywizacja zawodowa studentów a akademickich biurach karier, IBE, Warszawa.
- 21) Marcionetti J., Zammitti A. (2023). Perceived support and influences in adolescents' career choices: a mixed-methods study. *International Journal for Educational and Vocational*

- Guidance. Online: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10775-023-09624-9> (dostęp: 26.02.2024).
- 22) MEN – Doradztwo zawodowe (2019). Online: <https://www.gov.pl/web/edukacja/doradztwo-zawodowe> (dostęp: 30.04.2024).
- 23) MEN (2019), Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2019 poz. 639 z późn. zm.
- 24) MEN (2021), Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 września 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. 2021, poz. 1618).
- 25) Michalska A. (2023). Plany edukacyjno-zawodowe uczniów ostatnich klas szkół podstawowych aglomeracji poznańskiej, Raport z badań. CDZdM, Poznań 2023.
- 26) Mózgowiec K. (2019). Doradztwo zawodowe w szkołach obowiązkowe, choć niepopularne. Online: <https://dzieje.pl/edukacja/doradztwo-zawodowe-w-szkolach-obowiazkowe-choc-niepopularne> (dostęp: 30.04.2024).
- 27) OECD (2004). Career Guidance. A Handbook for Policy Market, OECD/European Communities.
- 28) OECD (2019). OECD Skills Strategy Poland: Assessment and Recommendations. OECD Skills Studies. Paris: OECD Publishing. Dostępny w: <https://doi.org/10.1787/b377fbcc-en> [dostęp: 11.02.2024].
- 29) PAP (2023), 400 milionów euro dla Wielkopolski Wschodnie. Perspektywa 2021-2027. <https://wrpo.wielkopolskie.pl/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/fundusze-europejskie-dla-Wielkopolski-2021-2027/aktualnosci/400-milionow-euro-dla-wielkopolski-wschodniej> (dostęp: 11.05.2024).
- 30) Patton W., McMahon M., (2006), The Systems Theory Framework Of Career Development And Counseling: Connecting Theory And Practice. International Journal for the Advancement of Counseling 28(2).
- 31) Podwójcic K., (2015). Diagnoza stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych w relacjach dyrektorów szkół i osób realizujących doradztwo. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa.
- 32) Pogoda A. (2021), Sprawiedliwa transformacja Wielkopolski Wschodniej. <https://sprawiedliwa-transformacja.pl/2021/05/17/wielkopolska-wschodnia-pierwszy-region-sprawiedliwej-transformacji-w-polsce/> (dostęp: 12.02.2024).
- 33) Rix K., The Benefits of Career and Technical Education Programs for High Schoolers. K-12

Schools, U.S. News, 27.12.2022. Online:

<https://www.usnews.com/education/k12/articles/the-benefits-of-career-and-technical-education-programs-for-high-schoolers> (dostęp: 19.02.2024).

- 34) Sitek M., Stasiowski J. (2019). Losy edukacyjne i zawodowe absolwentów techników i zasadniczych szkół zawodowych, [w:] U. Sztanderska, E. Drogosz-Zabłocka (red.), Wykształcenie zawodowe. Perspektywa systemu edukacji i rynku pracy, t. 9 Serii Naukowej, Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- 35) Siurdyban M., Minta J., Zembruska A., Szczepińska A., Zielińska-Pękał D., (2014). Raport z badania potrzeb uczniów i doradców zawodowych w zakresie realizacji zadań doradztwa zawodowego, ORE, Warszawa, <http://www.ore.krzyzowa.org.pl/upload/upload/2014-raport-z-badania-potrzeb-2014>.
- 36) Szymańska B., Ostrogórska E., (2018). Podsumowanie badań ankietowych przeprowadzonych wśród doradców zawodowych i dyrektorów szkół województwa pomorskiego, WUP, CEN, PORP, Gdańsk, <https://www.cen.gda.pl/download/2019-10/2158.pdf>.
- 37) Teaching Expertise. Encouraging pupils to make good decisions 2012. Online: <https://www.teachingexpertise.com/articles/encouraging-pupils-to-make-good-decisions/> (dostęp: 26.02.2024).
- 38) Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. 2021, poz. 1082).
- 39) Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. 2021 poz. 1762 z późn. zm.).
- 40) Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030, (2020). Dostępny w: <https://zsu2030.mein.gov.pl/> (dostęp: 14.02.2024).

Spis rysunków i tabel

Spis rysunków

Rys. 1. Czynniki mające wpływ na projektowanie ścieżki kariery edukacyjno-zawodowej ucznia	12
Rys. 2. Lokalizacja szkół podstawowych wg powiatów (N=59)	29
Rys. 3. Miejscowość w której znajduje się szkoła podstawowa (N=59)	30
Rys. 4. Uczniowie klas 8 szkół podstawowych biorących udział w badaniu wg powiatu zamieszkania (N=1067)	31
Rys. 5. Uczniowie szkół podstawowych wg miejscowości zamieszkania (N=1067)	31
Rys. 6. Uczniowie klas 8 szkół podstawowych biorących udział w badaniu ankietowym wg płci (N=1067)	32
Rys. 7. Autorzy programu realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)	33
Rys. 8. Liczba osób wchodzących w skład zespołu tworzącego program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=14)	34
Rys. 9. Na jaki okres został opracowany program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)	35
Rys. 10. Działania związane z realizacją doradztwa zawodowego uwzględnione w programach realizacji doradztwa zawodowego funkcjonujące w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (procent przypadków) (N=59)	37
Rys. 11. Kto w szkołach podstawowych prowadzi zajęcia z uczniami w klasie VII i VIII z doradztwa zawodowego wynikające z ramowego planu nauczania? (N=59)	41
Rys. 12. Do kogo są adresowane zajęcia z doradztwa zawodowego w Państwa szkole? (procent przypadków) (N=59)	43
Rys. 13. Czy doradca zawodowy w szkole podstawowej wspiera działania z doradztwa zawodowego prowadzone przez inne osoby? (procent przypadków) (N=59)	44
Rys. 14. Instytucje, z którymi szkoły podstawowe w Wielkopolsce Wschodniej współpracują przy realizacji doradztwa zawodowego (N=59)	48
Rys. 15. Czy w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej jest przeprowadzona ewaluacja doradztwa zawodowego?	53
Rys. 16. Formy realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)	55
Rys. 17. Kiedy są realizowane w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zajęcia z doradztwa zawodowego wpisane w ramowy plan nauczania (2 x 10h lekcyjnych)? (procent przypadków) (N=59)	56

Rys. 18. Zainteresowanie działaniami doskonalącymi szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)	58
Rys. 19. Zainteresowanie utworzeniem w szkole wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa zawodowego (N=59)	60
Rys. 20. Potrzeby w doposażeniu pracowni doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (procent przypadków) (N=59)	60
Rys. 21. Zainteresowanie nauczyciele tematyką szkoleń z zakresu doradztwa zawodowego (N=59).....	61
Rys. 22. Udział uczniów ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej w dodatkowych zajęciach z doradztwa zawodowego realizowanych w ramach projektów (N=59).....	63
Rys. 23. Czy na zajęciach szkolnych w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej była poruszana tematyka doradztwa zawodowego? – opinia uczniów 8 klas (N=1067).	65
Rys. 24. Zajęcia szkolne, na których była poruszana tematyka doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – opinia uczniów 8 klas (N=1067).....	66
Rys. 25. Czy rodzice uczniów uczestniczyli w spotkaniu w szkole, podczas którego poruszana była tematyka doradztwa zawodowego dla uczniów? – opinia uczniów 8 klas (N=1067).....	68
Rys. 26. Z kim spotykał się uczeń szkoły podstawowej w Wielkopolsce Wschodniej podczas doradztwa zawodowego – opinia uczniów 8 klas (N=1067).....	70
Rys. 27. Efekty pracy ucznia na zajęciach z doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – opinia uczniów 8 klas (N=1067).....	73
Rys. 28. Samoocena uczniów poznania samego siebie podczas zajęć z doradztwa zawodowego (N=1067).....	74
Rys. 29. Samoocena uczniów zapoznania się ze światem zawodów podczas zajęć z doradztwa zawodowego (N=1067).	74
Rys. 30. Samoocena uczniów w zakresie opanowania umiejętności odnośnie rynku pracy nabytych podczas zajęć z doradztwa zawodowego (N=1067).....	75
Rys. 31. Samoocena uczniów w zakresie opanowania umiejętności dalszego kształcenia po szkole podstawowej nabytych podczas zajęć z doradztwa zawodowego (N=1067).	75
Rys. 32. Samoocena uczniów w zakresie opanowania umiejętności zaplanowania swojej przyszłość zawodowej nabytych podczas zajęć z doradztwa zawodowego (N=1067).....	76
Rys. 33. Czy zastanawiałeś się nad wyborem szkoły ponadpodstawowej? – opinia uczniów 8 klas (N=1067).	78
Rys. 34. Czy przed dokonaniem wyboru szkoły zapoznałeś się z ofertą różnych typów szkół ponadpodstawowych? – opinia uczniów klas 8 ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).	79

Rys. 35. Czy dokonałeś wyboru szkoły ponadpodstawowej? – opinia uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).	80
Rys. 36. Typy szkół ponadpodstawowych jakie wybrali uczniowie 8 klasy ze szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).	81
Rys. 37. Czy wybrałeś już zawód, którego chcesz się uczyć? – opinia uczniów 8 klas szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).	81
Rys. 38. Czy przed dokonaniem wyboru zawodu zapoznałeś się z różnymi zawodami? – opinia uczniów 8 klas szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=814).	82
Rys. 39. Kto jest/był głównie Twoim wsparciem przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia? – opinia uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).	85
Rys. 40. Kto jeszcze odegrał istotną rolę wspierającą Ciebie przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia?	86
Rys. 41. Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole? – opinia uczniów klasy 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).	88
Rys. 42. Potrzeba pomocy w zaplanowaniu ścieżki zawodowej – opinia uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).	93
Rys. 43. Co przygotowuje/wykonuje uczeń szkoły podstawowej w wyniku prowadzonego doradztwa zawodowego w opinii kadry (N=59) oraz uczniów klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).....	95
Rys. 44. Z jakimi instytucjami współpracuje szkoła/z kim spotykał się uczeń przy realizacji doradztwa zawodowego według kadry oraz uczniów.	99
Rys. 45. Konfiguracja punktów reprezentujących ocenę zainteresowania opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego... w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.	119
Rys. 46. Konfiguracja punktów reprezentujących powiaty w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.	120
Rys. 47. Konfiguracja punktów reprezentujących zainteresowania opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego... i powiatów w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.	121
Rys. 48. Konfiguracja punktów reprezentujących powiaty w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.	122
Rys. 49. Konfiguracja punktów reprezentujących stopień zainteresowania podjęciem zadań ukierunkowanych na zmotywowanie ... w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.....	123
Rys. 50. Konfiguracja punktów reprezentujących zainteresowanie podjęciem zadań ukierunkowanych na zmotywowanie... i powiatów w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.....	124
Rys. 51. Konfiguracja punktów reprezentujących powiaty w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.	125

Rys. 52. Konfiguracja punktów reprezentujących stopień zainteresowania szkoleniem na temat systemu kształcenia zawodowego w Polsce w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.....	126
Rys. 53. Konfiguracja punktów reprezentujących stopień zainteresowania szkoleniem na temat systemu kształcenia zawodowego w Polsce i powiatów w dwuwymiarowej przestrzeni czynnikowej.	127

Spis tabel

Tabela 1. Liczba szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – dobór próby badawczej z podziałem na warstwy	27
Tabela 2. Uczniowie klas 8 szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej – dobór próby badawczej z podziałem na warstwy (N=1067)	28
Tabela 3. Skład zespołu tworzącego program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=14)	35
Tabela 4. Zajęcia, na których realizowane jest doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)	39
Tabela 5. Struktura odpowiedzi na pytanie: Kto w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej zaangażowany jest w realizację doradztwa zawodowego? (N=59).....	45
Tabela 6. Struktura odpowiedzi na pytanie: Co przygotowuje/wykonuje uczeń w wyniku prowadzonego doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej? (N=59)	51
Tabela 7. Zainteresowanie podnoszeniem kompetencji zawodowych w zakresie doradztwa zawodowego obecnie w szkołach podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=59)	59
Tabela 8. Efekty udziału ucznia szkoły podstawowej z Wielkopolski Wschodniej w projekcie związanym z doradztwem zawodowym (N=29)	64
Tabela 9. Osoby głównie wspierające uczniów szkół podstawowych przy podejmowaniu decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia – według opinii kadry (N=59) oraz uczniów 8 klas szkół podstawowych w Wielkopolsce Wschodniej (N=1067).	97
Tabela 10. Odpowiedzi na pytanie: Czy na zajęciach szkolnych w których uczestniczyłeś była poruszana tematyka doradztwa zawodowego na tle powiatu.....	101
Tabela 11. Odpowiedzi na pytanie: Czy tematyka doradztwa zawodowego była poruszana na zajęciach z nauczycielem wychowawcą opiekującym się Twoją klasą na tle powiatu.	102
Tabela 12. Odpowiedź na pytanie: Czy Twoi rodzice uczestniczyli w spotkaniu w szkole, podczas którego poruszana była tematyka doradztwa zawodowego dla uczniów na tle powiatu.....	103
Tabela 13. Odpowiedź na pytanie: Czy podczas zajęć z doradztwa zawodowego miałeś okazję spotkać się z przedstawicielem na tle powiatu	103
Tabela 14. Odpowiedź na pytanie: Co opracowałeś/wykonałeś na zajęciach z doradztwa zawodowego w Twojej szkole na tle miejscowości	104
Tabela 15. Odpowiedź na pytanie: Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci lepiej poznać samego siebie na tle powiatu	104

Tabela 16. Odpowiedź na pytanie: Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci lepiej poznać samego siebie na tle miejscowości	105
Tabela 17. Odpowiedź na pytanie: Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zapoznać się z rynkiem pracy na tle powiatu	106
Tabela 18. Odpowiedź na pytanie: Czy zajęcia z doradztwa zawodowego pomogły Ci zaplanować swoją przyszłość zawodową na tle płci	106
Tabela 19. Odpowiedź na pytanie: Czy przed dokonaniem wyboru szkoły zapoznałeś się z ofertą różnych typów szkół na tle płci	107
Tabela 20. Odpowiedź na pytanie: Wskaż jaki typ szkół wybrałeś po ukończeniu 8 klasy na tle powiatu	107
Tabela 21. Odpowiedź na pytanie: Wskaż jaki typ szkół wybrałeś po ukończeniu 8 klasy na tle miejscowości	108
Tabela 22. Odpowiedź na pytanie: Wskaż jaki typ szkół wybrałeś po ukończeniu 8 klasy na tle płci.	108
Tabela 23. Odpowiedź na pytanie: Czy wybrałeś już zawód, którego chcesz się uczyć na tle płci.	109
Tabela 24. Odpowiedź na pytanie: Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole na tle powiatu.	109
Tabela 25. Odpowiedź na pytanie: Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole na tle miejscowości.	110
Tabela 26. Odpowiedź na pytanie: Czy uważasz, że zajęcia z doradztwa zawodowego są potrzebne w szkole na tle płci.	110
Tabela 27. Odpowiedź na pytanie: Czy czujesz, że potrzebujesz nadal pomocy w zaplanowaniu swojej ścieżki zawodowej na tle powiatów	111
Tabela 28. Tabela asocjacji między pytaniami w kwestionariuszu ankiety dotyczącymi poznania siebie a planowaniem przyszłości przez uczniów szkół podstawowych	111
Tabela 29. Tabela asocjacji między pytaniami w kwestionariuszu ankiety dotyczącymi poznania świata zawodów a planowania przyszłości zawodowej przez uczniów szkół podstawowych	112
Tabela 30. Tabela asocjacji między pytaniami w kwestionariuszu ankiety dotyczącymi poznania rynku pracy a planowania przyszłości zawodowej przez uczniów szkół podstawowych	112
Tabela 31. Tabela asocjacji między pytaniami w kwestionariuszu ankiety dotyczącymi poznania możliwości dalszego kształcenia a planowania przyszłości zawodowej przez uczniów szkół podstawowych	113
Tabela 32. Tabela asocjacji między pytaniami w kwestionariuszu ankiety dotyczącymi poznania świata zawodów a potrzebą zajęć z doradztwa zawodowego przez uczniów szkół podstawowych	113

Tabela 33. Działanie: Opracowanie poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotycząca opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów na tle powiatów	114
Tabela 34. Działanie: Opracowanie poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców dotyczących opracowania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla uczniów na tle powiatów	115
Tabela 35. Działanie: Podjęcie zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego na tle powiatów.	116
Tabela 36. Działanie: Podjęcie zadań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego na tle powiatów	116
Tabela 37. Szkolenie na temat: Aktualności rynku pracy na tle miejscowości.....	117

ISBN 978-83-972607-0-02